

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การฟื้นฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
Revitalizing of Thai-Khmer Mudmee Fabric in Prakonchai District, Buriram Province.

โดย

สมบัติ ประจัญสานต์

พิพัฒน์ ประจัญสานต์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สนับสนุนงบประมาณจากโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕

เมษายน ๒๕๖๕

ชื่อโครงการ	การฟื้นฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ชื่อสกุลผู้วิจัย สังกัด	สมบัติ ประจัญสานต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
งบประมาณสนับสนุน	โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จำนวน ๒๕๐,๐๐๐ บาท

บทสรุปผู้บริหาร

บุรีรัมย์เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประชากรที่อาศัยในชุมชนบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเขมรที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น รวมถึงการผลิตผ้าทอมือด้วยภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบัน กลุ่มทอผ้านิยมผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยลาวเพื่อสนองความต้องการของตลาด และนโยบายส่งเสริมการใช้ผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัด หากทิ้งไว้วันวันอาจทำให้เกิดการสูญหายของภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมมัดหมี่แบบไทยเขมร โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อเพิ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตภายในชุมชน และ๒) เพื่อพัฒนาผ้ามัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมสู่สินค้าทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ โดยดำเนินการวิจัยถอดองค์ความรู้ ลวดลาย สีเส้นของผ้ามัดหมี่ดั้งเดิม บันทึกลายผ้า ปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิต ติดตามการผลิตในพื้นที่ จัดเวทีสรุปบทเรียนโครงการ และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่ในสื่อออนไลน์

ผลการวิจัยระบุว่า ชุมชนบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายเขมรอพยพมาจากบ้านบุแกรง อำเภอจอมพระ และบ้านแตล อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีโดยตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านมีการไปมาหาสู่ญาติพี่น้องจากภูมิลำเนาเดิมและยังคงรักษาวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรไว้อย่างเหนียวแน่นรวมถึงภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือ จำนวน ๙ ประเภท ได้แก่ ผ้าสมอ (ผ้าลายตารางเล็ก) ผ้าสะคู หรือคอกหมู (ผ้าตารางลายตัดกันเป็นคู่) ผ้าจะบันโซ (ผ้าลายตั้ง) ผ้าอ้อมปรม (ผ้ามัดหมี่สองทาง) ผ้าโฮล (น้ำไหล) ผ้ากะเนิว (หางกระรอก) ผ้าจองชิน (ผ้าชิ้นมัดหมี่) มีทั้งแบบไม่มีลายเชิง และแบบมัดหมี่ลายเชิงไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์มาเย็บต่อเหมือนเดิม ส่วนชุมชนบ้านโคกปราสาทพัฒนา หมู่ที่ ๑๒ ตำบลละเวีย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายเขมรอพยพมาจากบ้านโฮง บ้านเพี้ยรามอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านมีการไปมาหาสู่ญาติพี่น้องจากภูมิลำเนาเดิมและยังคงรักษาวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรไว้อย่างเหนียวแน่นรวมถึงภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือ จำนวน ๑๐ ประเภท ได้แก่ ผ้าสมอ (ผ้าลายตารางเล็ก) ผ้าสะคู (ผ้าตารางลายตัดกันเป็นคู่) ผ้าละเบิก (ผ้าทอลายตารางหมากรุก) ผ้าอ้อมปรม (ผ้ามัดหมี่สองทาง) ผ้าโฮล (น้ำไหล) ผ้ากะเนิว (หางกระรอก) ผ้าจองชิน (ผ้าชิ้นมัดหมี่) มีทั้งแบบ

ไม่มีลายเชิง และแบบมัดหมี่ลายเชิงไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์มาเย็บต่อเหมือนเดิม ผ้าโฉนดลอก (ผ้ายกดอก) ทั้งสองชุมชนยังผลิตผ้าโสร่งและผ้าขาวม้า ในส่วนของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายนิยมเป็นผ้าไหมมัดหมี่รูปแบบลวดลายแบบไทยลาว เช่น ชินมัดหมี่หัวแดงตีนแดง ย้อมด้วยสีเคมีที่มีน้ำหนักสีดูฉูดฉาด จึงมีปริมาณสีตก ใช้เส้นด้ายยืนเป็นสีดำ สนองความต้องการของตลาดแต่ทำให้สินค้าที่ได้ขาดอัตลักษณ์

ลวดลายมัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมมีจำนวน ๒๑ ลาย เช่น ได้แก่ ปะกาตริือบ (ดอกมะเขือ) กะแอก โกร (ฝูงลูกกา) โคนฮึง (ลูกอึ่งอ่าง) ปวงกระตามตุก (ไข่แมงดา) เนียะเคิมสรอล (นาคต้นสน) โฮล (น้ำไหล) กุมปรัม (โคมห้า) กะลาสะนัน (แห) ตะเกาะ (ตะขอ) ปะกาเอาะอันเตอร์ (ดอกกระเจียว) สรอล (ต้นสน) โคนกะแอก (ลูกกา) เนียะ (นาค) อันเน็กเมียส (แมลงเต่าทอง) ปะกาเมี้ยะ (แหวนเพชร) กะบาลอันจูล (หัวเข็มขัด) กุม (โคม) กะลาสะนัน (แห) ตะเกาะ (ตะขอ) บายสโรย (บายศรี) และลายสกกลนคร ชื่อลายมีไว้เป็นเสมือนรหัสใช้ในการสื่อสาร จุดจำและถ่ายทอดการผลิตจากผู้ถ่ายทอดโดยไม่มีการบอกเล่าที่มาหรือความหมายของลายนั้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด ส่วนการให้ลวดลายทำหน้าที่สื่อความหมายจะเริ่มคิดหาภายหลังตามหลักการสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภค โครงสร้างของผ้ามัดหมี่แบ่งเป็นหัวชิ้น ตัวชิ้น และตีนชิ้น วางลายมัดหมี่ใช้การซ้ำของลายเดียวกันหรือหลายลายจนเต็มผืนผ้าแทบจะไม่มีที่ว่างแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะของช่างมัดหมี่สะท้อนถึงคุณสมบัติของผู้หญิงที่ควรแก่การออกเรือน ลายส่วนใหญ่เกิดจากการค้นหีมัดหมี่แบบหมี่รวด (ดวงลด) ทำให้การก่อรูปของลายมีทิศทางแบบสะท้อนกลับในแต่ละซ้ำ

โครงการนี้ทำการบันทึกลวดลายมัดหมี่ จำนวน ๒๔ ลาย และฟื้นฟูการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยเขมรดั้งเดิม จำนวน ๑๑ ผืน จัดทำเป็นคู่มือความรู้ จำนวน ๑๐๐ เล่ม และมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนควรเร่งพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของผ้า เพื่อยกระดับจากผลิตผลที่ใช้ในครัวเรือนไปสู่สินค้าทางวัฒนธรรม ทำให้เพิ่มความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของคนใน รวมถึงการสร้างการยอมรับและจดจำของคนนอก

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ได้รับการสนับสนุนจากโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ สามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีนั้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมให้อำนวยความสะดวก และขอบพระคุณประธานและสมาชิกกลุ่มทอผ้า บ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทรและบ้านโคกปราสาทพัฒนาตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ในความอนุเคราะห์ในการร่วมศึกษา บันทึกภูมิปัญญาผ้าไหมมัดหมี่ลายไทยเขมรดั้งเดิม ผลิตผลงานและร่วมกิจกรรมตลอดโครงการวิจัย รวมถึงนักศึกษาสาขาวิชาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ชั้นปีที่ ๒ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการออกแบบสร้างสรรค์บนฐานภูมิปัญญา ที่ร่วมศึกษา บันทึกลายมัดหมี่ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ขอขอบพระคุณสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอประโคนชัย ในความอนุเคราะห์คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดของกลุ่ม และขอบพระคุณเพจ Buri Craft ที่เผยแพร่ผลงานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรสู่สาธารณชน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์นี้จะอำนวยประโยชน์แก่นักออกแบบ กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอมือ นักศึกษาหรือผู้สนใจที่ต้องการศึกษา ค้นคว้า และนำไปสู่การพัฒนาการผลิตผ้าไหมทอมือลวดลายมัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิม ทำให้งานมัดหมี่ทอมือคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นการสืบสาน รักษา และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงคงอยู่สืบไป

รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์
พิพัฒน์ ประจัญสานต์
เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ชื่อโครงการ	การฟื้นฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ชื่อสกุลผู้วิจัย สังกัด	สมบัติ ประจัญสานต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
งบประมาณสนับสนุน	โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จำนวน ๒๕๐,๐๐๐ บาท

บทคัดย่อ

บุรีรัมย์เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประชากรที่อาศัยในชุมชนบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเขมรที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น รวมถึงการผลิตผ้าทอมือด้วยภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบัน กลุ่มทอผ้านิยมผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยลาวเพื่อสนองความต้องการของตลาด และนโยบายส่งเสริมการใช้ผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัด หากทิ้งไว้นานวันอาจทำให้เกิดการสูญหายของภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมมัดหมี่แบบไทยเขมร โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตภายในชุมชน และเพื่อพัฒนาผ้ามัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมสู่สินค้าทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ โดยดำเนินการวิจัยถอดองค์ความรู้ ลวดลาย สีเส้นของผ้ามัดหมี่ดั้งเดิม บันทึกลายผ้า ปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิต ติดตามการผลิตในพื้นที่ จัดเวทีสรุปบทเรียนโครงการ และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่ในสื่อออนไลน์ ผลการวิจัยระบุว่า ลวดลายมัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมมีจำนวน ๒๑ ลาย ชื่อลายมีไว้เป็นเสมือนรหัสใช้ในการสื่อสาร จดจำและถ่ายทอดการผลิตจากผู้ถ่ายทอดโดยไม่มีกรบอกเล่าที่มาหรือความหมายของลายนั้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด ส่วนกรให้ลวดลายทำหน้าที่สื่อความหมายจะเริ่มคิดหาภายหลังตามหลักการสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภค โครงสร้างของผ้ามัดหมี่แบ่งเป็นหัวชิ้น ตัวชิ้น และตีนชิ้น วางลายมัดหมี่ใช้การซ้ำของลายเดียวกันหรือหลายลายจนเต็มผืนผ้าแทบจะไม่มีที่ว่างแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะของช่างมัดหมี่สะท้อนถึงคุณสมบัติของผู้หญิงที่ควรแก่การออกเรือน ลายส่วนใหญ่เกิดจากการค้นหมีแบบหมีรวด (ดวงลวด) ทำให้การก่อรูปของลายมีทิศทางแบบสะท้อนกลับในแต่ละซ้ำ โครงการนี้ทำการบันทึกลวดลายมัดหมี่ จำนวน ๒๔ ลาย และฟื้นฟูการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยเขมรดั้งเดิม จำนวน ๑๑ ผืน และมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนควรเร่งพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของผ้า เพื่อยกระดับจากผลิตผลที่ใช้ในครัวเรือนไปสู่สินค้าทางวัฒนธรรม ทำให้เพิ่มความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของคนใน รวมถึงการสร้างการยอมรับและจดจำของคนนอก

คำสำคัญ สิ่งทอ มัดหมี่ ไทยเขมร ฟื้นฟู วัฒนธรรม

Research	Revitalizing of Thai- Khmer Mudmee Fabric in Prakonchai District, Buriram Province
Researcher	Sombat Prajonsant, Buriram Rajabhat University
Support budget	Rajabhat University Strategic Project for Local Development Fiscal Year 2022 amount 250,000 baht

Abstract

Buriram is a province in the lower northeastern region with ethnic diversity. The population lives in Ban Nong Muang communities and Ban Khok Prasat Phatthana villages, Prakhon Chai district. Most of them are Thai-Khmer people who still maintain strong cultural traditions that are the identity including the production of hand-woven fabrics with local wisdom from ancestors but at present the weaving group prefers to produce Mudmee silk with Thai-Lao motifs to meet the market demand and the policy to promote the use of provincial identity fabrics. If left for a long time may cause the loss of wisdom. This project aims to increase the inheritance within the community and to be developed traditional Thai-Khmer Mudmee fabric into conservation cultural products. Research method to remove knowledge, motifs, and colors of traditional Mudmee fabric, to recording motifs, to restore Mudmee fabric production to artisans in the community and organized a forum to summarize project and publicize products for online media. The results indicated that There are **21** traditional Thai- Khmer Mudmee motifs. The name of the pattern is used as a code for communication. Memorize and transmit the production from the broadcaster without telling the origin or meaning of the pattern to the receiver. As for giving the pattern to act as a meaning, it will begin to think later according to the principle of storytelling to communicate with consumers. The Mudmee fabric structure is divided into *Hua Xin*, *Tua Xin*, and *Din Xin*. Laying Mudmee patterns using repetitions of the same motif or many motifs until the entire fabric is almost empty, showing the craftsmanship of the Mudmee craftsman, reflecting the qualities of a woman who deserves to be married. Most patterns are formed by *Mee Ruad* technique, giving the pattern formation a reflexive direction with each iteration. This project recorded **24** Mudmee patterns and restored **11** pieces of traditional Thai-Khmer Mudmee silk production. There are suggestions that the community should speed up the development of standards and quality of fabrics. to upgrade from household produce to cultural goods causing to increase pride in the wisdom of the people in including creating acceptance and recognition of outsiders

Keyword Textiles, Mudmee, Thai-Khmer, cultural revival

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อ.....	ง
Abstract	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	๒
ขอบเขตของโครงการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒
แผนดำเนินงานวิจัย	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๓
นิยามศัพท์	๔
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕
การฟื้นฟูวัฒนธรรม.....	๕
ผ้าทอมือไทยเขมรในประเทศไทย.....	๖
ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรในประเทศไทย.....	๑๒
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๙
ขั้นตอนที่ ๑ การวินิจฉัย.....	๑๙
ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติการ.....	๒๐
ขั้นตอนที่ ๓ วัดผล.....	๒๒
ขั้นตอนที่ ๔ ผลสะท้อนที่เกิดขึ้น.....	๒๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๓๐
ลายมัดหมี่บ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์.....	๓๐
ลายมัดหมี่บ้านโคกปราสาทพัฒนา ตำบลละเวียง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์	๔๗
การบันทึกแบบลายมัดหมี่ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการแพร่กระจาย	๖๗
ผลงานผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรลายดั้งเดิมที่ได้รับการฟื้นฟู	๙๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๓
สรุป	๑๐๓
อภิปรายผล	๑๐๖
ข้อเสนอแนะ	๑๐๗
บรรณานุกรม	๑๐๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๒

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑	ผ้าไหมแบบดั้งเดิมของกลุ่มเขมรถิ่นไทย..... ๑๐
๒.๒	ผ้าโฮลเปราะห์ ผ้าโฮลสะไรย์..... ๑๐
๓.๑	กิจกรรมที่ ๑ ประชุมถอดองค์ความรู้ ลวดลาย สีเส้นของผ้ามัดหมี่..... ๒๔
๓.๒	กิจกรรมที่ ๒ อบรมเชิงปฏิบัติการบันทึกการบันทึกลายลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเผยแพร่กระจาย ๒๕
๓.๓	กิจกรรมที่ ๓ อบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิตผ้ามัดหมี่ แก่ช่างฝีมือผู้ผลิตในชุมชน.....๒๖
๓.๔	กิจกรรมที่ ๔ ประชุมติดตามการจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ในที่ตั้งของกลุ่มผู้ผลิต ครั้งที่ ๑.. ๒๗
๓.๕	กิจกรรมที่ ๕ ประชุมติดตามการจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ในที่ตั้งของกลุ่มผู้ผลิต ครั้งที่ ๒.. ๒๘
๓.๖	กิจกรรมที่ ๖ เวทีสรุปบทเรียนและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่สื่อออนไลน์..... ๒๙
๔.๑	ผ้าทอมือแต่ละประเภทของชุมชนไทยเขมร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์..... ๓๑
๔.๒	กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านไทร..... ๓๒
๔.๓	ลายปะกาตร็อบ ๓๕
๔.๔	ลายกะลาสะนัน..... ๓๖
๔.๕	ลายโกรกะแอก..... ๓๗
๔.๖	ลายสกกลนคร..... ๓๘
๔.๗	ลายโฮล..... ๔๐
๔.๘	ลายกุมปรัม..... ๔๑
๔.๙	ลายเนียะเดิมสรอล..... ๔๒
๔.๑๐	ลายตะปัว..... ๔๓
๔.๑๑	ลายโกนฮิ่ง..... ๔๔
๔.๑๒	ลายปวงกระตามตุก..... ๔๕
๔.๑๓	ลายกะบาลอันจุล..... ๔๖
๔.๑๔	กลุ่มทอผ้าบ้านโคกปราสาทพัฒนา หมู่ที่ ๑๒ ตำบลละเวีย อำเภอประโคนชัย..... ๔๗
๔.๑๕	ลายโกรกะแอก..... ๕๑
๔.๑๖	ลายตะเกาะ..... ๕๒
๔.๑๗	ลายปะกาตร็อบ..... ๕๓
๔.๑๘	ลายเนียะ..... ๕๔
๔.๑๙	ลายสรอล..... ๕๕
๔.๒๐	ลายบายสะไรย์..... ๕๗
๔.๒๑	ลายตะเกาะ..... ๕๘
๔.๒๒	ลายสกกลนคร..... ๕๙
๔.๒๓	ลายเนียะเกี้ยว..... ๖๐
๔.๒๔	ลายปะกาเจาะอันเตอร์..... ๖๑

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๔.๒๕ ลายปะกาตริือบ.....	๖๓
๔.๒๖ ลายปะกาเม็ยะ.....	๖๔
๔.๒๗ ลายโฮลกูม.....	๖๕
๔.๒๘ ลายปะกาตริือบ.....	๖๖
๔.๒๙ ลายอันจีลเพชร.....	๖๒
๔.๓๐ แบบลายปะกาตริือบ.....	๖๗
๔.๓๑ แบบลายโกรกะแอก.....	๖๘
๔.๓๒ แบบลายกะลาสะนัน.....	๖๙
๔.๓๓ แบบลายสกกลนคร.....	๗๐
๔.๓๔ แบบลายสกกลนคร.....	๗๑
๔.๓๕ แบบลายกูมปรับ.....	๗๒
๔.๓๖ แบบลายเน็ยะเต็มสรอล.....	๗๓
๔.๓๗ แบบลายตะปัว ตะเกาะ.....	๗๔
๔.๓๘ แบบลายโกนฮึง.....	๗๕
๔.๓๙ แบบลายปองกะตามตุก.....	๗๖
๔.๔๐ แบบลายกะบาลันจูล.....	๗๗
๔.๔๑ แบบลายโกรกะแอก.....	๗๘
๔.๔๒ แบบลายตะเกาะ.....	๗๙
๔.๔๓ แบบลายปะกาตริือบ.....	๘๐
๔.๔๔ แบบลายเน็ยะเก็ย.....	๘๑
๔.๔๕ แบบลายสรอล.....	๘๒
๔.๔๖ แบบลายบายสะไรย.....	๘๓
๔.๔๗ แบบลายตะเกาะ.....	๘๔
๔.๔๘ แบบลายสกกลนคร.....	๘๕
๔.๔๙ แบบลายเน็ยะเก็ย.....	๘๖
๔.๕๐ แบบลายปะกาเจาะอันเดอร.....	๘๗
๔.๕๑ แบบลายปะกาตริือบ.....	๘๘
๔.๕๒ แบบลายปะกาเม็ยะ.....	๘๙
๔.๕๓ แบบลายโฮลกูม.....	๙๐
๔.๕๔ ไหมมัดหมี่ลายปะกาตริือบ.....	๙๑
๔.๕๕ ไหมมัดหมี่ลายโกนฮึง.....	๙๒
๔.๕๖ ไหมมัดหมี่ลายปะกาตริือบ.....	๙๓

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๔.๕๗ ไหมมัดหมี่ลายสกลนคร.....	๙๔
๔.๕๘ ไหมมัดหมี่ลายปะกาต้อบ.....	๙๕
๔.๕๙ ไหมมัดหมี่ลายฉัตรกษัตริย์.....	๙๖
๔.๖๐ ไหมมัดหมี่ลายปะกาต้อบ.....	๙๗
๔.๖๑ ไหมมัดหมี่ลายเนียะ.....	๙๘
๔.๖๒ ไหมมัดหมี่ลายปะกาเมียะ.....	๙๙
๔.๖๓ ไหมมัดหมี่ลายสกลนคร.....	๑๐๐
๔.๖๔ ไหมมัดหมี่ลายสรอล.....	๑๐๑
๔.๖๕ ไหมมัดหมี่ลายบายสโรย.....	๑๐๒
๕.๑ ผ้าไหมมัดหมี่ลายไทยเขมรที่ได้รับการฟื้นฟู.....	๑๐๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑	แผนดำเนินงานวิจัย..... ๓
๔.๑	ลายมัตหมีบ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอกระโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์..... ๓๔
๔.๒	ลายมัตหมีบ้านโคกปราสาทพัฒนา ตำบลละเวียง อำเภอกระโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.....๕๐

บทที่ ๑ บทนำ

โครงการวิจัยการฟื้นฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์มีความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจากแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดของวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการ วิธีดำเนินการวิจัย แผนการวิจัย และนิยามศัพท์ ดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) มีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมรวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยรัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สอดคล้องกับสอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๒๐ ปี ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาท้องถิ่น โครงการนี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมล้วนเป็นผลิตผลอันเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนของแต่ละท้องถิ่นในการปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมให้สัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หากเป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Culture Heritage: ICH) เช่น เรื่องเล่า ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีอาจยังคงสืบทอดสู่รุ่นสู่รุ่นในวิถีชีวิต หรือวิถีสังคม ส่วนมรดกที่จับต้องได้ (Tangible Heritage) บางสิ่งอาจสามารถขุดพบ รวบรวม เก็บรักษา อนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยสำนึกร่วมของชุมชนที่อยากเป็นตัวเองนั้นมามากมายจนเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในทางสังคมและวัฒนธรรมในกระแสของวิวัฒนาการทางสังคมที่กำลังเข้าสู่ยุคของประชาสังคม (Civil Society) ที่สังคมมีบทบาทในการจัดการตนเองมากกว่าที่จะพึ่งพิงรัฐเหมือนอย่างที่เคยเป็นมา หลายชุมชน ได้สะสมผลิตผลทางวัฒนธรรมทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน เพื่อให้วัตถุหรือสิ่งของเป็นหลักฐานที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีต และเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนความทรงจำ ให้อ่อนระลึกถึงเรื่องราวที่เคยเกี่ยวข้องกับมันไม่เพียงเล่าถึงวิถีชีวิตของคนที่เคยใช้หรือวิถีชุมชนในอดีต แต่วัตถุยังสามารถบอกเล่าปรากฏการณ์บางอย่างของสังคม เช่นเดียวกับชุมชนบ้านหนองม่วงและบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเป็นชุมชนไทยเขมรยังคงเก็บรักษาผ้ามัดหมี่ทอมือลวดลายแบบไทยเขมรไว้ในตู้เสื้อผ้า แต่ในปัจจุบันนิยมทอผ้ามัดหมี่ลายแบบไทยลาวเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า เนื่องจากเห็นว่าได้รับการส่งเสริมให้มุ่งหมักจากหน่วยงานในระดับจังหวัด จึงเป็นที่ต้องการของตลาดกลุ่มข้าราชการ หรือหน่วยงาน ทำให้เกิดการผลิตเลียนแบบลายมัดหมี่แบบไทยลาวเพื่อเป็นสินค้าและไว้ใช้เป็นเครื่องแต่งกายในชุมชน รวมถึงการดัดแปลงลายมัดหมี่ของผ้าไทยเขมรจากที่มีองค์ประกอบลายแบบต่อซิดไม่มีที่เว้นว่างอันแสดงถึงความประณีตและความเพียรซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีของสตรีที่พร้อมจะออกเรือน ให้มี

ที่ว่างมากขึ้นเพื่อให้ประหยัดระยะเวลาในการมัดหมี่ให้สั้นลง ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอาจทำให้เกิดการ
 วนระยะในการผลิตผ้ามัดหมี่ลายแบบไทยเขมร อาจมองเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural
 Diffusion) หรือเป็นรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น หากทิ้งไว้นานวันจะการผลิตผ้ามัดหมี่ไทยเขมรอาจถูก
 ลืมเลือน กลายเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation) ไม่หลงเหลือความภาคภูมิใจ
 ในอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ของตน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาที่ต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมการ
 ผลิตมัดหมี่ไทยเขมร ตามแบบอย่างผ้ามัดหมี่ดั้งเดิมอย่างเร่งด่วน เพื่อบันทึกวลดลายด้วยเทคโนโลยี
 คอมพิวเตอร์ นำผ้าฝ้ายดั้งเดิมที่ชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นแบบในการผลิตซ้ำเพื่อสร้างทักษะให้กับช่างใน
 ชุมชน ฟื้นฟูวิธีการผลิต ถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังและการใช้ผ้ามัดหมี่ที่มีวลดลายและสีสันแบบดั้งเดิมให้กับ
 คนในชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือที่เกิดจากความหลากหลาย
 ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อเพิ่มการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมมัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมภายในชุมชน
๒. เพื่อเพิ่มผ้ามัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมพัฒนาสู่สินค้าทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์

ขอบเขตของโครงการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาจากกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอมือในอำเภอประโคนชัย ได้แก่ หมู่ที่ ๑๒ บ้าน
 หนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และหมู่ที่ ๑๒ บ้านโคกปราสาทพัฒนา
 ตำบลละเวีย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบในการบริการวิชาการของคณะ
 เทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
๒. ขอบเขตด้านระยะเวลาการศึกษา โครงการดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ถึงเดือน
 เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕ รวมระยะเวลาจำนวน ๗ เดือน
๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเฉพาะผ้าทอมือเทคนิคมัดหมี่ที่มีลายแบบดั้งเดิม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้
 ประโยชน์เชิงสังคมได้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย เป็น ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การประชุมถอดองค์ความรู้ ลวดลาย สีสันของผ้ามัดหมี่ดั้งเดิม
๒. การอบรมเชิงปฏิบัติการการบันทึกลายลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเผยแพร่กระจาย
๓. การอบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิตผ้ามัดหมี่แก่ช่างฝีมือผู้ผลิตในชุมชน
๔. การประชุมติดตามการผลิตในพื้นที่ ช่วงการมัดหมี่-การย้อม
๕. การประชุมติดตามการผลิตในพื้นที่ ช่วงการทอ
๖. การจัดเวทีสรุปบทเรียนโครงการและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่สื่อออนไลน์

๗. เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ และส่งมอบให้แก่ผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย

แผนดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ ๑.๑ แผนดำเนินงานวิจัย

ที่	กิจกรรม	ช่วงเวลาดำเนินการ(เดือน)									
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐
๑	การประชุมถอดองค์ความรู้ ลวดลาย สีสันทของผ้ามัดหมี่ดั้งเดิม	----- ████████									
๒	การอบรมเชิงปฏิบัติการการปั่นที่กลาย ลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการ เผยแพร่กระจาย		----- ████████								
๓	การอบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิต ผ้ามัดหมี่แก่ช่างฝีมือผู้ผลิตในชุมชน			----- ████████							
๔	การประชุมติดตามการผลิตในพื้นที่ ช่วงการมัดหมี่-การย้อม				----- ████████						
๕	การประชุมติดตามการผลิตในพื้นที่ ช่วงการทอ					----- ████████					
๖	การประชุมสรุปบทเรียน						----- ████████				
๗	เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์							----- ████████			

หมายเหตุ ----- หมายถึง แผนดำเนินงาน
 ██████████ หมายถึง ผลดำเนินงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลผลิต (Output)

- ๑.๑ ฟื้นฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมรสู่สินค้าทางวัฒนธรรมแนวอนุรักษ์ จำนวน ๑๐ ผืน
- ๑.๒ คู่มือถ่ายทอดความรู้ผ้ามัดหมี่ไทยเขมร จำนวน ๑๐๐ เล่ม

๒. ผลลัพธ์ (Outcome)

๒.๑ เพิ่มความหลากหลายให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองบุรีรัมย์ นอกเหนือจากผ้ามัดหมี่ไทย
ลาวให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

๒.๒ เพิ่มการเผยแพร่กระจายในการผลิตและสร้างการเป็นที่รู้จักของผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมร
จังหวัดบุรีรัมย์

๓. ผลกระทบ (Impact)

๓.๑ ชุมชนได้รับการฟื้นฟู อนุรักษ์ผ้าขึ้นมัดหมี่ไทยเขมรที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้กลับมาเป็นงานหัตถกรรมในวิถีชีวิตชุมชน โดยการบันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อการถ่ายทอดในชุมชน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ทำให้เกิดความยืดหยุ่นทางสังคมและการหลอมรวมทางสังคม อีกทั้งสร้างการเรียนรู้ในด้านคุณค่าและความหมายให้กับคนภายนอก

๓.๒ สร้างเครือข่ายอาจารย์นักวิจัย และเจ้าหน้าที่หน่วยงานในพื้นที่เพื่อร่วมกันทำงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ประชาชนในพื้นที่

นิยามศัพท์

มัดหมี่ไทยเขมร หมายถึง ผ้าทอมือที่สร้างลวดลายด้วยเทคนิคการมัดหมี่โดยเป็นลวดลายดั้งเดิม หรือลายโบราณที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษภายในชุมชน มิได้รับถ่ายทอดจากภายนอกชุมชน

บ้านหนองม่วง หมายถึง บ้านหนองม่วง (หมู่ที่ ๑๒) ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

บ้านโคกปราสาทพัฒนา หมายถึง บ้านโคกปราสาทพัฒนา (หมู่ที่ ๑๒) ตำบลละเวีย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยการฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีบททบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดหัวข้อ ดังนี้

การฟื้นฟูทางวัฒนธรรม

ผ้าทอมือไทยเขมรในประเทศไทย

ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรในประเทศไทย

การฟื้นฟูทางวัฒนธรรม

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ (๒๕๖๓: ๓๙, ๔๕) กล่าวว่า การฟื้นฟู รื้อฟื้น อนุรักษ์ อารังรักษา และสืบทอดวัฒนธรรม จะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคมที่คนท้องถิ่น คนพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ และหน่วยงานด้านวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปลุกจิตสำนึกและ รมรงค์ให้สังคมและหน่วยงานของรัฐเห็นคล้อยตามและให้การสนับสนุน โดยมุ่งหวังที่จะทำให้วัฒนธรรมที่กำลังเลือนหายหรือเสื่อมสภาพกลับมามีชีวิตใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูและการรื้อฟื้นวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่เริ่มปรากฏชัดและได้รับการถกเถียงอย่างกว้างขวางในช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐ บุคคลสำคัญ ๒ คนที่วิเคราะห์ในเรื่องนี้คนแรกคือ Fred W. Voget (๑๙๕๖) ซึ่งนำความคิดเรื่อง “ชาติภูมินิยม” (Nativism) ของ Linton มาขยายความเพิ่มเติม โดยอธิบายว่ากลุ่มคนพื้นเมืองหรือกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการปรับตัวและตอบโต้กับวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาใน ๓ ลักษณะ ลักษณะแรกคือการรื้อฟื้นวัฒนธรรมเก่าขึ้นมาใหม่ (Revivalistic Nativism) ลักษณะที่สองคือการนำเอาวัฒนธรรมใหม่มาปฏิบัติ (Adjustive Nativism) และลักษณะที่สามคือการนำเอาวัฒนธรรมเก่าของตัวเองมาผนวกรวมเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ (Reformative Nativism) ในการปรับตัวทางวัฒนธรรมนี้ Voget เชื่อว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งแบบเก่าและใหม่คือวิธีที่ดีที่สุดที่จะช่วยให้คนพื้นเมืองสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นใจ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย โดยไม่จมอยู่กับชนบทรอบเนินม ประเพณีแบบเก่า คำอธิบายดังกล่าวนี้คือการใช้กระบวนการต้นแบบเหตุผลนิยม ซึ่งเชื่อว่าคนพื้นเมืองต้องปรับปรุงวัฒนธรรมของตัวเองให้มีความเจริญก้าวหน้า เหมือนสังคมตะวันตก ในแง่นี้ก็คือการผลิตซ้ำ ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ที่อธิบายว่าเส้นทางของมนุษยชาติจะพัฒนาจากสังคมที่มง่ายล้าสมัยและไร้เหตุผลไปสู่สังคมที่เจริญทางวัตถุและมนุษย์ใช้เหตุผลในการกระทำต่าง ๆ คนที่สองคือ Anthony F. C. Wallace (๑๙๕๖) เสนอความคิดเรื่อง การเคลื่อนไหวเพื่อรื้อฟื้นชีวิต (Revitalization Movements) ได้ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา Wallace อธิบายว่ากระบวนการรื้อฟื้นให้วัฒนธรรมมีชีวิตขึ้นมาใหม่ หมายถึง ความพยายามของกลุ่มคนที่ต้องการสร้างวัฒนธรรมให้น่าพอใจมากกว่าเดิม (Satisfying Culture) ความพยายามนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและพลวัตทางสังคมที่สมาชิกตระหนักรู้และมองดูวัฒนธรรมของตัวเองในฐานะเป็นสิ่งที่ต้องถูกจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ ๆ กระบวนการรื้อฟื้นและฟื้นฟูวัฒนธรรมจึงมิได้เป็นการเก็บรักษาและการแช่แข็งวัฒนธรรม หากแต่เป็นการจัดการให้วัฒนธรรมมีรูปร่างหน้าตาที่น่าพอใจและถูกเอาไปใช้ประโยชน์ในสังคม

ความคิดของ Wallace ทำให้เกิดการมองวัฒนธรรมที่ต่างไปจากเดิมที่เคยเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ตกทอดจากอดีตและส่งต่อไปสู่คนรุ่นหลังโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง แต่ในความคิดนี้ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางสังคมที่ถูกสร้างใหม่ภายใต้ความคิดและวิถีปฏิบัติที่ไม่เหมือนเดิม ธรรมชาติที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดการรื้อฟื้นวัฒนธรรมใหม่ เป็นตรรกะแบบเหตุผลที่เชื่อว่าสังคมมีระบบและโครงสร้างเหมือนสิ่งมีชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมเปรียบเสมือนส่วนประกอบและอวัยวะในร่างกายที่จำเป็นให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ (organismic model of culture) วัฒนธรรมจะมีกลไกและหน้าที่ที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ แต่การทำให้วัฒนธรรมสร้างความพึงพอใจแก่คนในสังคม ปัจเจกบุคคลคือส่วนที่สำคัญที่สุด Wallace กล่าวว่าวิธีการที่บุคคลจัดการกับวัฒนธรรมมี ๒ ลักษณะคือหนึ่งการเก็บรักษาคือการทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ในแบบเดิม และสองการสร้างใหม่คือการทำให้วัฒนธรรมต่างไปจากเดิม การรื้อฟื้นวัฒนธรรมจะสอดคล้องกับการสร้างใหม่ ซึ่งในแต่ละสังคมจะมีวิธีการที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในฐานะที่การรื้อฟื้นวัฒนธรรมเป็นกลไกของการค้าทุนสังคม การรื้อฟื้นจึงมีโครงสร้างของลำดับขั้นที่ชัดเจนโดยเริ่มต้นจากขั้นที่หนึ่ง เป็นสถานะมั่นคงที่มีอยู่เดิม ตามด้วยขั้นที่สอง การเข้าสู่สถานะตึงเครียด และปั่นป่วนในระเบียบทางสังคม สังคมขาดเอกภาพและดุลยภาพ จากนั้นจะเข้าสู่ขั้นที่สาม เป็นความบิดเบี้ยวที่ทำให้สังคมเกิดความขัดแย้ง ต่อมาคือขั้นที่สี่เป็นการทำให้ความขัดแย้งจบสิ้นลงด้วยการสร้างระเบียบขึ้นมาใหม่ซึ่งเป็นขั้นตอนของการรื้อฟื้นวัฒนธรรม และขั้นที่ห้าคือการเข้าสู่วัฒนธรรมและระเบียบใหม่ที่ทำให้สังคมมั่นคงและมีเอกภาพ

ผ้าทอมือไทยเขมรในประเทศไทย

ผ้ามัดหมี่ เป็นวิธีการสร้างลวดลายในผ้าทอมือที่เก่าแก่มาปรากฏในหลายประเทศ เช่น ไทย ลาว พม่า กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม อินเดีย จีน ญี่ปุ่น เม็กซิโก อุซเบกิสถาน กัวเตมาลา และอิหร่าน เป็นต้น ในประเทศไทยมัดหมี่เป็นเทคนิคที่นิยมทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดรวมไปถึงภาคใต้โดยเฉพาะที่จังหวัดปัตตานี รวมไปถึงกลุ่มที่อาศัยอยู่ในอำเภอน้ำปาดและอำเภอฟากท่าของจังหวัดอุตรดิตถ์ การทำลวดลายมัดหมี่มีความซับซ้อนมากขึ้นเป็นพิเศษในกลุ่มชนที่อยู่ติดกับดินแดนประเทศกัมพูชาและชาวไทยครั้งที่นิยมทอทั้งมัดหมี่ จก และชิต อีกทั้งมัดหมี่เส้นยืนยังปรากฏในผ้าซิ่นของชาวลัวะซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ การมัดหมี่เป็นวิธีการสร้างลวดลายจากการย้อมสีเส้นฝ้ายหรือไหมก่อนนำไปทอ โดยวางแผนออกแบบลายแล้วจึงมัดและย้อมทำลวดลายด้วยวิธีการใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางมัดเส้นด้ายบริเวณที่ไม่ต้องการย้อมสี เพื่อให้เป็นไปตามลวดลายที่ต้องการก่อนที่จะนำไปย้อมและทอ วิธีการ "มัด" เส้นด้ายที่เรียกว่า "หมี่" จึงเรียกรวมกันว่า มัดหมี่ ผ้าที่ทอขึ้นจึงเรียกว่า ผ้ามัดหมี่ ไปด้วย วิธีย้อมเริ่มต้นย้อมจากสีอ่อนไปหาสีเข้มจนครบตามลวดลายที่กำหนดและต้องทำซ้ำหลายครั้งถ้าต้องการให้มีหลายสีบนผ้าแล้วจึงนำไปทอลายชัดเจนตามใช้สองตะกอ หากต้องการให้ผ้าทั้งสองด้านมีลายเหมือนกันให้ทอลายสองหรือใช้สองตะกอ หากต้องการให้ผ้าด้านหนึ่งจะปรากฏลายชัดเจนกว่าอีกด้านให้ใช้สามตะกอ เอกลักษณ์ของผ้าที่ทอด้วยวิธีนี้คือรอยซึมของสีตามบริเวณที่ถูกมัดและการเหลื่อมล้ำในตำแหน่งของเส้นด้ายในขณะที่ทอทำให้ลายที่เกิดขึ้นบนผืนผ้าไม่ชัดเจนนัก (ธนากรแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๔)

สารานุกรมภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย (๒๕๕๕) ระบุว่าจังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งของอีสานใต้ มีการอพยพของประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เช่น ไทยโคราช ไทยลาว ไทยเขมร ไทยกวย เป็นต้น ทำให้

จังหวัดบุรีรัมย์ จึงมีวัฒนธรรมที่ผสมผสานจากกลุ่มวัฒนธรรมหลายกลุ่ม ชื่อเสียงของการทอผ้าไหมในจังหวัดบุรีรัมย์ มีมาตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ดังปรากฏอยู่ในเอกสารการตรวจราชการของพระพรหมภิบาล ทำให้เห็นว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีการปลูกหม่อนทอผ้ามาเป็นเวลานาน และมีการทอผ้าสืบสานต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่นที่ อำเภอพุทไธสง ที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลในรัชสมัยของรัชกาลที่ ๕ โดยได้ส่งผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นเข้ามาแนะนำเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อใช้ในการทอผ้าเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๐ การทอผ้ามีกระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ แหล่งทอผ้าไหมที่ใหญ่ที่สุดและสวยที่สุดของจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ที่อำเภอพุทไธสง และอำเภอนาโพธิ์

กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย (๒๕๔๒ : ๒๕๔๘, ๒๕๖๒-๒๕๖๓) ได้กล่าวถึงรูปแบบของผ้าไหมที่มีการผลิตในปัจจุบันของจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

๑. ผ้าขาวม้า เป็นผ้าที่ทอด้วยไหมสีสลับกัน เครื่องทอ (ไหมเส้นยืน) ย้อมสีสลับกันเหมือนไหมที่ทอ เมื่อทอเสร็จแล้วลายผ้าจะออกมาเป็นตาราง สีเหลือง นิยมทอใน ๒ ลักษณะคือทอด้วยไหมทอ หมายถึง ไหมเปลือยนอก ทำ ๒ สีสลับกันคือสีขาวกับสีดำ ใช้สำหรับผู้ชาย เป็นผ้าอาบน้ำ หรือไปตามท้องไร่ท้องนา ใช้โพกศีรษะ เรียกว่า “ผ้าขาวม้า” และทอด้วยไหมน้อย นิยมทำออกมาเป็นสีเหลือง แดง เขียว ขาว และน้ำเงิน สลับกันเป็นตาสี่เหลี่ยมมีหลายสีสวยงาม ชาวบ้านเรียกว่า “ผ้าต้ามี่อง” ใช้ในงานประเพณี เช่น พาดบ่าเจ้าบ่าวเวลาแต่งงานหรือใช้สำหรับเป็นผ้าไหว้ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย

๒. ผ้าโสร่ง ชาวบ้านเรียกว่า “ผ้าตะโรง” เป็นผ้าสำหรับผู้ชายนุ่ง ไหมที่ใช้ทำโสร่ง เป็นไหมน้อย และต้องคัดพิเศษ ในการทำก็พิถีพิถันมาก เพราะใช้ไหม ๒ เส้น ๒ สี เกรียวใส่กัน ชาวบ้านเรียก “ไหมควบ” ทั้งผ้าต้ามี่อง และผ้าตะโรง ชาวบ้านใช้ “ห่อลูกเขย” (รับขวัญลูกเขย) ตอนเจ้าบ่าวเข้าพิธีแต่งงาน

๓. ผ้าหางกระรอก ชาวบ้านเรียก “ผ้าควบ” นิยมทอเป็นผืนยาว ๓.๕๐ ถึง ๔.๐๐ เมตร การทำผ้าชนิดนี้ต้องพิถีพิถันกันเป็นพิเศษกว่าผ้าชนิดอื่น ๆ ทั้งเรื่องเส้นไหมต้องเป็นเครือเดียวกันทอตลอด ผืนไม่มีสีอื่นขึ้น นับเป็นผ้าที่มีคุณค่ามากที่สุดในบ้านเรือน นิยมใช้ในงานประเพณี บวชนาค โดยใช้ขนาดใช้นุ่งและใช้คลุมโลงศพ

๔. ผ้าพื้นเรียบ มีทั้งทอด้วยไหมทอ และทอด้วยไหมน้อยย้อมสีต่าง ๆ ทั้งสีเคมีและสีธรรมชาติ ใช้ได้ทุกเพศทุกวัย

๕. ผ้าลายลูกแก้ว ชาวบ้านเรียกว่า “ผ้าเหยียบ” ส่วนใหญ่จะทอออกมาเป็นสีขาวลายดอก โดยอาศัยผ้าเหยียบเขา (ตะกอก) เป็นผ้าสำหรับผู้หญิงใช้ หน้ากว้างประมาณ ๖๐ เซนติเมตร สมัยก่อนนิยมนำไปย้อมเป็นสีดำด้วยมะเกลือ ใช้เคียนนอกแทนเสื้อ ปัจจุบันสำหรับหญิงสูงอายุคาดอกไปวัดหรืองานประเพณีต่าง ๆ

๖. ผ้าขึ้นก้วย เป็นผ้าขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ เครื่องทอใช้ไหมสีสลับลายแดง เหลือง เขียว ฟ้า ขาว แต่ทำลายเล็ก ๆ ไหมที่ใช้ทอเป็นเศษไหมที่เหลือจากการทำผ้าชนิดอื่น ๆ เก็บเล็กผสมน้อยทั้งไหมสีไหมมัดหมี่มาย้อมเป็นสีดำ แล้วทอผ้าจะเป็นลายตามทางยาว แต่ปัจจุบันนี้ ขึ้นก้วยค่อย ๆ หายไป

๗. ผ้ามัดหมี่ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๗.๑ มัดหมี่ธรรมดา เดิมนิยมทอเป็นผ้าขึ้น การมัดหมี่จึงเน้นเป็นหัวขึ้นและตีนขึ้น ด้านหัวขึ้นคือด้านที่เหน็บเอวมีเสื่อคลุม จึงไม่เน้นแต่งลวดลาย ส่วนตีนขึ้นจะมีการมัดหมี่เพิ่มลวดลายให้

สวยงามเพื่อแสดงฝีมือ แต่ในปัจจุบันมีผู้นิยมนำผ้ามัดหมี่ไปตัดเป็นเสื้อทั้งผู้ชายและผู้หญิง การมัดหมี่จึงมัดเชิงทั้ง ๒ ด้านเหมือนกันเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย และใช้ผ้าทุกตารางนิ้วให้คุ้มค่าที่สุด

๗.๒ มัดหมี่ตีนแดง ชาวบ้านเรียกว่าชินตีนแดง หรือชินหมี่รวด นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ชาวนาโพธิ์พุทไธสงโดยแท้ซึ่งอำเภอนาโพธิ์เดิมขึ้นกับอำเภอพุทไธสง ตั้งอยู่เหนือเขตของจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งเป็นกิ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้ยกระดับเป็นอำเภอเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ ท้องถิ่นอื่นไม่มีชินตีนแดง แตกต่างจากชินชนิดอื่นโดย ลิ่นเชิงคือหัวชินและตีนชิน โดยย้อมเป็นสีแดง ตรงกลางเป็นพื้นสีดำ มัดหมี่เล่นสีเหลือง แดง ขาว มีเขี้ยวปนบ้างนิดหน่อย เครือชิน ด้านหัวชินและตีนชินมีสีแดง กว้างประมาณ ๘ หลบ โดย ๑ หลบ เท่ากับไหม ๔๐ เส้น ลายที่ใช้ทอส่วนใหญ่เป็นลายเก่าดั้งเดิม และนิยมลายใหญ่ ๆ เช่น พันเลื้อยเพราะเส้นใหญ่ทอเสร็จเร็ว เห็นลายชัด และที่สำคัญเก็บตีนดาว เป็นการเก็บลายไหมด้วยไหมสีเหมือนผ้าแพรวา เพิ่มเติมที่ตีนชินเพื่อเพิ่มความสวยงามและแสดงฝีมือได้ง่ายด้วย แต่เนื่องจากการทำชินตีนแดงยุ่งยากกว่ามัดหมี่ธรรมดา และมีการขึ้นลายจึงไม่ค่อยนิยมนำกัน นับว่าเป็นชินที่เหมาะสมกับวัยสาว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ชินตีนแดง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นกำลังจะสูญหาย สมควรรักษา สืบทอดและเผยแพร่ จึงได้ประสานงานกับทางศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ นำชินตีนแดงไปแสดงในงานนิทรรศการสมบัติอีสานใต้ ครั้งที่ ๒ ทางสถาบันได้ใช้ชินตีนแดงเป็นชุดแต่งกายนักแสดงนาฏศิลป์ผลิตขึ้นหลายชุดตั้งแต่นั้นมา ส่วนในระดับท้องถิ่นได้ประสานงานกับคณะครู กลุ่มแม่บ้านเชิญชวนให้หันมาผลิตชินตีนแดง และใช้ในงานประเพณีของชุมชน เช่น งานบุญบั้งไฟ งานลอยกระทง กิจกรรมหรืองานแสดงของนักเรียน ชินตีนแดง จึงกลับมาเป็นที่นิยมเป็นที่รู้จักทั่วไป มีความจำเป็นต่อชาวนาโพธิ์แทบจะทุกครัวเรือนต้องมีไว้ นอกจากนั้นยัง กลายเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างงดงามอีกด้วย

๗.๓ มัดหมี่คั่นข้อ ชาวบ้านเรียกว่า “ชินคั่น” สำหรับหญิงสูงอายุใช้เป็นการทอมัดหมี่ลายขนาดเล็กสลับกับไหมสีหรือไหมควบนิยมใช้ลายนกน้อย ลายนาคน้อย ลายกีบปัก ลายโคม

ผ้ามัดหมี่มีกรรมวิธีการทอผ้าที่ใช้เทคนิคการมัดและการย้อม ที่เรียกว่า มัดย้อม (tie dye) เริ่มจากนำเส้นด้ายหรือไหมมากำหนดลวดลาย โดยการใช้เชือกกล้วยหรือภายหลังใช้เชือกฟางหรือพลาสติกอ่อนผูกมัดรัดบางส่วนของเส้นด้ายหรือไหมเพื่อไม่ให้สีย้อมซึมติดตรงส่วนที่มัดไว้ เส้นด้ายหรือไหมส่วนที่ไม่ได้มัดจะติดสีตามลายที่กำหนด การมัดหมี่จะยากง่ายต่างกันขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของลวดลายและการกำหนดสีเส้นที่ต้องการ เพราะถ้าทำลวดลายสลับซับซ้อนก็ต้องมัดถี่และมัดมากขึ้น และถ้าต้องการสีเส้นหลายหลากก็ต้องมัดแล้วย้อมหลายครั้งตามตำแหน่งสีต่างๆ มากครั้ง โดยย้อมเรียงลำดับจากสีอ่อนไปหาสีเข้มจนครบ ตามลวดลายที่กำหนด เช่น ผ้าที่ออกแบบลายไว้มี ๕ สี ต้องทำการมัดย้อม ๕ ครั้ง เป็นต้น หลังจากนั้นจึงนำด้ายกรอเข้าหลอดตามลำดับ แล้วนำไปทอจะเกิดลวดลายบนผืนผ้าที่มีลักษณะคล้ายคลื่อนเหมือนล้า อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมัดหมี่ การทอผ้าชนิดนี้จึงต้องอาศัยความชำนาญในการมัดย้อมและทอเป็นอย่างมาก ผู้มัดจะต้องมีความเข้าใจและมีความชำนาญทั้งในด้านลักษณะรูปแบบของลวดลายและหลักวิธีการผสมสีเป็นอย่างดีจึงจะได้ลวดลายที่สวยงามด้วยสีเส้นตามที่ต้องการ ผ้ามัดหมี่มีอยู่หลายชนิด ได้แก่ มัดหมี่เส้นพุ่ง มัดหมี่เส้นยืน และมัดหมี่เส้นพุ่งและเส้นยืน

ดวงเด่น บุญปก (๒๕๖๒, ๙๗-๙๙) ผ้าไหมแบบดั้งเดิมของกลุ่มเขมรถิ่นไทยที่มีอัตลักษณ์ทางลวดลายและรูปแบบการทอ ผ้าแบบดั้งเดิม หมายถึง ผ้าพื้นเมืองที่ต้องทอตามแบบดั้งเดิมเท่านั้น และต้องเป็นผ้าทอพื้นเมืองที่มีรูปแบบกรรมวิธีการทอที่สืบสานขนบเดิมของบรรพบุรุษไว้อย่างเคร่งครัด มีจำนวน ๙ ชนิด ได้แก่

๑. ผ้าโฮล เป็นภาษาเขมรหมายถึงน้ำไหล ผ้ามีลักษณะเป็นคลื่นเหมือนน้ำไหล ลายเป็นริ้ว คล้ายลายไปฝั่งที่เป็นริ้วต่อกันคั่นด้วยลายทางยาวเหมือนลำไผ่ ในอดีตราชสำนักที่กรุงเทพฯ สั่งทอผ้าโฮลจากท้องถิ่นตามแบบที่ราชสำนักกำหนด ผ้าโฮลที่ทอตามแบบราชสำนักมีลักษณะเป็นลายริ้ว เมื่อชาวท้องถิ่นทอผ้าแบบผ้าโฮลใช้เองต้องดัดแปลงผ้าโฮลให้แตกต่างจากผ้าที่ทอให้กับราชสำนัก โดยช่างทอได้ปรับลายริ้วเลือนลายให้เฉียงออกมาเหมือนใบไผ่เพื่อให้ต่างจากลายราชสำนัก

๒. ผ้ากะนิว เป็นชื่อท้องถิ่นของกลุ่มเขมรถิ่นไทย คนไทยในถิ่นอื่นจะรู้จักผ้าชนิดนี้ว่า "ผ้าหางกระรอก" (กรมหม่อนไหม, ๒๕๕๙, ๗๔) คำว่า "กะนิว" ในภาษาเขมรถิ่นแปลว่า พันกัน เป็นการบอกถึงกรรมวิธีการใช้เส้นไหมเส้นพุ่งต่างสีกันมาควบกัน เพื่อทอเป็นผ้า เมื่อทอออกมาเป็นผืนผ้าจะทำให้เกิดการเลื้อยสี ผ้ากะนิวที่ทอสีล้วนนิยมใช้นุ่งเป็นโจงกระเบน เช่น ผ้าม่วงคือผ้ากะนิวในอีกลักษณะหนึ่ง

๓. ผ้าอ้อมปรม มีความโดดเด่นในรูปแบบการมัดหมี่และการทอ เป็นการมัดหมี่สองทางทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่ง รูปแบบการมัดหมี่สองทางเป็นวิธีการมัดหมี่ที่พบเพียง ๔ ประเทศเท่านั้นคือประเทศจีน อินเดีย อินโดนีเซีย และญี่ปุ่น ผ้าอ้อมปรม ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยมีอัตลักษณ์ที่ทำให้เส้นพุ่งและเส้นยืนมีสีตัดกันเป็นเครื่องหมายบวก (+) เป็นลายคล้ายจุดปะไปทั่วทั้งผืนผ้า

๔. ผ้าอ่อนลูนุชิม หรือผ้าลายอันลูน เป็น ผ้าลายทางยาวใช้ไหมสลักสีกันเป็นเส้นพุ่งและเส้นยืน ทอให้เกิดเป็นลายทางยาว หรือลายริ้ว ชื่อของผ้าว่า ผ้าอ่อนลูนุชิม เป็นภาษาเขมรถิ่น มีคำว่า "ชิม" หมายถึง "สยาม" สันนิษฐานได้ว่าอาจเกี่ยวพันกับรูปแบบเดิมที่เป็นผ้าราชสำนักที่สั่งทอจากท้องถิ่น แต่ต่อมาชาวท้องถิ่นดัดแปลงการทอลายให้ต่างไปจากแบบลายของราชสำนัก เพื่อให้คนท้องถิ่นสามารถใช้ผ้านั้นได้ ร่องรอยการดัดแปลงลายจึงคงเหลือในคำเรียกชื่อของผ้าในกัมพูชามีผ้าชื่อว่า ชัมปวตอ่อนลูนุช (Sampot anlunh) และ ชัมปวต โลลอ่อนลูนุช (Sampot hol anlunh) เป็นผ้านุ่งสตรีลายทาง หรือลายทางสลับกับลายคั่นให้เป็นช่องคล้ายตารางหมากรุก (Green, ๒๐๐๓, ๑๖๔)

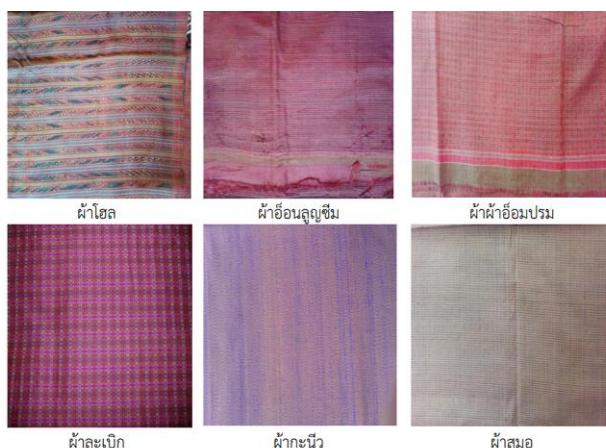
๕. ผ้าละเป็ก เป็นผ้าทอลายตารางหมากรุก ใช้สีตัดกัน หากพื้นแดงดอกต้องขาว ละเป็กแปลว่าอ้า หรือ เปิดออก เป็นการบอกรูปแบบการทอที่เกิดจากการใช้ตะกอจำนวน ๔-๑๒ ตะกอตั้งใหม่ เส้นยืนให้เปิดอ้าออกขึ้นลง สลับกันเพื่อสอดไหมเส้นพุ่งเข้าไปให้ผ้าเกิดลายนูนกระจายทั่วทั้งผืนผ้า

๖. ผ้าสมอ เป็นผ้าลายตารางเล็ก สีออกขำ ๆ คล้ำ ๆ ใช้วิธีทอสลักสีเส้นยืนกับเส้นพุ่ง สีที่นิยมนำมาสลับ ได้แก่ สีดำ สีเขียวขี้ม้า สีเหลืองแก่ สีแดงเข้ม สีที่เป็นโทนเด่นของผ้าคือสีเขียวเข้มที่ได้มาจากการย้อมด้วยสีธรรมชาติจากเปลือกและผลของต้นสมอภิเภก จึงเรียกผ้าชนิดนี้ว่าผ้าสมอ

๗. ผ้าโฉนดลอก (ผ้าทอยกดอก) เป็นผ้าที่ทอยกดอกในตัว นิยมสีล้วน ใช้ตะกอหลายตะกอ ยกเพื่อให้เกิดลายดอกยกนูนบนผืนผ้า ลายดอกที่นิยมคือลายดอกจัน ดอกแก้ว เรียกชื่ออื่นว่าผ้าแก็บ หรือ ผ้าเกื้อะ ทอแล้วนำไปใช้เลย หรือทอแล้วนำไปย้อมสีล้วนอีกที มีหลายสี เช่น สีครีม สีดำ สีม่วง สีน้ำเงิน ผู้สูงวัยนิยมนำไปทำเป็นผ้าเบี่ยงหรือหม่มเป็นสะไบเฉียงบ่า

๘. ผ้าสาคุหรือสะคุ เป็นผ้าที่มีลักษณะลายตัดกันเป็นคู่ เกิดจากการทอสลักสีกัน ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืนให้เกิดลายเส้นคู่ตัดกัน และเกิดเป็นลายตาราง ลายเส้นคู่จึงกลายเป็นที่มาของชื่อสาคุ หรือสะคุ ผ้าสาคุ ลายตารางเล็กเรียกว่า สาคุตุง ผ้าสาคุลายใหญ่เรียก สาคุธม

๙. ผ้าปะโบร์ เป็นผ้าทอพิเศษเพื่อมาต่อชาย ผ้าชิน ปะโบร์แปลว่า ริม หรือ ขอบ ผ้าชนิดนี้มีความกว้างประมาณหนึ่งคืบ นิยมทอให้เนื้อหนาเพราะต้องไว้ต่อ ชายผ้าชินให้ตัวผ้าชินทนทานไม่หลุดลุ่ยง่าย

ภาพที่ ๒.๑ ผ้าไหมแบบดั้งเดิมของกลุ่มเขมรถิ่นไทย
ที่มา: ดวงเด่น บุญปก (๒๕๖๒, ๙๘)

ผ้าโฮลเปราะห์

โฮลสะไรย์

ภาพที่ ๒.๒ ผ้าโฮลเปราะห์ ผ้าโฮลสะไรย์
ที่มา: ดวงเด่น บุญปก (๒๕๖๒, ๙๘)

อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ (๒๕๓๗: ๗๙-๘๐) การแต่งกายของชาวไทยเขมรนั้น เดิมผู้ชายนิยมนุ่งโจงกระเบน แต่ปัจจุบันไม่ค่อยพบ ผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุงหรือซิ่นมัดหมี่ เวลาอยู่บ้านจะนุ่งผ้าทอสลัปลายโครงสร้าง เช่น ซะมอ สาคู สำหรับขาย ครั้นไปงานพิธีก็จะนุ่งผ้าโฮล อัมปรม หรือผ้าจองซิ่น ในพิธีแต่งงานหรือช่วงสงกรานต์ (เดือนห้า) ผู้หญิงจะนุ่งผ้าโฮลมีเชิงคนสะส่วนที่ถักนำมาต่อชายผ้าถุง เรียกว่า “ปะโบร์” ซึ่งแปลว่าริมนหรือเชิง ในงานบุญประเพณีจะนิยมใช้ผ้าไหม เช่น ใช้ผ้าถุงผู้ชายห่อเขียนหมาก เรียกว่า “เฮ็บท้อง” ในงานแต่งงานใช้ผ้าไหมทั้งของชายและหญิงวางเป็นชุดบนถาดประกอบพิธีกรรม การเช่นผี การเข้าทรง การบายศรี เป็นต้น ใช้ผ้าไหมคลุมศพ ห่มตัวผู้บวชนาค และประดับในขบวนแห่ช้าง จัดผ้าไหมสำหรับไหว้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว แม้แต่พระสงฆ์ก็นิยมห่มสบงจีวรไหมยกดอกย้อมด้วยเข และแบ่งประเภทผ้าพื้นเมืองสุรินทร์ไว้ ๓ ประเภทคือ

๑. ประเภทผ้าถุงหญิงและชาย แบ่งออกเป็นแต่ละชนิด ดังนี้

๑.๑ ผ้านุ่งลายสมอ มีลักษณะเป็นตารางสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ประกอบด้วยสีดำ เหลืองทอง และสีเขียวขี้ม้า ส่วนมากคนสูงอายุจะนิยมนุ่งและใช้ในชีวิตประจำวันเพราะสีย้อมมีความคงทนต่อการซักล้างได้ดี ผ้านุ่งลายนี้จะมีการทอโดยไม่มัดหมี่เน้นสีจากเข

๑.๒ ผ้านุ่งลายสาकु เป็นผ้าที่มีลวดลายเป็นตารางสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ $1/2 \times 1/2$ นิ้ว ภายในกรอบตารางจะมีสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ เรียงกันมีหลายสี เช่น สีเขียว แดง น้ำเงิน เหลืองทอง ขาว การทอจะใช้ไหมสีและจำนวนเส้นเท่ากัน ออกแบบให้มีเส้นยืนอละเส้นพุ่งขนานกันเป็นคู่ แต่ถ้าไม่เรียงเป็นคู่ก็จะกลายเป็นผ้าสำหรับ่าย

๑.๓ ผ้านุ่งลายอันลุษิม มีลักษณะเป็นลายตามขวาง สีที่นิยมจะขึ้นอยู่กับความชอบของผู้ทอ เช่น สีเหลืองทอง เขียว แดง และขาว บางผืนอาจใช้สีม่วงแทนสีขาว ในการทอผืนหนึ่ง ๆ ใช้เพียง ๔ สีเท่านั้นทอสลับกันไป ผ้านุ่งลายนี้ไหมเส้นพุ่งजूใช้ควบกันสองสี

๑.๔ ผ้านุ่งลายอัมปรม เป็นผ้าที่มีลวดลายเป็นตารางสี่เหลี่ยม มีการมัดย้อมไหมให้เป็นจุดประสีขาวยเด่นขึ้นจากพื้นแดง ในตารางสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ โดยมีมัดย้อมทั้ง ๒ ทางคือทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน

๑.๕ ผ้านุ่งลายโฮล เป็นผ้านุ่งที่มีลักษณะเป็นลายริ้วสลับกับลายมัดหมี่

๑.๖ ผ้านุ่งลายสาหร่าย เป็นผ้านุ่งที่มีลักษณะเป็นตารางเล็ก ๆ การทอจะทอเป็นเส้นยืนและเส้นพุ่งไม่มัดหมี่ ไม่ขีดเส้นเป็นคู่เหมือนลายสาकु

๑.๗ ผ้านุ่งระเบิก เป็นผ้านุ่งพื้นเมืองประเภทยกดอกที่มีการทอไหมเส้นพุ่งและเส้นยืนสีเดียวกัน

๑.๘ ผ้าสะไรย์หรือโสร่งผู้หญิง เป็นผ้านุ่งที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมที่มีเส้นไหมควบหรือเรียกว่ากะเนียวเป็นขอบขาว และมีการทอเป็นตารางเล็ก ๆ ในพื้นที่ทั้งหมด

๑.๙ ผ้าโสร่งผู้ชาย มีลักษณะเป็นตารางใหญ่สีแดงสลับเขียว มีริ้วตัดที่ตรงกลางตลอดผืน การทอโสร่งจะนำไหมสองสีมาควบกันแล้วนำไปทอ

๑.๑๐ ผ้ากระเนียว หรือผ้าทางกระรอก มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมไม่มีลวดลาย การทอจะใช้ไหมสองสีมาควบกันแล้วนำไปทอเป็นผืน มีความมันระยิบระยับ เมื่อนำไปส่งกับแดดจะแยกสีได้ชัด

๑.๑๑ ผ้าโฮลเปราะห์ หรือผ้าโฮลสำหรับผู้ชายนุ่งในพิธีสำคัญ เช่น งานบวช เป็นต้น ลักษณะของผ้าจะทอเป็นลายมัดหมี่เหมือนหมี่โฮลผู้หญิงเพียงแต่ไม่มีลายริ้วสลับการทอ ใน ๑ ผืนจะต้องยาวประมาณ ๔ หลาหรือ ๓.๕ เมตร เพื่อใช้นุ่งเป็นผ้าโจงกระเบนได้

๒. สไบ แบ่งเป็น ๒ ชนิด

๒.๑ สไบผู้หญิง เรียกว่า “ชะนูดลึค” มีลักษณะเป็นผ้าพื้นนิยมนสีขาว ใช้หมี่เป็นสไบทึงชายหน้าหลัง นิยมทอยกดอก เป็น ๓ ตะกอก ๔ ตะกอก หรือ ๖ ตะกอก คล้ายผ้าเหยียบของกลุ่มไทยลาว หรือผ้าแก๊บนของกลุ่มไทยกูย

๒.๒ ผ้าขาวม้า มีลักษณะเป็นลายทางยาวและมีเชิงเรียกว่า “เถื่อะเจีย” ต่อมามีการทอเป็นยกขีดลวดลายรูปช้าง ใช้สำหรับผู้ชายคาดเอวและพาดไหล่

๓. ประเภทเชิงผ้านุ่ง เชิงผ้าจะเป็นผ้ามัดหมี่ซึ่งทอบนพื้เล็ก ๆ เรียกว่า “ปะโบร์” สมัยก่อนจะมัดหมี่เป็นลายคล้ายลิ้มหรือตีนควาย ไว้ต่อกับเชิงผ้านุ่ง ต่อมาในระยะหลังการทอผ้าถุงมัดหมี่จะทอเป็นผืนและมีลายเชิงผ้านุ่งไปพร้อมกันไปเลยโดยไม่ต้องเอกเชิงผ้านุ่งมาต่ออีให้เสียเวลา รวมเรียกผ้าทั้งผืนว่า “โฮลปะโบร์”

ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรในประเทศไทย

อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ (๒๕๓๗: ๕๐, ๘๐) กล่าวถึงผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ในจังหวัดสุรินทร์ว่านิยมใช้สีเข้มที่บ่งชัดขนาด มักจะย้อมโดยเน้นสีครั้งเป็นพื้น มีความเชื่อในปี่มะโรงและมะเส็งซึ่งมีสัตว์ในราศีเป็นรูป ถือเป็นปี่ตี เนื่องจากงูเป็นสัตว์ที่ไม่กินข้าว ฉะนั้นในพิธีแรกนาหรือดำนาจะให้คนที่เกิดปี่งู (มะโรงหรือมะเส็ง) จะเป็นผู้ลงนาก่อน แบ่งเป็น ๒ ประเภท

๑. จอหงษ์ เป็นมัดหมี่แม่ลายโฮลที่มีการมัดย้อมเส้นพุ่งด้วยวิธีการเฉพาะ สามารถมัดย้อมแบบเดียวแต่ทอได้ ๒ ลายคือลายโฮลเปราะฮ์ (โฮลผู้ชาย) และลายโฮลแสร้ง (โฮลผู้หญิง) กล่าวคือ การค้นหมีต้องค้นให้ทุกเส้นเป็นอิสระต่อกันโดยค้น ๑ หัวให้หมี ๒๓ ลำ ๆ ละ ๓๐ เส้น การมัดลายเป็นไปตามรูปแบบ การย้อมสีอาจจะแก้ลายบางส่วนที่มีการย้อมสีแรกออกแล้วนำไปย้อมอีกครั้งเกิดการผสมสีได้สีใหม่ขึ้นมา โฮลแสร้งหรือลายไปไฟจะใช้หมี่หัวเดียวในการทอ มีลักษณะเป็นลายริ้วสลับกับลายมัดหมี่ ในขณะที่ทอระยะการทำปะนำจะใช้เส้นไหมมัดหมี่ (จอนงอน) ที่มีการมัดลายทแยงคล้ายไปไฟไว้แล้วทอค้นกับลายริ้วที่ใช้สีล้วนเปรียบเสมือนกันไปไฟ แต่โฮลเปราะฮ์จะใช้หมี่ ๔ หัวทอต่อกันไม่มีการทอสลับลายริ้วทำให้ได้ผ้าผืนยาวนุ่งโจงกระเบนได้ เวลาทอโฮลจะต้องทอลายสองใช้ ๓ ตะกอ (เขา) จะได้ผ้าที่ขรุขระเล็ก ๆ เป็นดอก ด้านหนึ่งของผ้ามีลายชัดเจนกว่าอีกด้าน และทั้งสองด้านของผ้าจะมีสีที่ต่างกัน (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ, ๒๕๓๗: ๘๖)

๒. จอนงอน เป็นมัดหมี่ที่มัดย้อมเส้นพุ่งทั่วไป เป็นลวดลายดอกไม้ พันธุ์พฤกษา ลายสัตว์ หรือลายที่เกี่ยวข้องเรื่องราวทางศาสนา เช่น ลายเจดีย์ ลายปราสาท ลายใบลิ้ม เป็นต้น (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ, ๒๕๓๗: ๙๑)

๓. จอกรร เป็นการมัดหมี่ที่มัดได้ทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืนเฉพาะส่วนของเส้นไหมที่จะทำลวดลายเรียกกันว่า “กรรประ” คือมีจุดประขาวบนพื้นสีแดงเข้ม (ย้อมจากครั่ง) และจุดประขาวบนพื้นสีม่วง (ย้อมจากคราม) ซึ่งใช้ในการทอผ้ามัดหมี่อัมปรม (มัดหมี่สองทาง) ลายอัมปรมเสียว และลายอัมปรมไปตามะอ้อมตาม

สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์กรมหาชน) (๒๕๖๔) กล่าวว่า “โฮล” เป็นคำในภาษาเขมร เป็นชื่อเรียกผ้าที่มีกรรมวิธีการทอผ้าไหมประเภทหนึ่งที่สร้าง ลวดลายขึ้นมาจากกระบวนการมัดหมี่เส้นพุ่ง ผ้าโฮล ในอดีตมีลักษณะโครงสร้างผ้ามีกรอบ มีเชิงคล้ายกับ รูปแบบผ้าปุมที่ใช้เป็นผ้านุ่งที่บ่งบอกถึงระดับชั้นยศ หรือตำแหน่งในราชการของขุนนางในราชสำนักสยาม เรียกว่า “โฮลเปราะฮ์” แต่หากเป็นแบบที่สตรีใช้นุ่งจะทอแปลงที่ใช้ลายผ้าปุม นำมาดัดแปลงให้เลือนออก ทอสลับลายริ้ว ในแบบหมี่ค้น เป็นลายริ้วในแนวตั้ง เรียกว่า “โฮลแสร้ง” หรือโฮลสตรีเพื่อไม่ให้เหมือนผ้าที่ใช้ในราชสำนักและสตรีสามารถใช้นุ่งได้ และในปัจจุบันนี้ผ้าโฮลแบบโฮลเปราะฮ์หรือโฮลบุรุษ แทบจะไม่มีให้เห็น และแทบจะหาตัวคนทอไม่ได้แล้วในปัจจุบัน ผ้าโฮลในปัจจุบันนี้ จึงมักหมายถึงลักษณะของผ้าโฮลที่ใช้สำหรับใช้เป็นผ้าขึ้นของสตรีเกือบทั้งหมดสีที่ใช้ในการทอผ้าโฮลนิยมใช้ สีหลัก ๆ เช่น สีแดง สีดำ สีน้ำเงิน สีเหลือง สีเขียว สีส้ม เป็นต้น

กรมหม่อนไหม (๒๕๖๔) กล่าวว่าผ้าโฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมร ในจังหวัดสุรินทร์ ผ้ามัดหมี่โฮลถือเป็นลายเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมมัดหมี่จังหวัดสุรินทร์ “โฮล” เป็นคำในภาษาเขมรเป็นชื่อเรียกกรรมวิธีการผลิตผ้าไหมประเภทหนึ่งที่สร้างลวดลายขึ้นมาจากกระบวนการมัดย้อมเส้นไหมให้เกิดสีสันและลวดลายต่าง ๆ ก่อน แล้วนำมาทอเป็นผืนผ้า ซึ่งตรงกับคำว่า “ผ้าปุม”

ในภาษาไทย “มัดหมี่” ในภาษาลาว และคำว่า IKAT (อิ-กัต) ซึ่งเป็นลำดับที่ภาษาอินโดนีเซีย-มาลายู แต่ชาวตะวันตกมักรู้จักผ้ามัดหมี่ของมาเลย์-อินโดนีเซีย และเรียก IKAT ตามไปด้วย

คำว่า “โฮล” ในภาษาเขมรสุรินทร์สมัยหลังคำจำกัดความของคำว่า “โฮล” ได้มีความหมายแคบลงมาอีก ใช้เรียกเฉพาะเจาะจงถึงผ้านุ่งที่สร้างจากกระบวนการมัดย้อมเส้นพุ่ง แล้วนำมาทอให้เกิดลวดลายต่าง ๆ แบบผ้าปูมของขุนนางในราชสำนักสยาม มีกรอบมีเชิงสำหรับบุรุษให้นุ่ง เรียกว่า “โฮลเปราะห์” และสตรีใช้นุ่งทอเปล่งเป็นลายริ้ว เรียกว่า “โฮลแสร้อย”

ปัจจุบันนี้ โฮลเปราะห์ (โฮลสำหรับผู้ชายนุ่ง) แทบหาตัวคนผลิตไม่ได้และไม่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างอีกต่อไป คำว่า “โฮล” ในปัจจุบันแทบจะมีความหมายตกไปอยู่ที่โฮลแสร้อย (โฮลสตรี) เกือบทั้งหมด เพราะฉะนั้นคำว่า “โฮล” โดด ๆ ในภาษาเขมรสุรินทร์ปัจจุบันจึงมีความหมายเจาะจงอยู่ในแค่ผ้าโฮลลายริ้วที่สตรีใช้นุ่งเท่านั้น คำเรียกผ้าโฮลสตรี ชนิดเดียวกันนี้ในภาษาเขมรสุรินทร์ได้เรียกปลีกย่อยออกไปอีกหลายอย่าง เช่น โฮลป็นเตีอด (บรรทัด) โฮลปะนะ, โฮลอันลวย

ผ้าโฮลเป็นผ้าที่มีคุณภาพดีมาก เพราะการทอผ้าชนิดนี้ใช้เส้นไหมน้อย (ส่วนในสุดของเส้นไหม) ในการทอทำให้เป็นผ้าไหมมัดหมี่เนื้อแน่นเส้นไหมเล็กละเอียด เนื้อผ้าจะบางเบา เนื้อแน่นเนียน อ่อนนุ่ม ลวดลายสีสันเป็นแบบฉบับของชาวสุรินทร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากศิลปะของเขมร ผ้าโฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น นิยมใช้เส้นไหมน้อยในการทอ มีการมัดย้อมเส้นพุ่งด้วยวิธีการเฉพาะเรียกว่า จนองโฮล โดยการมัดหมี่ผ้าโฮล นิยมมัดหมี่ ๒๑ ลำ ซึ่งการมัดหมี่เพียงหนึ่งลาย สามารถทอได้ถึง ๔ แบบด้วยกัน ได้แก่ ผ้าโฮลเปราะห์ (ลายโฮลผู้ชาย) ผ้าโฮลสะไรย์ (ลายโฮลธรรมดา หรือโฮลผู้หญิง) ผ้าโฮลเกียรติ และผ้าโฮลปะนะ

ในการค้นล้ามัดหมี่ มัดหมี่โฮลแต่ละลำจะเป็นอิสระต่อกัน การทอจะใช้เทคนิคการทอพิเศษ โดยการทอผ้าให้ลายเฉียงขึ้นเรียกว่า “ปะนะ” การมัดย้อม จะนิยมใช้สีธรรมชาติ และมัดย้อมหลายครั้ง ละเอียดทุกขั้นตอน การย้อมสีผ้าโฮลคือจะต้องให้ครูทอผ้ามาสอนวิธีการย้อมเสียก่อน เพราะถือกันว่าเป็นผ้าครู ที่จะต้องผ่านกระบวนการครอบครุเสียก่อน ผ้าโฮลมี ๕ สี ได้แก่ สีดำ แดง เหลือง น้ำเงิน และเขียว สีเหล่านี้ได้จากการย้อมด้วยสีธรรมชาติ เนื้อผ้ามีกม ๒ สี ด้านหน้าเป็นสีอ่อน อีกด้านหนึ่งเป็นสีเข้มกว่า

ผ้าโฮลเปราะห์ (ลายโฮลผู้ชาย) เป็นผ้ามัดหมี่ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรบริเวณอีสานใต้ มีลวดลายและสีสันต่าง ๆ กัน ใช้เป็นผ้านุ่งโจงกระเบนของผู้ชาย ในสมัยโบราณเรียก “ผ้าปูมเขมร” ราชสำนักใช้เป็นผ้าพระราชทานให้ข้าราชการบริวารตามตำแหน่ง เป็นผ้าขนาดใหญ่ กว้างยาวมากมักมีเชิงคล้ายผ้าปาโตลาของอินเดีย บางที่เรียก “ผ้าสมปัก” หรือ “ผ้าสองปัก” ภาษาเขมรหมายถึงผ้านุ่งซึ่งจะพระราชทานให้ตามยศ เช่น ผ้าสมปักปูม ผ้าสมปักกรวยเชิง สำหรับข้าราชการชั้นสูง ผ้าสมปักริ้ว ผ้าสมปักลาย สำหรับข้าราชการระดับเจ้ากรมและปลัดกรม ผ้าสมปักล่องจอนที่มีพื้นสีขาวสำหรับพราหมณ์นุ่งได้ยกเลิกไปในสมัยรัชกาลที่ ๕

ลายโฮลผู้หญิง (โฮลสะไรย์) เป็นผ้ามัดหมี่ที่เกิดจากการมัดหมี่ลวดลายเดียวกันกับผ้าโฮลเปราะห์ แต่เมื่อนำมาทอจะใช้วิธีการดิงลายให้เกิดลวดลายอีกแบบหนึ่งและเพิ่มองค์ประกอบของลวดลายเพิ่มเข้าไปคือมีลายสายฝน หางกระรอกและคันด้วยเส้นพื้นสีแดงครั้ง เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากลายโฮลเปราะห์ เอกลักษณะอย่างหนึ่งของผ้าคือบริเวณริมผ้าจะมีเส้นสันนูนขนานไปกันทั้งสองด้านในทิศของแนวเส้นพุ่งอันเนื่องจากการจัดลวดลายแล้วม้วนเส้นไหมที่เหลือสอดเข้าในช่องว่างของเส้นยืน จากนั้นทอทับทำให้ริมผ้าของผ้ามัดหมี่สุรินทร์มีความหนาและแข็งแรง ขั้นตอนการทอผ้าโฮล จะใช้พืมหรือพันหวี ๔๒ นิ้ว เป็นผ้ามัดหมี่ ๓ ตะกอน ชาวสุรินทร์ส่วนมากเมื่อเริ่มทอผ้าโฮลจะต้องทอสีเขียวก่อน

เรียกว่า การเปิดตา แล้วตามด้วยทอมัดหมี่โดยมีเส้นพุ่งสีอื่นทอสลับประกอบ ได้แก่ สีน้ำเงิน แดง เขียว และเส้นหางกระรอก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงเด่น บุญปก (๒๕๖๒) อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มเขมรถิ่นไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย พบว่า ผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มเขมรถิ่นไทยสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่คือกลุ่มผ้าไหมทอหลายแบบดั้งเดิม (ผ้าอัตลักษณ์) และกลุ่มผ้าไหมทอหลายแบบประยุกต์ อัตลักษณ์ของผ้าไหมทอหลายแบบดั้งเดิมมีรูปแบบกรรมวิธีการทอและคงลวดลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษไว้อย่างเคร่งครัด มีจำนวน ๘ ชนิด ได้แก่ ๑) ผ้าโฮล ๒) ผ้ากะเนียว (ผ้าหางกระรอก) ๓) ผ้าอ้อมปรม ๔) ผ้าอ้อนลูญซิม ๕) ผ้าละเบ็ก ๖) ผ้าสมอ ๗) ผ้าโฉนดลอก (ผ้าทอยกดอก) ๘) ผ้าสาคุ และ ๘) ผ้าปะโบร์ ส่วนอัตลักษณ์ของผ้าไหมทอหลายแบบประยุกต์มีโครงสร้างลายหลัก ได้แก่ลายทาง ลายตาราง ลายร่างแห ลายขอ (ลาย รูปตัว S) ลายโคม (รูปทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด) ลายประดิษฐ์ตามจินตนาการของช่างทอผ้า และลายผสมที่ผสม ลวดลายต่าง ๆ ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าทั้งผ้าไหมแบบดั้งเดิมและผ้าไหมแบบประยุกต์ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ความสวยงาม วิธีทางประเพณี ความคิด ความเชื่อ มุมมองเกี่ยวกับสิริมงคล ความเจริญ อำนาจ ความน่าเกรงขาม และความปลอดภัย

การศึกษ้อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของผ้าทอพื้นเมืองกลุ่มเขมรถิ่นไทยพบอัตลักษณ์ของผ้าแบบดั้งเดิม อัตลักษณ์ของผ้าแบบประยุกต์ สัญลักษณ์และการสื่อความหมายจากลวดลายผ้า การมีผ้าชิ้นไหมงดงามที่ทอเองไว้ นุ่งออกงานนอกร้านแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะของผู้หญิงบ้านนั้น การนุ่งหมี่ของผู้ชายนั้น ผู้ชายนุ่งโสร่ง นุ่งผ้าชะม้า นุ่งโสร่ง และใช้ผ้าชะม้าคาดพุง คล้องคอ และพาดใหญ่ ผู้ชายวัยหนุ่มใหญ่ ถึงสูงวัยนิยมนุ่งโสร่งโทนสีเข้ม สีที่ไม่ฉูดฉาด ส่วนผู้ชายวัยหนุ่มน้อยนิยมนุ่งโสร่งสีสดใส การนุ่งชิ้นของผู้หญิงนิยมทอผ้าไหมมัดหมี่นุ่งเป็นชิ้น ผู้หญิงสูงวัยนิยมนุ่งชิ้นสีเข้ม หญิงสาวนิยมนุ่งชิ้นสีสดใส การแต่งกายไปวัด ไปทำบุญ ร่วมงานพิธีมงคลผู้หญิงมักจะนุ่งผ้าสไบเฉียงป่า การใช้ผ้าเพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผ้าพบว่าการใช้ผ้าโบราณยังคงมีคุณค่ากับวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน การนำผ้าโบราณมาใช้งานของคนยุคปัจจุบันนั้นใช้ตามจุดประสงค์เฉพาะกิจ เช่น นุ่งหมี่ผ้าโบราณเพื่อถ่ายภาพไว้เป็นที่ระลึก การนุ่งหมี่ผ้าโบราณในกิจกรรมทางวัฒนธรรม การแต่งกายย้อนยุคในเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ การแต่งกายด้วยผ้าทอโบราณในงานสำคัญของชีวิต “งานแต่งงาน” ได้รับความนิยม จากกลุ่มผู้มีฐานะในสังคมไทยมาช้านาน ด้วยความงามของผ้า เครื่องประดับ และการแต่งให้ครบชุดตามแบบโบราณจะช่วยเสริมคุณค่า แสดงถึงความมีระดับ การแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมืองคือจุดเด่นกลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ลวดลายของผ้าอัตลักษณ์ หรือผ้าแบบดั้งเดิม เป็นผ้าพื้นเมืองที่ต้องทอหลายให้ได้ตามแบบดั้งเดิมเท่านั้น ผ้าทอแบบดั้งเดิมต้องมีรูปแบบการทอและมีลักษณะลายที่สืบสานของเดิมของบรรพชนไว้อย่างเคร่งครัด ลวดลาย ของผ้าแบบประยุกต์จะมีหลากหลายมากกว่าลวดลายของผ้าแบบดั้งเดิม ผ้าแบบประยุกต์มีโครงสร้างลวดลาย หลักเป็นลายทางตามแนวตั้งแนวราบ เป็นลายตาราง เช่นลายตารางของผ้าขาวม้า ลายตารางของผ้าโสร่ง โครงสร้างลายสำคัญอื่น ๆ ได้แก่โครงสร้างลายแบบร่างแห ซึ่งเป็นลายในแนวเฉียงทั้งด้านซ้ายและด้านขวาไขว้ตัด กันตลอดทั่วทั้งผืนผ้า โครงสร้างลายแบบลายขอ เป็นลายที่มีลักษณะคล้ายตะขอ มีลักษณะงอในส่วนปลาย คล้ายตะขอสร้อย หรือคล้ายเบ็ดตกปลาเรียงต่อกัน โครงสร้างลายแบบลายโคมคือจำพวกลายที่มีรูปทรงอยู่ใน

กรอบ สีเหลืองข้าวหลามตัด โครงสร้างลายแบบลายประดิษฐ์เป็นลายที่ช่างทอประดิษฐ์ขึ้นอย่างมากมายหลายรูปแบบ ตามความชอบ ตามจินตนาการ ตามความคิดสร้างสรรค์ของช่าง อาจเป็นลายที่เลียนแบบรูปดอกไม้ สัตว์ ต้นไม้ คน ข้าวของเครื่องใช้ หรือทำลายเป็นรูปทรงต่าง ๆ ลายที่มีโครงสร้างแบบลายผสม คือการผสมลวดลายต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามแต่ช่างทอผ้าจะคิดออกแบบ หรือตามฝีมือการจัดวางลายของช่างทอ ในด้านมิติทางความเชื่อและการสื่อความหมายจากลวดลายผ้า ลายดอกดาวเรือง สื่อถึงความรุ่งเรือง ลายนกยูงรำแพนสื่อถึงความสวยงาม ลายงูแสดงถึงความน่าเกรงขาม ผ้าผู้ชายมักมีลายใหญ่ ส่วนผ้าผู้หญิงนิยมทอผ้าให้เป็นลายที่เล็กกว่าลายผ้าผู้ชาย ลายผ้าผู้หญิงมีความหลากหลายมากกว่าลายผ้าผู้ชาย

ธัญญา ฉลาดและคณะ (๒๕๖๐, ๑๐๗) ศึกษากระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไหมชาติพันธุ์ไทยเขมรในชุมชนบ้านตะคร้อจากคนรุ่นก่อนสู่รุ่นลูกหลาน ตำบลชุมแสง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า วัฒนธรรมการทอผ้าของสตรีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ชุมชนบ้านตะคร้อ ตำบลชุมแสง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นตัวแทนความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทยเขมรที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เพราะการใช้สีสันทันไม่เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกลุ่มอื่น รวมถึงลวดลายที่วิจิตรงดงาม แฝงความเป็นชุมชน แฝงงานช่างศิลป์ แฝงความสุข แฝงวัฒนธรรม และภูมิปัญญาการใช้ย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ ด้วยลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่ยอมรับ เช่น ลายดอก ลายขีด มัดหมี่ นิยมใช้ไหมหนึ่งหรือไหมน้อยที่เขมรเรียกว่า "โซลซึก" เป็นไหมเส้นเล็กละเอียด นุ่ม เงางาม มีคุณภาพดีที่สุดในกว่าจะได้ต้องสาวไหมจากเปลือกไหมที่มีปมปนมากเรียกว่าไหมสาม ไหมสองเสียก่อนจะมาเป็นไหมหนึ่ง ส่วนการย้อมสีใช้สีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากเปลือกประดู่ ครั่ง รากยอป่า มะไฟ สีเหลืองจากหัวขมิ้นชัน รวมถึงการทอที่มีความแน่น ใช้ความประณีตละเอียดอ่อนในการทอ

ชุมชนบ้านตะคร้อ มีกลุ่มสตรีทอผ้าที่เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งอย่างมาก ในกิจกรรมการทอผ้าไม่ได้มีเพียงกลุ่มสตรีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มผู้ชายที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมงานช่างไม้ อาทิ ทำเครื่องทอผ้า กระจวย ระหัด ฝอยอันดวง เป็นต้น กิจกรรมการทอผ้าเป็นตัวแทนการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน และแสดงถึงการมีวิถีที่เรียบง่ายของคนในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยเขมร ผู้วิจัยยังได้ค้นพบแนวทางสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไหมชาติพันธุ์ไทยเขมร ในชุมชนบ้านตะคร้อจากคนรุ่นก่อนสู่รุ่นลูกหลานที่เหมาะสมกับชุมชน ๓ แนวทาง คือ ๑) การถ่ายทอดการเรียนรู้ภายในครอบครัว จากแม่สู่ลูก หลาน ลูกหลานของเพื่อนบ้าน โดยครัวเรือนในชุมชนจะมีวิถี วัฒนธรรมการถ่ายทอด การสร้างการเรียนรู้ภายในครัวเรือนเช่นนี้เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว ๒) การถ่ายทอดการเรียนรู้ผ่านการสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภายในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนบ้านไผ่ก้านเหลือง โรงเรียนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมผ้าไหม ได้จัดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนการทอผ้าไหมในทุกชั่วโมงว่างของสัปดาห์ สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ตลอดปีการศึกษา ๒๕๕๓ และ ๓) การถ่ายทอดการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายอบรม เพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก ๆ จากการเข้าค่าย ซึ่งทีมวิจัยทดลองใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมค่ายเพื่อให้เยาวชนกระตุ้นจิตสำนึกของเยาวชนในชุมชนให้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมการทอผ้า ทั้ง ๓ กระบวนการของการสร้างการเรียนรู้ใช้ชุดความรู้ชุดเดียวกันคือความรู้ด้านวัฒนธรรมการทอผ้าไหมที่มีในชุมชน ข้อมูลพื้นฐานลวดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยเขมร ขั้นตอนวิธีการทอผ้าไหมวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยเขมร ขั้นตอนการผลิตเส้นไหมและทอผ้าไหม การใช้ประโยชน์จากสีธรรมชาติในงานย้อมสี การมัดลายผ้าแต่ละลาย วัฒนธรรมการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้า การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการทอผ้าไหมของชาติพันธุ์ไทยเขมร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ๒๕๖๐, ๑๐๗)

งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอมือ ได้ระบุว่าผ้าทอมือเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม และระบุลักษณะของการถ่ายทอดภูมิปัญญาในลักษณะการบอกเล่าผ่านการปฏิบัติตาม ดังนี้

Gümüser (๒๐๑๘: ๒๐) ผืนผ้าได้สะท้อนความรู้สึกของสังคม รสนิยมทางศิลปะและลักษณะทางวัฒนธรรมของดินแดนที่เจริญรุ่งเรือง

Kraft (๒๐๐๔: ๒๗๔) ผ้าทอมือเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เป็นการแสดงออกทางวัตถุของวัฒนธรรม

Brahma (๒๐๒๐) ผ้าทอมือเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อวัฒนธรรม และความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การใช้สี รูปทรง และการจัดเรียงนั้นมีความหมายแฝงที่หลากหลายมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ และแสดงถึงสถานะของช่างทออย่างชัดเจน

(Ilmakunnas ๒๐๑๖: ๓๐๖) งานฝีมือทำให้ผู้สร้างสรรค์มีสถานที่และพื้นที่ทางจิตใจ ทำให้เกิดอารมณ์และรวบรวมไว้ในสิ่งประดิษฐ์นั้น

ลายผ้าทอมือส่วนใหญ่เป็นลายรูปเรขาคณิต (Danerek & Danerek, ๒๐๒๐: ๑๑๓; Kezia-Clarissa & Shinmi, ๒๐๑๗: ๙๙) ลวดลายที่เกิดขึ้นมีความสมมาตร (Hobanthad et al., ๒๐๑๗; Lekka & Dascalopoulos, ๒๐๐๘: ๗๔; Grunbaum, ๒๐๐๖: ๑๖๗; Reinhardt & Welter, ๑๙๙๙: ๑๗๖) ซึ่งความสมมาตรเป็นหนึ่งในหลักการที่สำคัญที่สุดในธรรมชาติ และเป็นปัจจัยกำหนดความงามที่ทรงพลังที่สุดอย่างหนึ่ง (Leder et al., ๒๐๑๘: ๑๐๔) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายตาศาสตร์และนักวิทยาศาสตร์ แต่นักศิลปศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าความสมมาตรสร้างความน่าดึงดูดใจ แต่มีความเข้มงวด ทำให้มีเสน่ห์น้อยกว่าความงามที่ไม่สมดุลง แต่ความสมมาตรเพียงเล็กน้อยก็สามารถสวยงามได้ แต่หากมีเกินมากไปจะส่งผลให้เกิดความสับสนวุ่นวาย (Mcmanus, ๒๐๐๕: ๑๕๘) ซึ่งลวดลายตะขอ และรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นลวดลายผ้าในกลุ่มศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เก่าแก่ที่สุด หรือลายรูปอิสระซึ่งอาจได้แรงบันดาลใจจากพืช สัตว์ สิ่งของ เป็นการออกแบบเพิ่มจากแนวคิดในท้องถิ่น

Pujeeb (๒๐๒๐) ช่างทอผ้าด้วยมือในชนบทอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นแฝงแน่นด้วยความเชื่อ ความเคารพนับถือบรรพบุรุษ ทำตามที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนหรือถ่ายทอด

Tehrani & Collard (๒๐๐๙: ๒๘๗) ในอดีตช่างทอในวัยเด็กได้รับการถ่ายทอดจากมารดา ซึ่งเป็นการถ่ายทอดแนวตั้ง และเมื่อเติบโตใหญ่ช่างทอมักจะได้รับการถ่ายทอดแนวนอนหรือแนวเฉียงโดยการแบ่งปันความรู้กับสมาชิกในเผ่าของตนเองเท่านั้นและถูกป้องกันไม่ให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้หญิงจากกลุ่มอื่น ๆ ตามบรรทัดฐานทางสังคม

Buckley (๒๐๑๒) การผลิตผ้าทอมือ จึงยึดตามแนวปฏิบัติวิธีการผลิตทุกขั้นตอนแบบเดิมตามที่ได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษ หากมีการสร้างสรรค์ใหม่ส่วนใหญ่เป็นการออกแบบวางลายในตำแหน่งใหม่ในผืนผ้า (Layout) มากกว่าลวดลายใหม่

Gavin (๒๐๐๓) สำหรับผู้ทอผ้า ระบบการตั้งชื่อลายทำหน้าที่เป็นเครื่องช่วยจำสำหรับการออกแบบและช่วยให้สามารถสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ได้

Danerek & Danerek (๒๐๒๐: ๑๑๓) ช่างทอสามารถทำได้โดยไม่มีชื่อแม่ลาย เพราะการถ่ายทอดลวดลายจากรุ่นสู่รุ่นนั้นส่งผ่านการใช้ผ้าที่มีอยู่เป็นหลัก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของตลาดผ้าทอมือ มีดังนี้

Hamil & Natchiar (๒๐๑๖: ๒๑) และ Kalaiyarasi (๒๐๑๔: ๑๒) ระบุว่า ทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภคมักเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อีกทั้งมีความแตกต่างที่หลากหลาย

Hamil & Natchiar (๒๐๑๖: ๒๗) และ Sivakavitha & Selvasundaram (๒๐๒๐: ๔๖๑๐) ระบุว่าปัจจัยสำคัญของการเลือกซื้อผ้าไหมทอมือคือคุณภาพ ความทนทาน ความหลากหลายของสี การออกแบบ รูปแบบที่น่าดึงดูดใจ และความน่าเชื่อถือชื่อเสียงของแบรนด์หรือแหล่งผลิต

Wang & Wu (๒๐๑๒: ๔๗) แบ่งผู้บริโภคเป็นสองกลุ่มใหญ่คือกลุ่มที่ค้นหาความเป็นตัวเอง (self-seeking) และกลุ่มที่ทันสมัยกระแสนิยม (fashionable social)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบลวดลายผ้าทอมือ มีดังนี้

Luo & Dong (๒๐๑๗: ๕๑๓) ระบุว่า การออกแบบที่มีแรงบันดาลใจจากคำหรือข้อความ อาจช่วยให้การคิดเชิงออกแบบมีความลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่าการใช้รูปภาพเป็นแรงบันดาลใจ

Gonçalves et al. (๒๐๑๔: ๒๙) ระบุว่า นักออกแบบนิยมค้นหาแรงบันดาลใจในรูปภาพ สิ่งเร้าด้วยภาพหรือทางสายตามีประสิทธิภาพมากกว่าสิ่งเร้าที่เป็นคำ หรือข้อความ (Magala, ๒๐๐๐: ๑๒๕; Goldschmidt & Smolkov, ๒๐๐๖: ๑๓๙) การเปลี่ยนรูปแบบข้อความให้เป็นภาพได้อย่างอิสระและมีข้อจำกัดทางความคิดน้อยกว่าการใช้ภาพทางวัฒนธรรมเป็นแรงบันดาลใจ (Luo & Dong, ๒๐๑๗: ๕๑๒)

Danerek & Danerek (๒๐๒๐: ๖๔) ระบุว่า ลวดลายแบบสัญลักษณ์ลอยตัว (Floating Signifier) คือลวดลายที่ปล่อยให้จินตนาการอย่างไร้ขอบเขต

Andrew (๒๐๐๘: ๓๒) ผืนผ้าสื่อสาร สร้างและการแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างผู้สร้างกับผู้ชมผลงาน

Gao et al. (๒๐๑๘: ๕๗,๖๖) การสื่อสารทางอารมณ์สามารถบูรณาการประเพณีนิยมเข้ากับชีวิตสมัยใหม่และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ ซึ่งผู้คนให้ความสำคัญกับการปฏิบัติได้จริง การผสมผสานทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณสิ่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

การออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่เพิ่มมูลค่าสูง ต้องเน้นความหมายแฝงทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นที่ชื่นชอบของลูกค้า (HeMin Du, ๒๐๒๐: ๑; Chai et al., ๒๐๑๕: ๗๗) นอกเหนือจากคุณสมบัติในระดับการใช้งานของผลิตภัณฑ์แล้ว ยังต้องให้ประสบการณ์เพิ่มเติมแก่ผู้ใช้ เกิดการรับรู้เชิงอารมณ์ (Rapaille, ๒๐๐๗; Liu, ๒๐๐๗)

Laistrooglai (๒๐๑๓: ๕๘) ระบุว่า นักออกแบบจึงพยายามใช้วิธีการที่ช่างทอคุ้นเคย ออกแบบตามรูปแบบดั้งเดิมเพื่อให้ประหยัดเวลา การผลิตตามเทคนิควิธีใหม่นี้จึงต้องใช้เวลาช่างได้เรียนรู้ ฝึกฝนจนอยู่ในภาวะนิ่ง ไม่สับสนจึงจะได้ผลงานที่ดี

Gümüser (๒๐๑๘: ๒๘) ระบุว่า นักออกแบบ ศิลปิน นักวิทยาศาสตร์และช่างฝีมือด้านสิ่งทอแบบดั้งเดิมควรติดตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวิทยาอย่างใกล้ชิด เพื่อทบทวนเทคนิค ลวดลายและรูปแบบอีกครั้งตามความชื่นชมของสังคมและยกระดับสิ่งเหล่านี้

Boonpracha (๒๐๒๑: ๓๔๓) ระบุว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในบริบทของสองวัฒนธรรมซึ่งความเหมือนหรือความต่างกันระหว่างสองวัฒนธรรมคือการเปลี่ยนผ่านไปสู่การสร้างนวัตกรรม

Chow & Shieh (๒๐๑๘: ๓๘๙) ระบุว่า ผลงานสร้างสรรค์ใหม่ย่อมสะท้อนสุนทรียภาพของชีวิต และยืนยันแนวคิดที่ว่าศิลปะและการออกแบบสร้างสรรค์กำลังกลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใหม่

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยการฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลทางวัฒนธรรมและแบบลายมัดหมี่ไทยเขมรที่สามารถนำไปผลิตซ้ำเป็นชิ้นงานเพื่อเป็นการฟื้นฟูให้เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้เทคนิคการพัฒนาชุมชน ซึ่งอาศัยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) นำการศึกษาวิจัยทั้ง ๒ วิธีมารวมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและน่าเชื่อถือมากที่สุด มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การวินิจฉัย (Diagnosing)

ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษา วิเคราะห์บริบทผลิตภัณฑ์เดิม เพื่อกำหนดแผนฟื้นฟูกระบวนการผลิต ดังนี้

๑. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์เนื่องจากเป็นพื้นที่ให้บริการทางวิชาการของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมตามนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาในโครงการในปีถัดไป

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ได้กำหนดประชากรเป็นกลุ่มผู้ประกอบการผ้าไหมมัดหมี่ในพื้นที่อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยการประสานงานกับพัฒนาการอำเภอ จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอประโคนชัยเพื่อคัดเลือกกลุ่มผู้ประกอบการผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความพร้อมและเป็นเป้าหมายในการพัฒนาของสำนักงานให้เข้าร่วมโครงการ จึงได้กลุ่มผู้ประกอบการผ้าไหมมัดหมี่ที่บ้านอำเภอประโคนชัยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและมีภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่แบบไทยเขมร ประกอบด้วย

๑. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒ บ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย

๒. กลุ่มปราสาททอรัก (ทอผ้าไหมผ้าฝ้าย) หมู่ที่ ๑๒ บ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

จากนั้นมีการลงพื้นที่ประสานงานกับประธานกลุ่มเพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของกลุ่มและที่มีส่วนในการผลิต หรือการจำหน่ายผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่ม จำนวน กลุ่มละ ๒๐ คน เพื่อรวมกิจกรรมตลอดโครงการ และในส่วนของเยาวชนได้กำหนดให้นักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๑๑ คนที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการออกแบบสร้างสรรค์บนฐานภูมิปัญญา เป็นกลุ่มตัวอย่างร่วมศึกษา บันทึกลายมัดหมี่ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดการบูรณาการการเรียนการสอน และการวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๓. เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ประกอบการบันทึกภาพถ่ายผ้าไหมมัดหมี่ลายไทยเขมร

๔. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลผ้ามัดหมี่ทอมือที่สมาชิกของกลุ่มทอผ้ามีไว้ครอบครอง อาศัยกระบวนการประชุมโดยให้สมาชิกของกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ชื่อลาย ความหมาย ขนาดลาย ลักษณะการใช้สอย

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาพร้อมกับการสังเกตระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม

๖. กำหนดการจัดกิจกรรม

ดำเนินการจัดกิจกรรมในวันที่ ๑๓-๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ บ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติการ (Action)

เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนวินิจฉัย ทำให้ผู้วิจัยนำแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของทั้งสิบกลุ่มมาทำการวิเคราะห์หาประเด็นความต้องการของกลุ่ม จนสามารถสรุปประเด็นความต้องการพัฒนา และนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติการ ประกอบด้วย

๑. เปิดเวทีชี้แจงโครงการ

๑.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนในการผลิต การจำหน่ายผ้าทอมือของกลุ่ม จำนวน กลุ่มละ ๒๐ คน

๑.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเปิดเวทีชาวบ้านเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการเข้ามาศึกษาเรื่องการฟื้นฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมร และเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง

๑.๓ การรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลอาศัยกระบวนการประชุมโดยนำข้อมูลที่ได้นำมาถอดเทปเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึก นำมารวบรวมข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

๑.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริง และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ ติความ

๑.๕ กำหนดการจัดกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมในวันที่ ๑๓-๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ บ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๒. อบรมเชิงปฏิบัติการบันทึกผลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเผยแพร่

๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนที่มีพื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์ จำนวน ๑๐ คน

๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Excel

๒.๓ การรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลอาศัยการอบรมเชิงปฏิบัติการเริ่มจากสร้างความเข้าใจพื้นฐานของผ้ามัดหมี่ กระบวนการผลิต และการก่อรูปของลายมัดหมี่ซึ่งเกิดจากการค้นห้และการมัดหมี่ การกำหนดขนาดของลาย (จำนวนลำ)

๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าร้อยละ โดยประเมินจากผลงานการบันทึกผลของผู้เข้าอบรม

๒.๕ กำหนดการจัดกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมในวันที่ ๑๑-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ อาคารเรียน ๑๘ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๓. อบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิตผ้ามัดหมี่แก่ช่างฝีมือผู้ผลิตในชุมชน

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนในการผลิต ผ้าทอมือของกลุ่มบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา จำนวนกลุ่มละ ๑๐ คน รวมจำนวน ๒๐ คน

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม เพื่อประเมินความรู้และทักษะร่วมกับการสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และประเมินความพึงพอใจ

๓.๓ การรวบรวมข้อมูล เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีการเรียนรู้รูปแบบของลายมัดหมี่ไทยเขมร เทคนิคการผลิต การตั้งเครื่องมือ มาตรฐานผ้าตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ประเภทผ้ามัดหมี่ การวางแผนการผลิต และการพัฒนาผ้ามัดหมี่ด้วยนวัตกรรม

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาจะกระทำทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อบรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ส่วนข้อมูลความรู้และทักษะนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และข้อมูลความพึงพอใจ ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูล (SD) สำหรับส่วนของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จะนำข้อมูลที่เขียนอธิบายมาสรุปประเด็นที่คล้ายคลึงกันมาจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน เพื่อนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) ให้กับข้อความนั้น จากนั้นหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง จากนั้นนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

๓.๕ เกณฑ์เทียบระดับความพึงพอใจ ข้อมูลความพึงพอใจเป็นแบบวัดประเมินค่า กำหนดค่าคะแนนของแบบสอบถามมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ รวมคะแนนที่ได้หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียงแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ โดยมี เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน ๕	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด, เห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน ๔	หมายถึง	พึงพอใจมาก, เห็นด้วยมาก
คะแนน ๓	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง, เห็นด้วยปานกลาง
คะแนน ๒	หมายถึง	พึงพอใจน้อย, เห็นด้วยน้อย
คะแนน ๑	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด, เห็นด้วยน้อยที่สุด

จากการแบ่งระดับการประเมินเป็น ๕ ระดับ (ตั้งแต่ ๑-๕) สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยการคำนวณหาค่าอันตรภาคชั้น จึงนำมาเทียบเกณฑ์ระดับความคิดเห็นที่กำหนดไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด, เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายถึง	พึงพอใจมาก, เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง, เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายถึง	พึงพอใจน้อย, เห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด, เห็นด้วยน้อยที่สุด

๓.๖ กำหนดการจัดกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมในวันที่ ๘-๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ บ้านหนองม่วงและบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๔. ประชุมติดตามการจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ ในพื้นที่ตั้งของกลุ่มผู้ผลิต ครั้งที่ ๑ (ช่วงมัดหมี่ ย้อมสี)

๔.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนในการผลิต ผ้าทอมือของกลุ่มบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา จำนวนกลุ่มละ ๑๐ คน รวมจำนวน ๒๐ คน

๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบติดตาม เพื่อติดตามการผลิต ผู้รับผิดชอบ ผลงานที่ทำได้ ปัญหาอุปสรรค และแนวในการแก้ไขปัญหา

๔.๓ การรวบรวมข้อมูล เป็นการลงพื้นที่ติดตามการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายไทยเขมรในช่วงแรกของการผลิต เพื่อติดตามการผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ตามสภาพจริงในพื้นที่ตั้งของกลุ่มทอผ้า ทั้งการเตรียมวัสดุเพื่อการผลิต กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่มีคุณภาพ การมัดหมี่และการย้อมสี

๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

๔.๕ กำหนดการจัดกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมในวันที่ ๑๒-๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ บ้านหนองม่วงและบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๕. ประชุมติดตามการจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ ในพื้นที่ตั้งของกลุ่มผู้ผลิต ครั้งที่ ๒ (ช่วงการทอ)

๕.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนในการผลิต ผ้าทอมือของกลุ่มบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา จำนวนกลุ่มละ ๑๐ คน รวมจำนวน ๒๐ คน

๕.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบติดตาม เพื่อติดตามการผลิต ผู้รับผิดชอบ ผลงานที่ทำได้ ปัญหาอุปสรรค และแนวในการแก้ไขปัญหา

๕.๓ การรวบรวมข้อมูล เป็นการลงพื้นที่ติดตามการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายไทยเขมรในช่วงหลัง คือการทอ ทำให้ได้ข้อมูลสภาพการผลิตใช้การวินิจฉัยปัญหาจากผลงานต้นแบบ วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา และอุปสรรคในการผลิต และให้ข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนา เพื่อการพัฒนากระบวนการผลิต

๕.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

๕.๕ กำหนดการจัดกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมในวันที่ ๑๒-๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ บ้านหนองม่วงและบ้านโคกปราสาทพัฒนา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนที่ ๓ วัดผล (Evaluation)

วัดการบรรลุวัตถุประสงค์จากการนับผลงานแบบลายมัดหมี่ที่บันทึกด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไม่น้อยกว่า ๑๐ ลาย นับจากผ้าต้นแบบที่ได้รับการฟื้นฟูการผลิต ไม่น้อยกว่า ๑๐ ผืน โดยมีช่างในชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตไม่น้อยกว่า ๑๐ คน และมีเยาวชนที่มีส่วนร่วมต่อการบันทึกภูมิปัญญาไม่น้อยกว่า ๑๐ คน

ขั้นตอนที่ ๔ ผลสะท้อนที่เกิดขึ้น (Reflection)

ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากการออกแบบ พัฒนา และติดตาม เป็นขั้นตอนเวทีสรุปบทเรียนโครงการ และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่สื่อออนไลน์โดยผู้วิจัยนำผลการดำเนินการที่ได้รับใน ๒ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนวินิจฉัย ขั้นตอนปฏิบัติการ และขั้นตอนวัดผล มาสรุปและแสดงถึงผลสะท้อนที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ ๔

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย สมาชิกของกลุ่มที่มีส่วนในการผลิต ผ้าทอมือของกลุ่ม จำนวน ๒ กลุ่ม ๆ ละ ๒๐ คน และเป็นเยาวชน หรือทายาทผู้ผลิตในชุมชน หรือในจังหวัดบุรีรัมย์ที่สนใจด้านการออกแบบ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี หรือธุรกิจ จำนวน ๒๐ คน

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน/ เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรม/ เจ้าหน้าที่พาณิชย์ จำนวน ๓ คน สื่อมวลชนพะจอะไรดีบุรีรัมย์ หรือพะจอื่น ๆ จำนวน ๒ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๖๕ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มเพื่อสรุปทเรียน (After Action Review: AAR) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Opened –Ended Questionnaire)

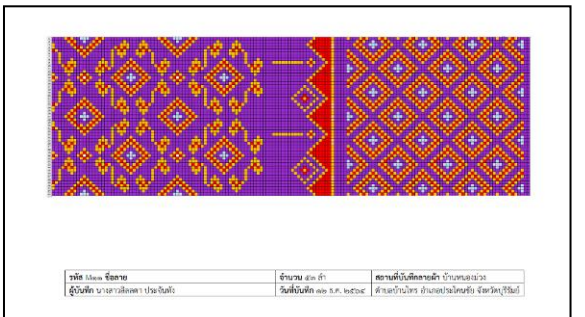
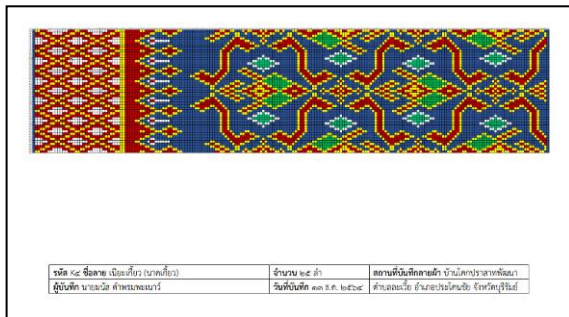
๓. การรวบรวมข้อมูล เป็นการสรุปทเรียนโครงการ จัดแสดงผลงานและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้รับการออกแบบจากโครงการเพื่อเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยนำข้อมูลที่เขียนอธิบายมาสรุปประเด็นที่คล้ายคลึงกันมาจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน เขียนอธิบายเป็นความเรียง

๕. กำหนดการจัดกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมในวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ กลุ่มบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๓.๑ กิจกรรมที่ ๑ ประชุมถอดองค์ความรู้ ถวกลาย สีเส้นของผ้ามัดหมี่

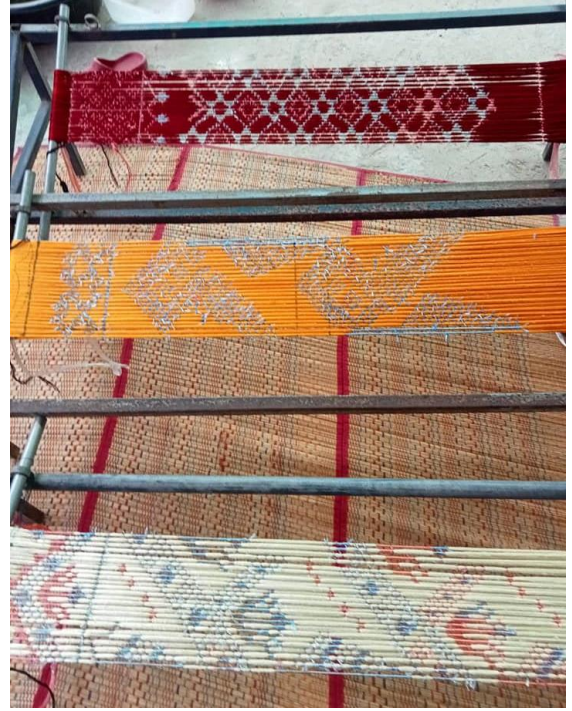
ภาพที่ ๓.๒ กิจกรรมที่ ๒ อบรมเชิงปฏิบัติการบันทึกสายงานที่ถ่ายทอดในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเผยแพร่กระจาย

ภาพที่ ๓.๓ กิจกรรมที่ ๓ อบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิตผ้ามัดหมี่ แก่ช่างฝีมือผู้ผลิตในชุมชน

ภาพที่ ๓.๔ กิจกรรมที่ ๔ ประชุมติดตามการจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ตั้งของกลุ่มผู้ผลิต ครั้งที่ ๑

ภาพที่ ๓.๕ กิจกรรมที่ ๕

Buri Craft
22 เมษายน · Anyflip ·

สมมติ ประจตุตถ
22 เมษายน · Anyflip ·

e-Book คู่มือถ่ายทอดความรู้การฟืนฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ได้รับการสนับสนุนจากโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปี 2565

ONLINE.ANYFLIP.COM
Revitalizing of Thai-Khmer Mudmee Fabric in Prakonchai District, Buriram Province
คู่มือถ่ายทอดความรู้การฟืนฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้เขียน : สมมติ ประจตุตถ.....

Buri Craft
19 กุมภาพันธ์ ·

ลายปักภาคอีสาน หรือลายดอกกระเชือ ลายมัดหมี่ดั้งเดิมของชาวไทยเขมรบ้านหนองม่วง ม.12 ต.บ้านไทร อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ผลงานในโครงการฟืนฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมร ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปี 2565 สนใจสั่งซื้อติดต่อ ผอ.ทองพูน โทร. 080 738 4113

Buri Craft
19 กุมภาพันธ์ ·

ลายบายสะโรย หรือลายบายศรี หนึ่งในลายมัดหมี่ดั้งเดิมของบ้านโคกปราสาทพัฒนา ม.12 ต.สระเรือ อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ผลงานในโครงการฟืนฟูผ้ามัดหมี่ไทยเขมร ตามโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปี 2565 สนใจสั่งซื้อติดต่อ FB: โสริบา ยืนยง

ภาพที่ ๓.๖ กิจกรรมที่ ๖ เวทีสรุปบทเรียนโครงการและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่สื่อออนไลน์

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

โครงการวิจัยการฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้เทคนิคการพัฒนาชุมชน ซึ่งอาศัยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Methods Research) จากการดำเนินการวิจัยดังกล่าวได้ผลการวิจัย ดังนี้

ลายมัดหมี่บ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ชุมชนบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายเขมรอพยพมาจากบ้านบุแกรง อำเภอจอมพระ และบ้านแตล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีโดยตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านมีการไปมาหาสู่ญาติพี่น้องจากภูมิลำเนาเดิมและยังคงรักษาวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรไว้อย่างเหนียวแน่นรวมถึงภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือ จำนวน ๙ ประเภท ได้แก่ ผ้าสมอ (ผ้าลายตารางเล็ก) ผ้าสะคู หรือคอกหมู (ผ้าตารางลายตัดกันเป็นคู่) ผ้าจะบันโซ (ผ้าลายตั้ง) ผ้าอ้อมปรม (ผ้ามัดหมี่สองทาง) ผ้าโฮล (น้ำไหล) ผ้ากะนีว (หางกระรอก) ผ้าจองชิน (ผ้าชิ้นมัดหมี่) มีทั้งแบบไม่มีลายเชิง และแบบมัดหมี่ลายเชิงไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์มาเย็บต่อเหมือนเดิม ผ้าโสร่งและผ้าขาวม้าก็บิคิดเป็นลวดลาย แต่ผ้าทอมือไทยเขมรนี้นิยมทอเก็บไว้ใช้สอยภายในครัวเรือน หรือพิธีกรรมในชุมชน ส่วนการผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นผ้าไหมมัดหมี่รูปแบบลวดลายแบบไทยลาว เช่น ชิ้นมัดหมี่หัวแดงตีนแดง ย้อมด้วยสีเคมีที่มีน้ำหนักรสขูดฉลาด จึงมีปริมาณสีตก ใช้เส้นด้ายยืนเป็นสีดำ สอนองความต้องการของตลาดแต่ทำให้สินค้าที่ได้ขาดอัตลักษณ์

ในปัจจุบันกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองม่วง มีนางทองพูน เจือจันทร์ เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน ๓๐ คน ยังคงสืบสานและรักษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือด้วยเส้นไหมที่เกิดจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองภายในชุมชน และผลิตจากเส้นด้ายใยประดิษฐ์ โดยส่วนใหญ่ผลิตเป็นผ้าผืน และไม่มีมีการแปรรูปเป็นเสื้อผ้า กระเป๋า หรือของที่ระลึก ทำให้ผลิตภัณฑ์ขาดความหลากหลายส่งผลต่อการตลาด แต่ผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรนั้น ชุมชนยังไม่ได้ชูเป็นจุดเด่นของสินค้าทางวัฒนธรรมแนวอนุรักษ์ ทำให้คุณค่าของภูมิปัญญาอย่างไม่เป็นที่จดจำหรือยอมรับจากผู้บริโภค

ผ้าสมอ

ผ้าสะคู หรือสาคู

ผ้าจะบันโซ

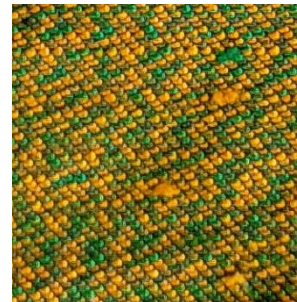
ผ้าอ้อมปรม

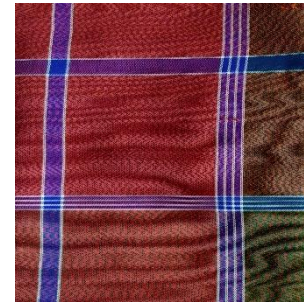
ผ้าโฮล

ผ้าจองชิน

ผ้ากะนีว

ผ้าโลรง

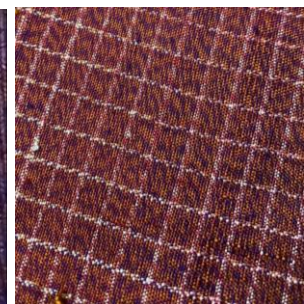
ผ้าขาวม้าเก็บขีด

ผ้าละเบิก (ราชวัตร)

ผ้ากะนีวแซร์ย

ผ้าโลรงแซร์ย

ภาพที่ ๔.๑ ผ้าทอมือแต่ละประเภทของชุมชนไทยเขมร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๒ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านไทร

จากการจัดการประชุมกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองม่วงเพื่อบันทึกผลตามมติได้ข้อค้นพบ ดังนี้

๑. การเรียกชื่อผ้าไหมที่ผืนหนึ่งว่าเป็นลายใดนั้นจะเรียกจากภาพเชิงสัญลักษณ์ที่มองเห็น บางผืนอาจเป็นลายเดียวกันวางลายซ้ำกันตลอดทั้งผืนผ้า บางผืนอาจมีลายจำนวนมากวางลายซ้ำกันตลอดทั้งผืนผ้า แต่จะเรียกชื่อเพียงลายเดียว เช่น ผ้าลายปะกาตรอบ (ดอกมะเขือ) ซึ่งในผืนนั้นอาจมีลายดอกมะเขือสลับกับลายหัวแหวน และมีลายประกอบอื่น ๆ ชื่อลายมีไว้เป็นเสมือนรหัสใช้ในการสื่อสาร จดจำและถ่ายทอดการผลิตจากผู้

ถ่ายทอดโดยไม่มี การบอกเล่าที่มาหรือความหมายของลายนั้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด การเลือกผลิตลายใดหรือใช้สอยผ้ามัดหมี่ลวดลายใดพิจารณาในแง่ความงามของลวดลายเป็นสิ่งสำคัญ

๒. การวางลายมัดหมี่แบบดั้งเดิมนิยมใช้การซ้ำของลายเดียวกันหรือหลายลวดลายจนเต็มผืนผ้าแทบจะไม่มีที่ว่าง ซึ่งแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะ แสดงฝีมือของช่างมัดหมี่สะท้อนถึงคุณสมบัติของหญิงที่ควรแก่การออกเรือน หากเทียบเคียงกับประเภทของผ้ามัดหมี่ของชาติพันธุ์ไทยลาว พบว่า ผ้ามัดหมี่ของบ้านหนองม่วงมี ๒ ประเภท คือ หมี่คั่น หมี่รวด ไม่พบหมี่ร้าย ลายส่วนใหญ่เกิดจากการคั่นหมี่แบบหมี่รวด (ตวงลด) ทำให้การก่อรูปของลายมีทิศทางกลับไปกลับมา แบบสะท้อนกลับในแต่ละซ้ำ (Repeat) ขนาดลายส่วนใหญ่มีขนาด ๒๕ ลำ (ครึ่งลาย) หรือขนาด ๔๙ ลำ (เต็มลาย) การมัดหมี่ที่เส้นพุ่งคร่าวหนึ่งเมื่อนำไปทอเป็นผืนผ้าได้ความยาวประมาณ ๒ เมตร นิยมคั่นหมี่ให้มีความยาวกว่าหน้ากว้างของผ้า เมื่อทอจะมีการสอดเส้นทกลับที่ริมผ้าจนเป็นเอกลักษณ์ ไม่พบการคั่นแบบหมี่ร้าย หรือลายที่มีทิศทางเดียวกัน

สีที่นิยมใช้ในงานมัดหมี่ แบ่งเป็นสีพื้นนิยมสีแดงครั้ง เมื่อมีการย้อมทับสีลายหลายครั้งโดยไม่มี การล้างออกจะกลายเป็นน้ำตาลเม็ดมะขาม ส่วนสีของลายมัดหมี่นิยมสีเหลือง ขาว (แต้มสีฟ้า หรือสีเขียว) เขียว แดง

๓. โครงสร้างของผ้ามัดหมี่ประเภทจองชิน (ผ้าชิ้นมัดหมี่) แบ่งเป็นหัวชิ้น ตัวชิ้น และตีนชิ้น ซึ่งบริเวณหัวชิ้นจะไม่มีลายมัดหมี่เป็นผ้าสีพื้นกว้างประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร (ไม่มีข้อกำหนดความกว้างของหัวชิ้นที่แน่นอน ผู้ออกแบบพิจารณาสัดส่วนโดยใช้ความงามเป็นเกณฑ์) บริเวณตัวชิ้นมีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดมีการวางลายมัดหมี่ประกอปกกันแน่นชิดแทบจะไม่มีที่ว่าง และบริเวณตีนชิ้น มีทั้งแบบไม่มีลายเชิงเป็นสีพื้น อาจมีเขื่อนหรือเส้นตรงที่เกิดจากการมัดเพื่อใช้ในการเรียงตำแหน่งของลายขณะทอ และแบบมัดหมี่เป็นลายเชิงกว้างประมาณ ๑๐-๒๐ เซนติเมตร (ไม่มีข้อกำหนดความกว้างของลายเชิงที่แน่นอน ผู้ออกแบบพิจารณาสัดส่วนโดยใช้ความงามเป็นเกณฑ์) เนื่องจากในปัจจุบันนิยมทอผ้าหน้ากว้างขึ้นกว่าแต่เดิม จึงมีเนื้อที่สำหรับการมัดหมี่ตัวชิ้นและเชิงชิ้นไปพร้อมกันโดยไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์ (ผ้าเชิงที่มีลายมัดหมี่) มาเย็บต่อเหมือนผ้านุ่งของชาวไทย กุญแบบดั้งเดิม

ส่วนผ้าที่มีลายขนาดเล็ก เช่น ผ้าสะคุ สมอ จะบันโซ อ้อมปรม จะมีท่าจะเจ็ย (จะ แปลว่า ทาง) หรือทำขอบหัวผืนผ้าให้มีลวดลายที่แตกต่างจากบริเวณอื่นด้วยการทอเส้นพุ่งต่างสีหรือการวางลายมัดหมี่ เพื่อให้เวลานุ่งจะได้มีจุดน่าสนใจ แตกต่างจากบริเวณอื่น ผู้อาวุโสจะเรียกผืนผ้าที่มีการทำจะเจ็ยว่าเป็นการเปิดตา หากผืนใดไม่มีจะเจ็ยถือว่าสวยไม่ครบเครื่อง

๔. การใช้สอยผ้า สตรีวัยกลางคนถึงวัยสูงอายุนิยมนุ่งผ้าสะคุ สมอ จะบันโซเวลาอยู่บ้าน หากมีงานบุญประเพณีนิยมนุ่งจองชินลายขนาดเล็กไม่ใหญ่ สีไม่ฉูดฉาด เช่น ผ้าอ้อมปรม ผ้าโฮล ส่วนสตรีวัยสาวนิยมนุ่งจองชินที่มีลายขนาดใหญ่กว่าผ้าอ้อมปรมหรือผ้าโฮล บุรุษหากเข้าพิธีบรรพชาอุปสมบท นาคจะนุ่งผ้าโสร่งไหม นุ่งผ้าโฮล

๕. การเรียกชื่อเครื่องมือหรืออุปกรณ์ กระบวนการทอผ้า ชื่อลายส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นแตกต่างจากภาษาไทยลาว หรือไทยอีสานโดยทั่วไป เช่น

สะตึง หมายถึง โหงมัดหมี่ หลักมัดหมี่

เขินตวง	หมายถึง	โองคันทมี	หลักคันทมี
ระหัด	หมายถึง	โน	
ทะเม็งเฌอ	หมายถึง	พิม	
อัก	หมายถึง	อัก	
บึง	หมายถึง	กง	
โก, กี่	หมายถึง	กึ่งทอผ้า	
จอง	หมายถึง	การมัด	
ตวง	หมายถึง	การคันทมี	
ระนอง	หมายถึง	เส้นยืน	
จะ	หมายถึง	เส้นพุ่ง	

๖. ลายมัดหมี่ดั้งเดิมที่มีการสืบทอดในชุมชน พบจำนวน ๑๑ ลาย ได้แก่ ปะกาตร็อบ (ดอกมะเขือ) กะแอกโกร (ฝูงลูกกา) โกงฮึง (ลูกอึ่งอ่าง) ปวงกระตามตุก (ไข่แมงดา) เนียะเดิมสรอล (นาคต้นสน) โฮล (น้ำไหล) กุมปรัม (โคมห้า) กะลาสะนัน (แห) ตะเกาะ (ตะขอ) และลายสกลนคร ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ลายมัดหมี่บ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

รหัส	ชื่อลายภาษาถิ่น	ชื่อลายภาษาไทย	ขนาดลาย (จำนวนลำ)	แบบการคันทมี
M๑	ปะกาตร็อบ	ดอกมะเขือ	๔๙/๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๒	กะลาสะนัน	แห (เครื่องมือจับปลา)	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๓	โกรกะแอก	ฝูงลูกกา	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๔	สกลนคร	สกลนคร	๒๗	ตวงลด (หมี่รวด)
M๕	โฮล	น้ำไหล	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๖	กุมปรัม	โคมห้า	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๗	เนียะเดิมสรอล	นาคต้นสน	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๘	ตะเกาะ	ตะขอ	๑๗	ตวงลด (หมี่รวด)
M๙	โกงฮึง	ลูกอึ่งอ่าง	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๑๐	ปวงกระตามตุก	ไข่แมงดา	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
M๑๑	กะบาลอันจูล	หัวเข็มขัด	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)

M๑	ปะกาตริอบ	ดอกมะเขือ	๔๘/๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
----	-----------	-----------	-------	-----------------

ภาพที่ ๔.๓ ลายปะกาตริอบ

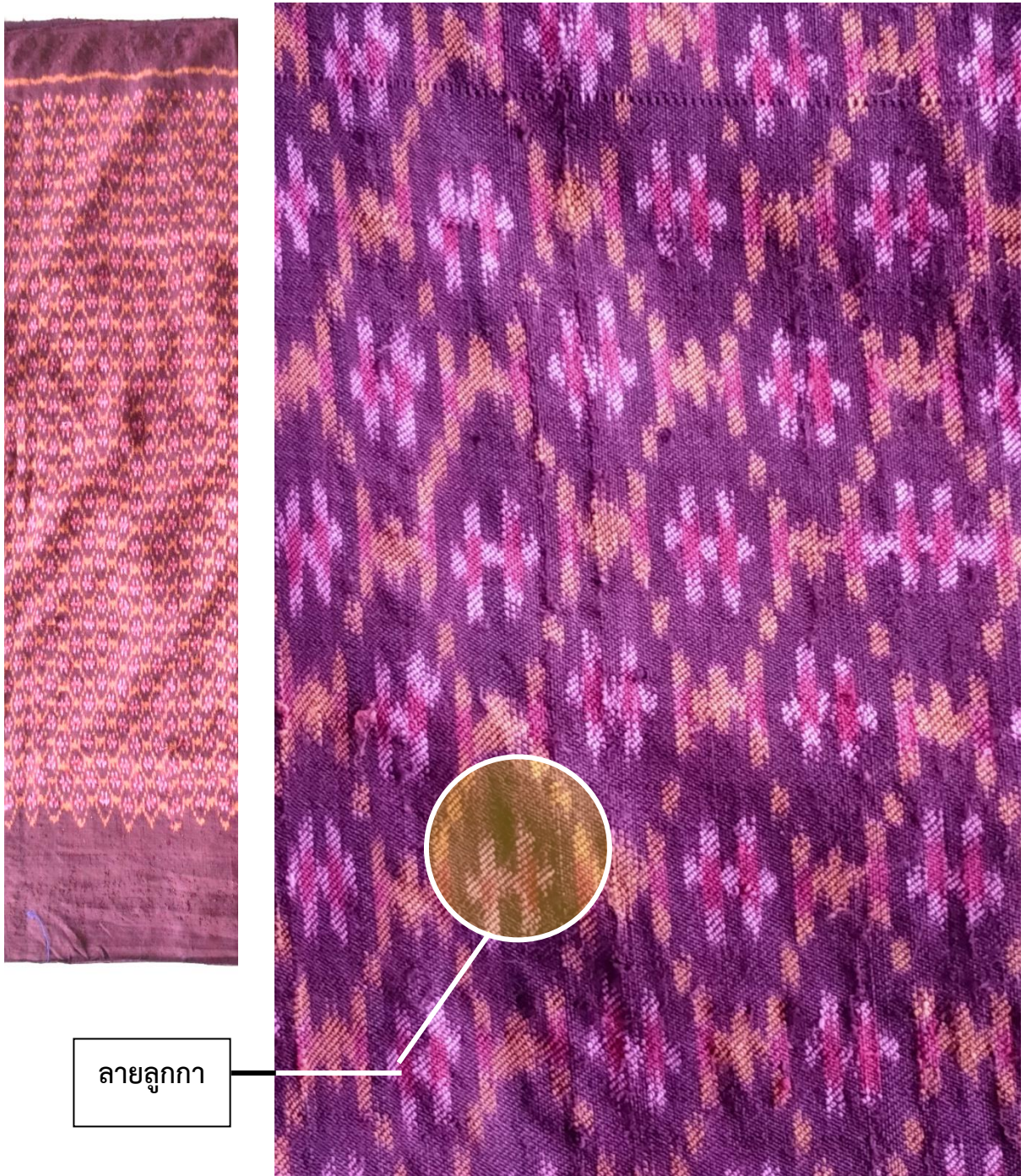
M๒	กะลาสะนัน	แห่ (เครื่องมือจับปลา)	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
----	-----------	------------------------	----	-----------------

M2

ภาพที่ ๔.๔ ลายกะลาสะนัน

M๓	โกรกะแอก	ลูกกา	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
----	----------	-------	----	-----------------

ลายลูกกา

ภาพที่ ๔.๕ ลายโกรกแกก

M3

M๔	สกลนคร	สกลนคร	๒๗	ดวงลด (หมีรอด)
----	--------	--------	----	----------------

ลายสกลนคร

ภาพที่ ๔.๖ ลายสกลนคร

M4.1

M๔	สกลนคร	สกลนคร	๒๗	ตวงลด (หมี่รวด)
----	--------	--------	----	-----------------

ลายสกลนคร

M4.2

ภาพที่ ๔.๖ ลายสกลนคร (ต่อ)

M๕	โฮล	น้ำไหล	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
----	-----	--------	----	-----------------

M5

ภาพที่ ๔.๗ ลายโฮล

M๖	กุ่มปริ่ม	โคมห้า	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	-----------	--------	-------	-----------------

ลายโคมห้า

M6

ภาพที่ ๔.๘ ลายกุ่มปริ่ม

M๗	เนื้ยะเด็มสรอล	นาคตันสน	๒๕ ล่ำ	ตวงลต (หมี่รวต)
----	----------------	----------	--------	-----------------

ลายนาค

ลายตันสน

ภาพที่ ๔.๙ ลายเนื้ยะเด็มสรอล

M7

M๘	ตะปั่ว, ตะเกาะ	ตะขอ	๑๗ ล้ำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	----------------	------	--------	-----------------

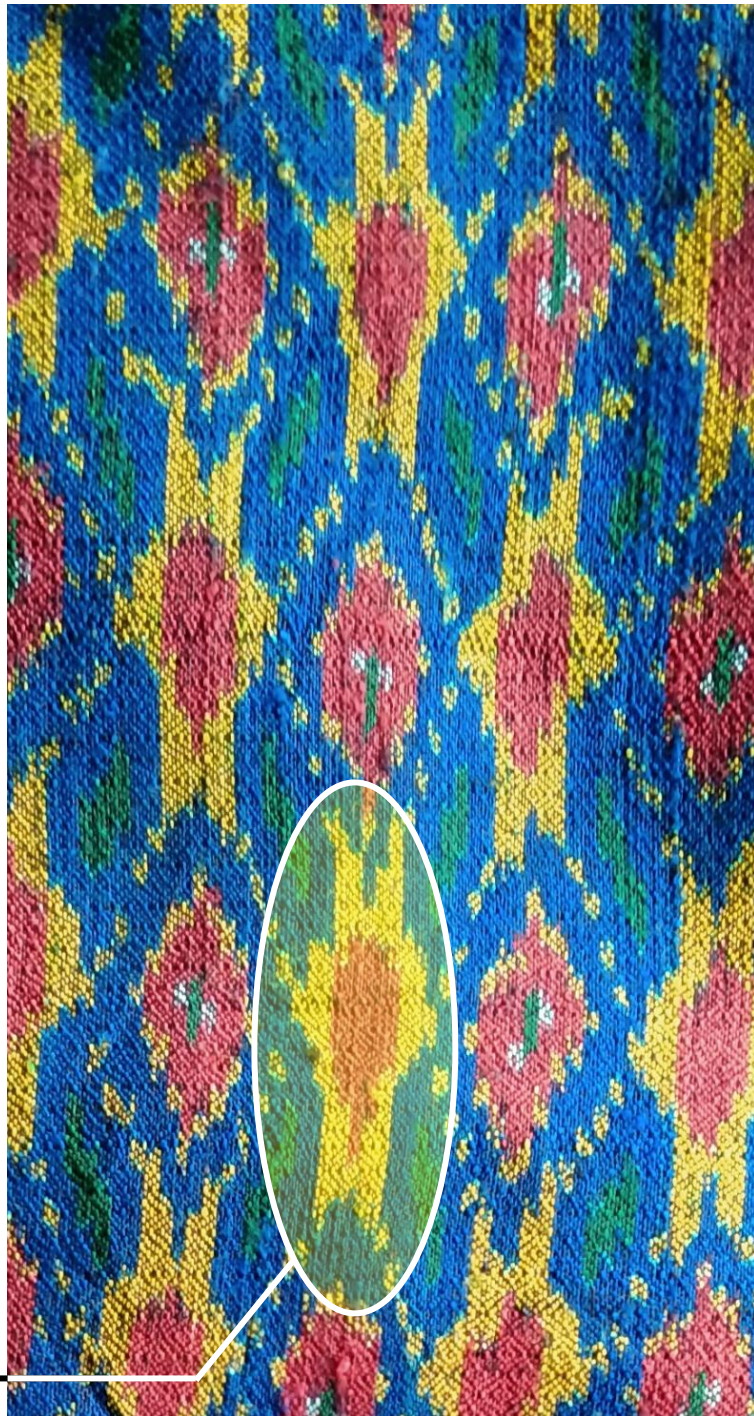

ลายตะขอ

ภาพที่ ๔.๑๐ ลายตะปั่ว

M8

M๙	โกนฮ้าง	ลูกฮ้างฮ้าง	๒๕ คำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	---------	-------------	-------	-----------------

ลายลูกฮ้างฮ้าง

ภาพที่ ๔.๑๑ ลายโกนฮ้าง

M

M๑๐	ปวงกระตามตุก	ไข่แมงดา	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
-----	--------------	----------	-------	-----------------

ลายไข่แมงดา

ภาพที่ ๔.๑๒ ลายปวงกระตามตุก

M10

M๑๑	กะบาลอันจูล	หัวเข็มขัด	๔๙/๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
-----	-------------	------------	----------	-----------------

M11.1**M11.2**

ภาพที่ ๔.๑๓ ลายกะบาลอันจูล

ลายมัดหมี่บ้านโคกปราสาทพัฒนา ตำบลละเวีย อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์

ชุมชนบ้านโคกปราสาทพัฒนา หมู่ที่ ๑๒ ตำบลละเวีย อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายเขมรอพยพมาจากบ้านโฮง บ้านเพ็ชรามอำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านมีการไปมาหาสู่ญาติพี่น้องจากภูมิลำเนาเดิมและยังคงรักษาวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรไว้อย่างเหนียวแน่นรวมถึงภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือ จำนวน ๑๐ ประเภท ได้แก่ ผ้าสมอ (ผ้าลายตารางเล็ก) ผ้าสะคุ (ผ้าตารางลายตัดกันเป็นคู่) ผ้าละเบ็ก (ผ้าทอลายตารางหมากรุก) ผ้าอ้อมปรม (ผ้ามัดหมี่สองทาง) ผ้าโฮล (น้ำไหล) ผ้ากะเนิว (หางกระรอก) ผ้าจองซิน (ผ้าซิ่นมัดหมี่) มีทั้งแบบไม่มีลายเชิง และแบบมัดหมี่ลายเชิงไม่ต้องนำมาผ้าปะโบรมาเย็บต่อเหมือนเดิม ผ้าฉอนดลอก (ผ้ายกดอก) ผ้าโสร่งและผ้าขาวม้า แต่ผ้าทอมือไทยเขมรนี้นิยมทอเก็บไว้ใช้สอยภายในครัวเรือน หรือพิธีกรรมในชุมชน ส่วนการผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นผ้าไหมมัดหมี่รูปแบบลวดลายแบบไทยลาว เช่น ซิ่นมัดหมี่หัวแดงตีนแดง ย้อมด้วยสีเคมีที่มีน้ำหนักสีฉูดฉาด รับจ้างชุมชนอื่นผลิตด้วยรูปแบบผ้าเอกลักษณ์ของชุมชนอื่น เมื่อสินค้าออกสู่ตลาดจึงทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสจําแหล่งผลิตบ้านโคกปราสาทพัฒนา ทำให้สินค้าที่ได้ขาดอัตลักษณ์ของชุมชน

ในปัจจุบันกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกปราสาทพัฒนา มีนางรื่อง ยืนยง เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน ๓๐ คน ยังคงสืบสานและรักษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือด้วยเส้นไหมที่เกิดจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองภายในชุมชน และผลิตจากเส้นด้ายใยประดิษฐ์ โดยส่วนใหญ่ผลิตเป็นผ้าผืน และไม่มีการแปรรูปเป็นเสื้อผ้า กระเป๋า หรือของที่ระลึก ทำให้ผลิตภัณฑ์ขาดความหลากหลายส่งผลกระทบต่อการตลาด แต่ผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรนั้น ชุมชนยังไม่ได้ชูเป็นจุดเด่นของสินค้าทางวัฒนธรรมแนวอนุรักษ์ ทำให้คุณค่าของภูมิปัญญายังไม่เป็นที่จดจำหรือยอมรับจากผู้บริโภค

ภาพที่ ๔.๑๔ กลุ่มทอผ้าบ้านโคกปราสาทพัฒนา หมู่ที่ ๑๒ ตำบลละเวีย อำเภอบึงสามพัน

จากการจัดการประชุมกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกปราสาทพัฒนา เพื่อบันทึกลวดลายมัดหมี่ ได้ข้อค้นพบ ดังนี้

๑. การเรียกชื่อผ้ามัดหมี่ผืนหนึ่งว่าเป็นลายใดนั้นจะเรียกจากภาพเชิงสัญลักษณ์ที่มองเห็น บางผืนอาจเป็นลายเดียวกันวางลายซ้ำกันตลอดทั้งผืนผ้า บางผืนอาจมีลายจำนวนมากวางลายซ้ำกันตลอดทั้งผืนผ้า แต่จะเรียกชื่อเพียงลายเดียว เช่น ผ้าลายปะกาตริบ (ดอกมะเขือ) ซึ่งในผืนนั้นอาจมีลายดอกมะเขือสลับกับลายหัวแหวน และมีลายประกอบอื่น ๆ ทำให้แม้จะเป็นผ้าลายปะกาตริบเหมือนกันแต่เมื่อพิจารณาลวดลายทั้งหมดของผืนผ้าแล้วอาจมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกันได้ ชื่อลายมีไว้เป็นเสมือนรหัสใช้ในการสื่อสาร จดจำและถ่ายทอดการผลิตจากผู้ถ่ายทอดโดยไม่มีกรบอกเล่าที่มาหรือความหมายของลายนั้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด การเลือกผลิตลายใดหรือใช้สอยผ้ามัดหมี่ลวดลายใดพิจารณาในแง่ความงามของลวดลายเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับบ้านหนองม่วง ส่วนการให้ลวดลายทำหน้าที่สื่อความหมายจะเริ่มคิดหาภายหลังตามหลักการสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภค เช่น ลายเนียะ (นาค ๒ ตัวพันกัน) สื่อความหมายของความรักสามัคคี เป็นต้น

๒. การวางลายมัดหมี่แบบดั้งเดิมนิยมใช้การซ้ำของลายเดียวกันหรือหลายลวดลายจนเต็มผืนผ้าแทบจะไม่มีที่ว่าง ซึ่งแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะ แสดงฝีมือของช่างมัดหมี่สะท้อนถึงคุณสมบัติของหญิงที่ควรแก่การออกเรือน หากเทียบเคียงกับประเภทของผ้ามัดหมี่ของชาติพันธุ์ไทยลาว พบว่า ผ้ามัดหมี่ของบ้านโคกปราสาทพัฒนา มี ๒ ประเภทคือหมี่คั่น และหมี่รวด ไม่พบหมี่ร้าย ลายส่วนใหญ่เกิดจากการคั่นหมี่แบบหมี่รวด (ตวงลด) ทำให้การก่อรูปของลายมีทิศทางกลับไปกลับมา แบบสะท้อนกลับในแต่ละซ้ำ (Repeat) ขนาดลายส่วนใหญ่มีขนาด ๒๕ ลำ (ครึ่งลาย) หรือขนาด ๔๙ ลำ (เต็มลาย) การมัดหมี่ที่เส้นพุ่งคร่าวหนึ่งเมื่อนำไปทอเป็นผืนผ้าได้ความยาวประมาณ ๒ เมตร นิยมคั่นหมี่ให้มีความยาวกว่าหน้ากว้างของผ้า เมื่อทอจะมีการเห็นเส้นทกลับที่ริมผ้าจนเป็นเอกลักษณ์ ไม่พบการคั่นแบบหมี่ร้าย หรือลายที่มีทิศทางเดียวกัน

สีที่นิยมใช้ในงานมัดหมี่ แบ่งเป็นสีพื้นนิยมสีแดงครั้ง เมื่อมีการย้อมทับสีลายหลายครั้งโดยไม่มีกรล้างออกจะกลายเป็นน้ำตาลเม็ดมะขาม ชุ่มชมเรียกว่า “สีอับ ๆ” ส่วนสีของลายมัดหมี่นิยมสีเหลือง ขาว (แต้มสีฟ้า หรือสีเขียว) เขียว แดง

๓. โครงสร้างของผ้ามัดหมี่ประเภทจองชิน (ผ้าชิ้นมัดหมี่) แบ่งเป็นหัวชิ้น ตัวชิ้น และตีนชิ้น ซึ่งบริเวณหัวชิ้นจะไม่มีลายมัดหมี่เป็นผ้าสีพื้นกว้างประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร (ไม่มีข้อกำหนดความกว้างของหัวชิ้นที่แน่นอน ผู้ออกแบบพิจารณาสัดส่วนโดยใช้ความงามเป็นเกณฑ์) บริเวณตัวชิ้นมีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดมีการวางลายมัดหมี่ประกอปกกันแน่นชิดแทบจะไม่มีที่ว่าง และบริเวณตีนชิ้น มีทั้งแบบไม่มีลายเชิงเป็นสีพื้น อาจมีเขื่อนหรือเส้นตรงที่เกิดจากการมัดเพื่อใช้ในการเรียงตำแหน่งของลายขณะทอ และแบบมัดหมี่เป็นลายเชิงกว้างประมาณ ๑๐-๒๐ เซนติเมตร (ไม่มีข้อกำหนดความกว้างของลายเชิงที่แน่นอน ผู้ออกแบบพิจารณาสัดส่วนโดยใช้ความงามเป็นเกณฑ์) เนื่องจากในปัจจุบันนิยมทอผ้าหน้ากว้างขึ้นกว่าแต่เดิม จึงมีเนื้อที่สำหรับการมัดหมี่ตัว

ขึ้นและเชิงขึ้นไปพร้อมกันโดยไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์ (ผ้าเชิงที่มีลายมัดหมี่) มาเย็บต่อเหมือนผ้าถุงของชาวไทย กุญแบบดั้งเดิม

ส่วนผ้าที่มีลายขนาดเล็ก เช่น ผ้าสะคุ สะมอ จะบันโซ อัมปรม จะมีท่าจะเจ็ย (จะ แปลว่า แหง เจ็ย แปลว่า ตา) หรือทำขอบริมผืนผ้าให้มีลวดลายที่แตกต่างจากบริเวณอื่นด้วยการทอเส้นพุ่งต่างสีหรือการ ลายมัดหมี่ เพื่อให้เวลานุ่งเป็นชั้นจะได้นุ่งแบบหน้านาง สร้างจุดน่าสนใจ แตกต่างจากบริเวณอื่น ผู้อาวุโสจะ เรียกผืนผ้าที่มีการทำจะเจ็ยว่าเป็นการเปิดตา หากผืนใดไม่มีจะเจ็ยถือว่าสวยไม่ครบเครื่อง

๔. การใช้สอยผ้า สตรีวัยกลางคนถึงวัยสูงอายุนิยมนุ่งผ้าสะคุ สะมอ ในเวลาอยู่ที่บ้าน หากมีงานบุญ ประเพณีนิยมนุ่งจองซินลายขนาดใหญ่ สีไม่ฉูดฉาด เช่น ผ้าอัมปรม ผ้าโฮล ส่วนสตรีวัยสาวนิยมนุ่งจองซินที่มีลายขนาดใหญ่กว่าผ้าอัมปรมหรือผ้าโฮล บุรุษหากเข้าพิธีบรรพชาอุปสมบท นาคจะนุ่งผ้าจองซินลายเนียะ ลายอันเน็กเมียส เป็นต้น แตกต่างจากขนาดของบ้านหนองม่วงจะนุ่งผ้าโสร่งเข้าพิธีกรรม

๕. การเรียกชื่อเครื่องมือหรืออุปกรณ์ กระบวนการทอผ้า ชื่อลายส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นแตกต่างจาก ภาษาไทยลาว หรือไทยอีสานโดยทั่วไป เช่น

สะดึง	หมายถึง	โองมัดหมี่	หลักมัดหมี่
เขินตวง	หมายถึง	โองคั้นหมี่	หลักคั้นหมี่
ระหัด	หมายถึง	ไน	
ทะเม็งเหมอ	หมายถึง	ฟิม	
อ๊ก	หมายถึง	อ๊ก	
บึง	หมายถึง	กง	
ไก, กี่	หมายถึง	กี่ทอผ้า	
จอง	หมายถึง	การมัด	
ตวง	หมายถึง	การคั้นหมี่	
ระนอง	หมายถึง	เส้นยืน	
จะ	หมายถึง	เส้นพุ่ง	

๑. ลายมัดหมี่ดั้งเดิมที่มีการสืบทอดในชุมชน พบจำนวน ๑๕ ลาย ได้แก่ ปะกาตริ้อบ (ดอกมะเขือ) ปะกาเอาะอันเตอร์ (ดอกกระเจียว) สรอล (ต้นสน) โจนกะแอก (ลูกกา) เนียะ (นาค) อันเน็กเมียส (แมลง เต่าทอง) โฮล (น้ำไหล) ปะกาเมียะ (แหวนเพชร) กะบาลอันจุล (หัวเข็มขัด) กูม (โคม) กะลาสะนัน (แห) และ ลายตะเกาะ (ตะขอ) ดังตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ ภาษั่มัดหมี่บ้านโคกปราสาทพัฒนา ตำบลละเวีย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

รหัส	ชื่อลายภาษาถิ่น	ชื่อลายภาษาไทย	ขนาดลาย (จำนวนลำ)	แบบการคั่นหมี่
K๑	โกรกะแอก	ลูกกา	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๒	ตะเกาะ	ตะขอ	๑๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๓	ปะกาตริ๊อบ	ดอกมะเขือ	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๔	เนียะ	นาค	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๕	สรอล	ต้นสน	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๖	บายสะโรย	บายศรี	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๗	ตะเกาะ	ตะขอ	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๘	-	สกลนคร	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๙	เนียะเกี้ยว	นาคเกี้ยว	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๑๐	ปะกาเอาะอันเตอร์	ดอกกระเจียว	๑๙	ตวงลด (หมี่รวด)
K๑๑	ปะกาตริ๊อบ	ดอกมะเขือ	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๑๒	ปะกาเมี้ยะ	แหวนเพชร	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๑๓	โฮลกูม	โฮลโคม	๑๔	ตวงลด (หมี่รวด)
K๑๔	ปะกาตริ๊อบ	ดอกมะเขือ	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)
K๑๕	อันจีลเพชร	แหวนเพชร	๒๕	ตวงลด (หมี่รวด)

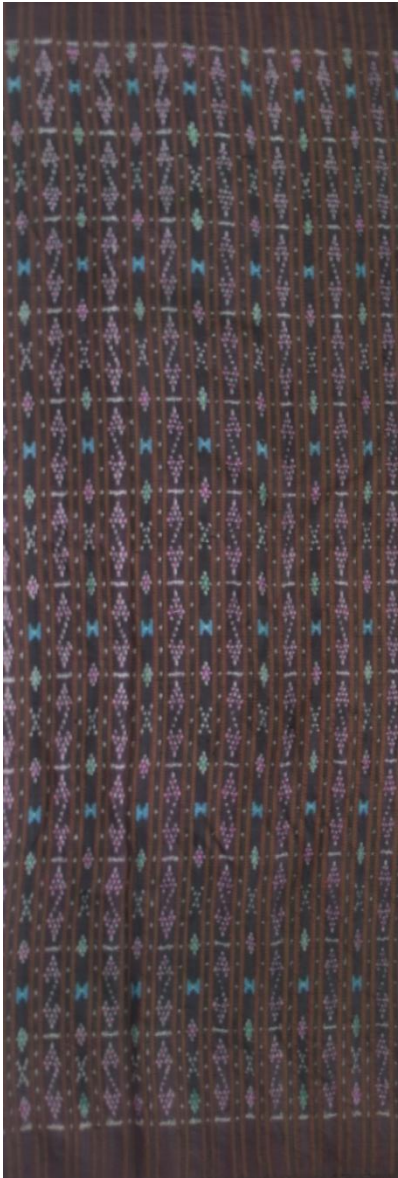
K๑	โกรกะแอก	ลูกกา	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	----------	-------	-------	-----------------

ภาพที่ ๔.๑๕ ลายโกรกะแอก

K1

K๒	ตะเกาะ	ตะขอ	๑๕ ล้ำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	--------	------	--------	-----------------

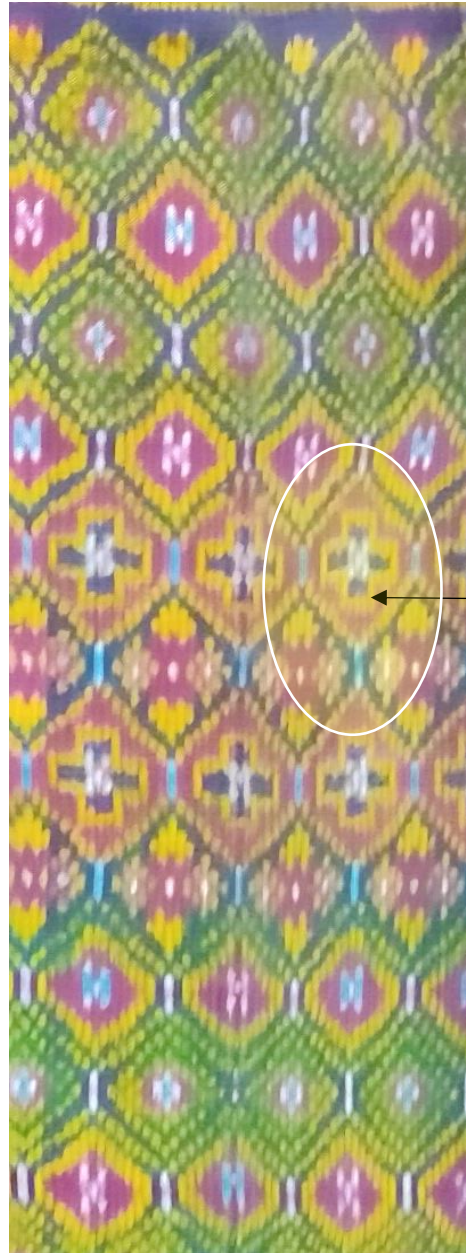

ตะเกาะ
(ตะขอ)

K2

ภาพที่ ๔.๑๖ ลายตะเกาะ

K๓	ปะกาตริือบ	ดอกมะเขือ	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	------------	-----------	-------	-----------------

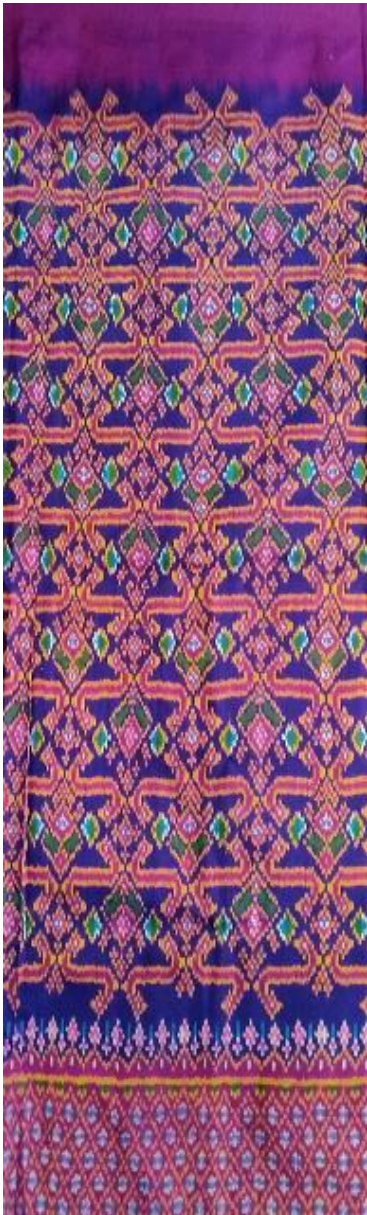

ปะกาตริือบ
(ดอกมะเขือ)

K3

ภาพที่ ๔.๑๗ ลายปะกาตริือบ

K๔	เนื้ยะ	นาค	๒๕ ลํ้า	ตวงลต (หมีรวต)
----	--------	-----	---------	----------------

เนื้ยะ (นาค)

K4

ภาพที่ ๔.๑๘ ลายเนื้ยะ

K๕	สรอล	ต้นสน	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมีรวด)
----	------	-------	-------	----------------

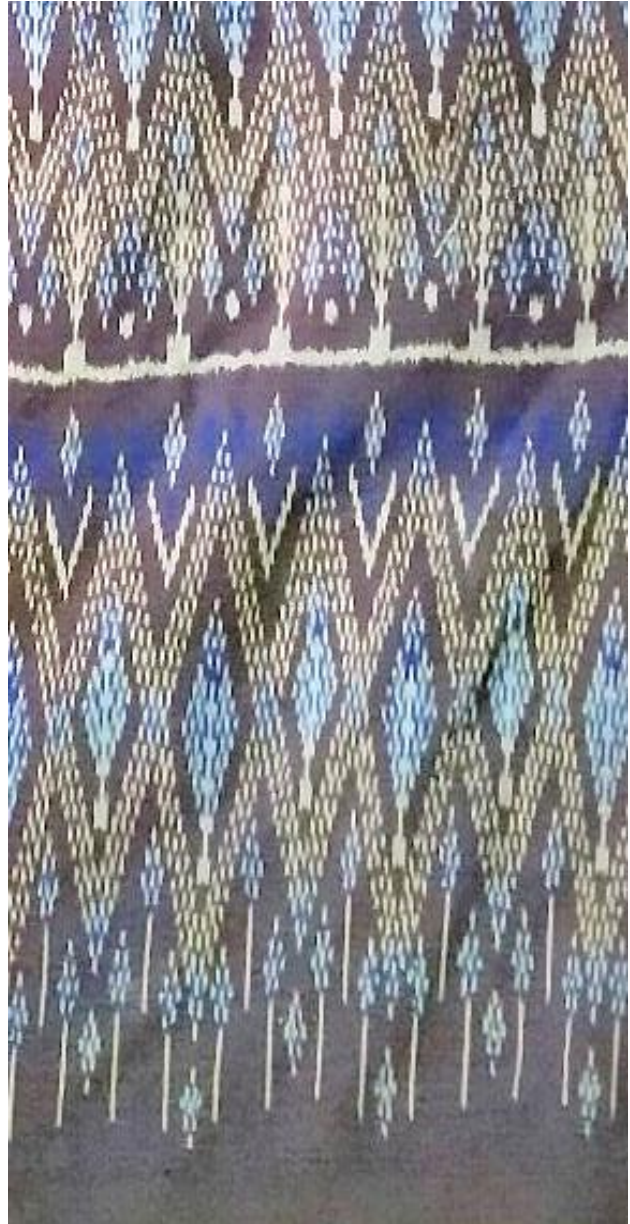

สรอล (ต้นสน)

K5.1

ภาพที่ ๕.๑๙ ลายสรอล

K๕	สรอล	ต้นสน	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมีรวด)
----	------	-------	-------	----------------

K5.2

ภาพที่ ๔.๑๙ ลายสรอล (ต่อ)

K๖	บายสะโรย	บายศรี	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	----------	--------	-------	-----------------

บายสะโรย
(บายศรี)

K6

ภาพที่ ๔.๒๐ ลายบายสะโรย

K๗	ตะเกาะ	ตะขอ	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	--------	------	-------	-----------------

ตะเกาะ (ตะขอ)

ภาพที่ ๔.๒๑ ลายตะเกาะ

K7

K๘	-	สกลนคร	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
----	---	--------	-------	-----------------

สกลนคร

กุ่มเพชร
(โคมเพชร)

ภาพที่ ๔.๒๒ ลายสกลนคร

K8

K๙	เนื้ยะเกี้ยว	นาคเกี้ยว	๒๕ ลํ้า	ตวงลต (หมีรวต)
----	--------------	-----------	---------	----------------

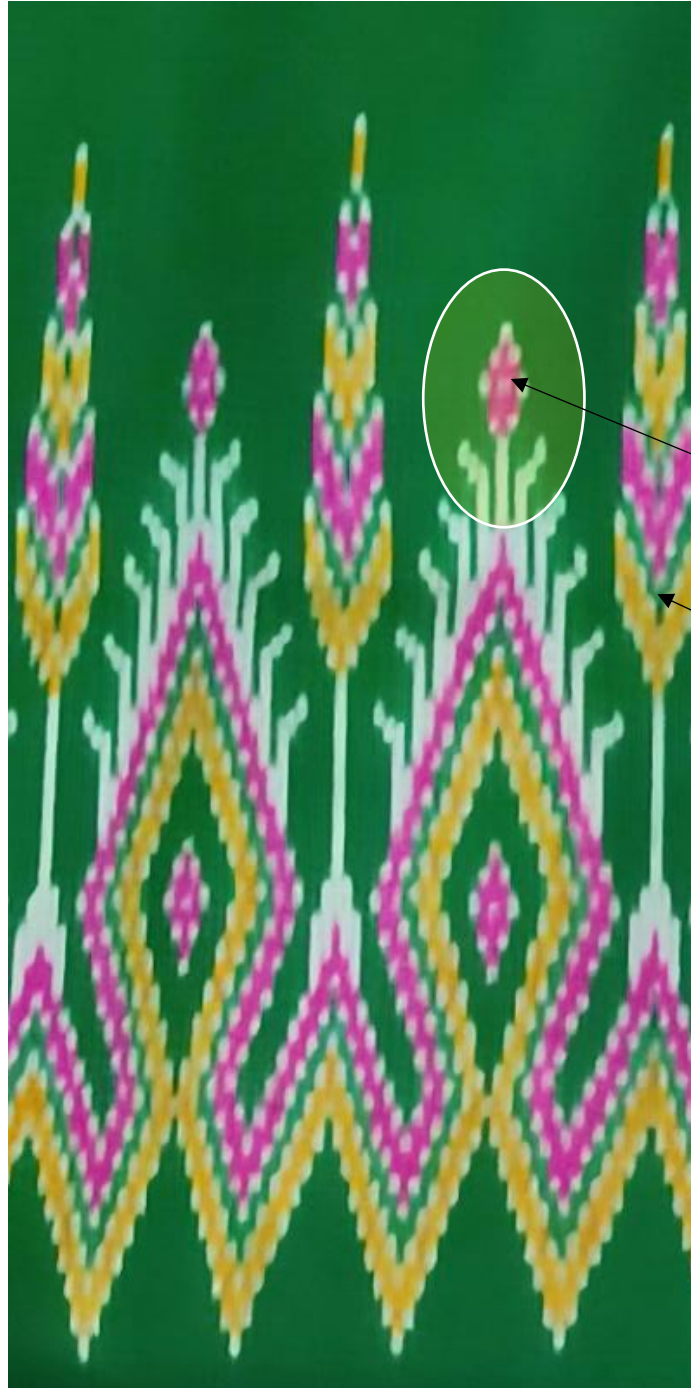

เนื้ยะเกี้ยว
(นาคเกี้ยว)

K9

ภาพที่ ๔.๒๓ ลายเนื้ยะเกี้ยว

K๑๐	ปะกาเจาะอันเดอร์	ดอกกระเจียว	๑๙ ล้ำ	ตวงลด (หมี่รวด)
-----	------------------	-------------	--------	-----------------

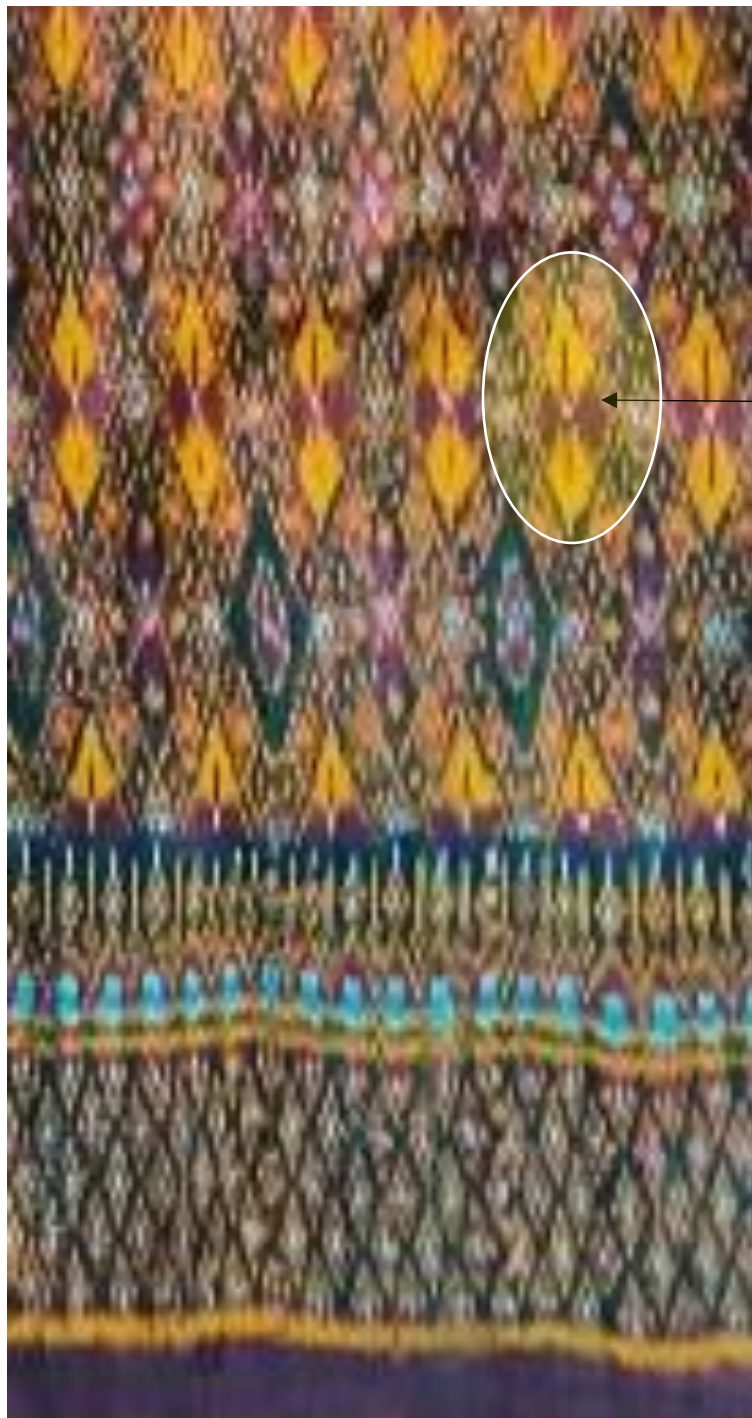
ปะกาเจาะอันเดอร์
(ดอกกระเจียว)

สรอล (ต้นสน)

K10.1

ภาพที่ ๔.๒๔ ลายปะกาเจาะอันเดอร์

K๑๑	ปะกาดร็อบ	ดอกมะเขือ	๒๕ ลำ	ดวงลด (หมี่รวด)
-----	-----------	-----------	-------	-----------------

ปะกาดร็อบ
(ดอกมะเขือ)

K11

ภาพที่ ๔.๒๕ ลายปะกาดร็อบ

K๑๒	ปะกาเม็ยะ	แหวนเพชร	๒๕ ลำ	ดวงลด (หมี่รอด)
-----	-----------	----------	-------	-----------------

ปะกาตริ๊อบ
(ดอกมะเจือ)

ภาพที่ ๔.๒๖ ลายปะกาเม็ยะ

K12

K๑๓	โฮลกูม	โฮลโคม (ทอแบบหมี่คั่น)	๑๔ ลำ	ตวงเสมอ (หมี่ร้าย)
-----	--------	------------------------	-------	--------------------

๗ ลำ

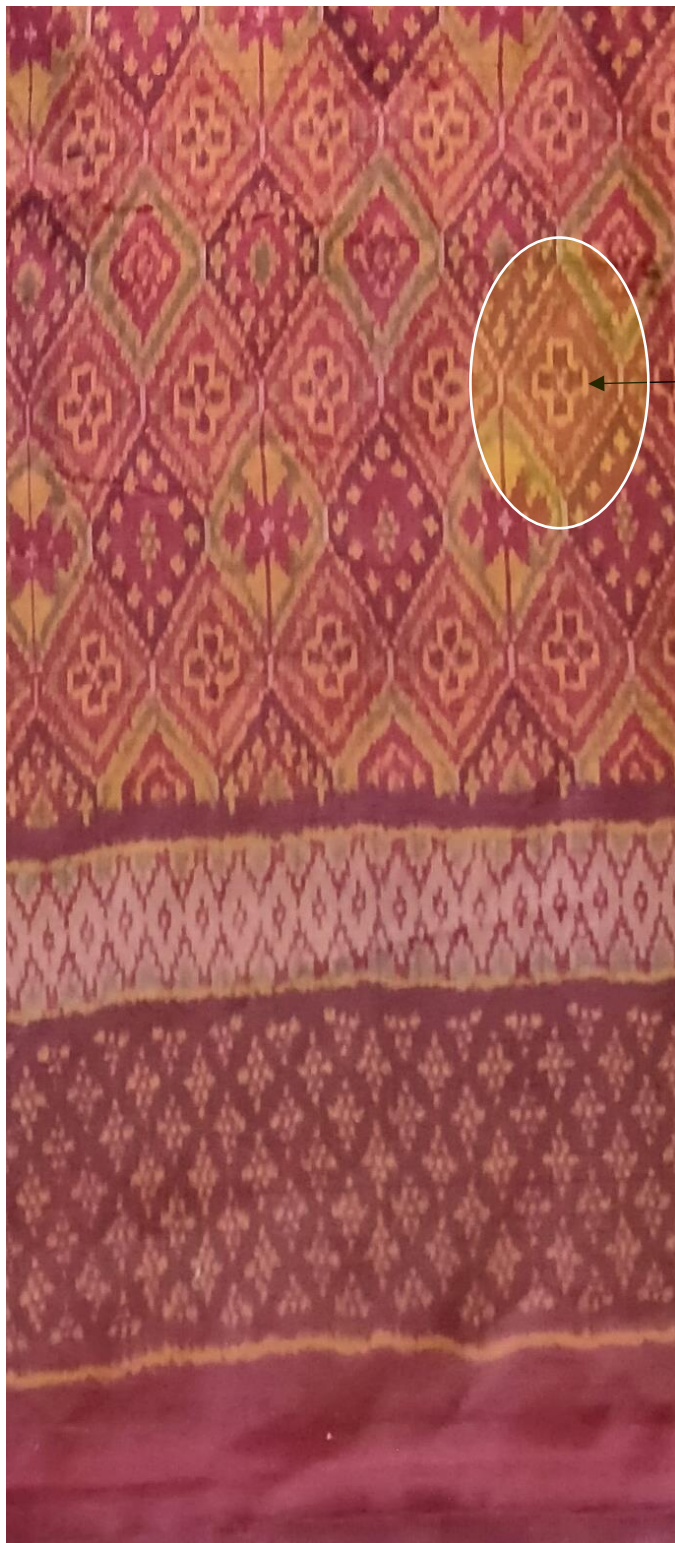

๗ ลำ

ภาพที่ ๔.๒๗ ลายโฮลกูม

K13

K๑๔	ปะกาตริือบ	ดอกมะเขือ	๒๕ ลำ	ตวงลด (หมี่รวด)
-----	------------	-----------	-------	-----------------

ปะกาตริือบ
(ดอกมะเขือ)

ภาพที่ ๔.๒๘ ลายปะกาตริือบ

K14

K๑๕	อันจีลเพชร	แหวนเพชร	๒๕ คำ	ดวงลด (หมีราว)
-----	------------	----------	-------	----------------

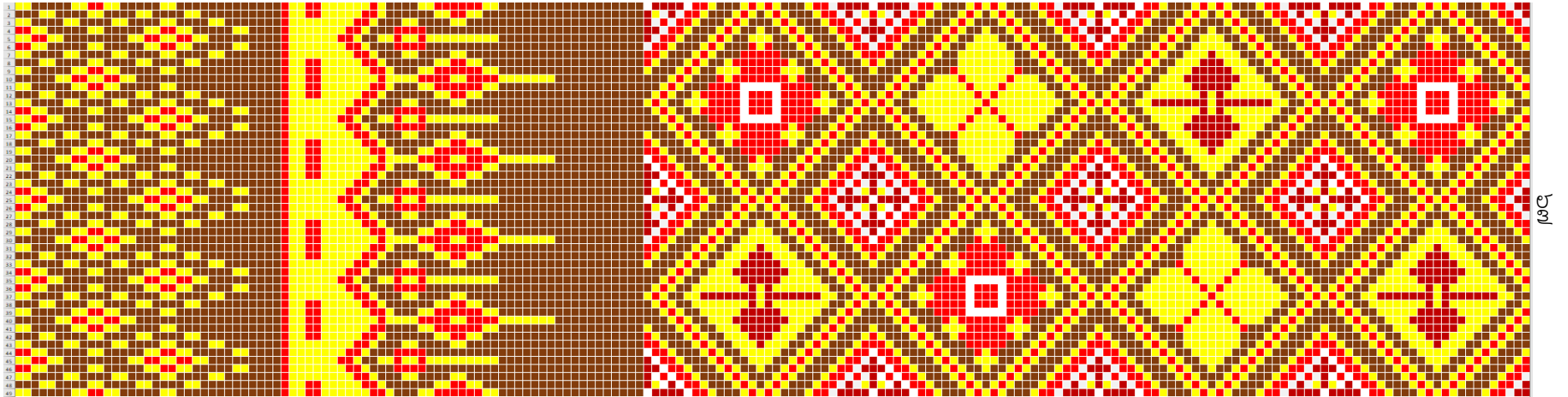
อันจีลเพชร
(แหวนเพชร)

อันจีลเพชร
(แหวนเพชร)

ภาพที่ ๔.๒๙ ลายอันจีลเพชร

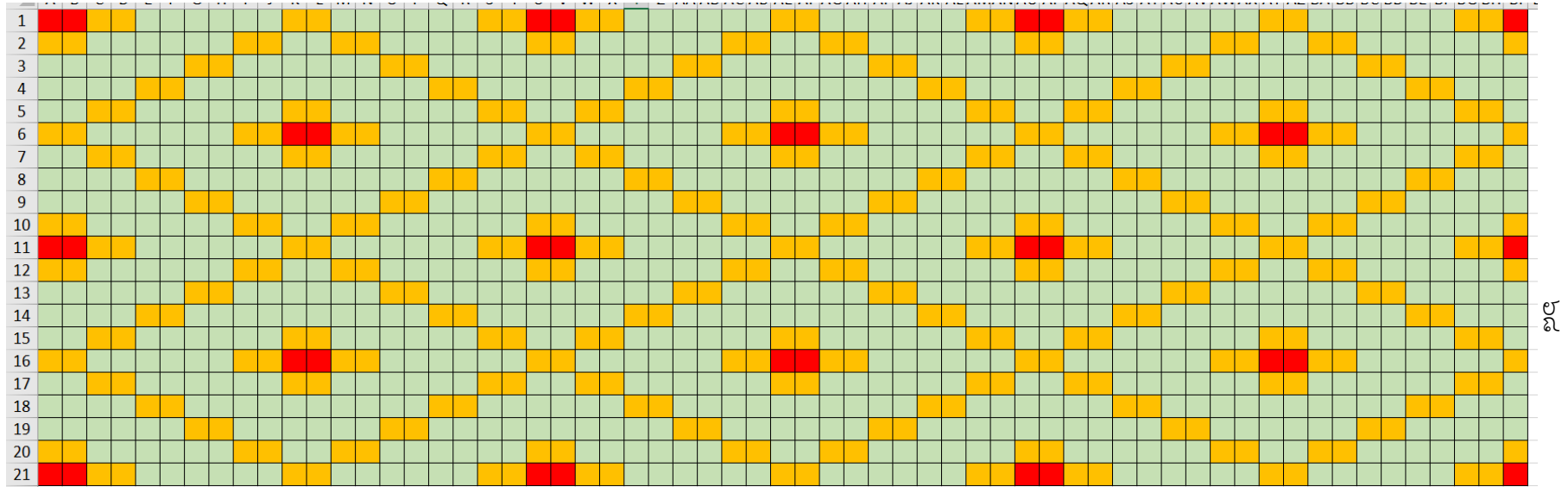
K15

การบันทึกแบบลายมัดหมี่ไทยเขมรด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการแพร่กระจาย

รหัส M๑ ชื่อลาย ปะกาตร็อบ (ดอกมะเขือ)	จำนวน ๒๕ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นายพันกร น้อยถนอม	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

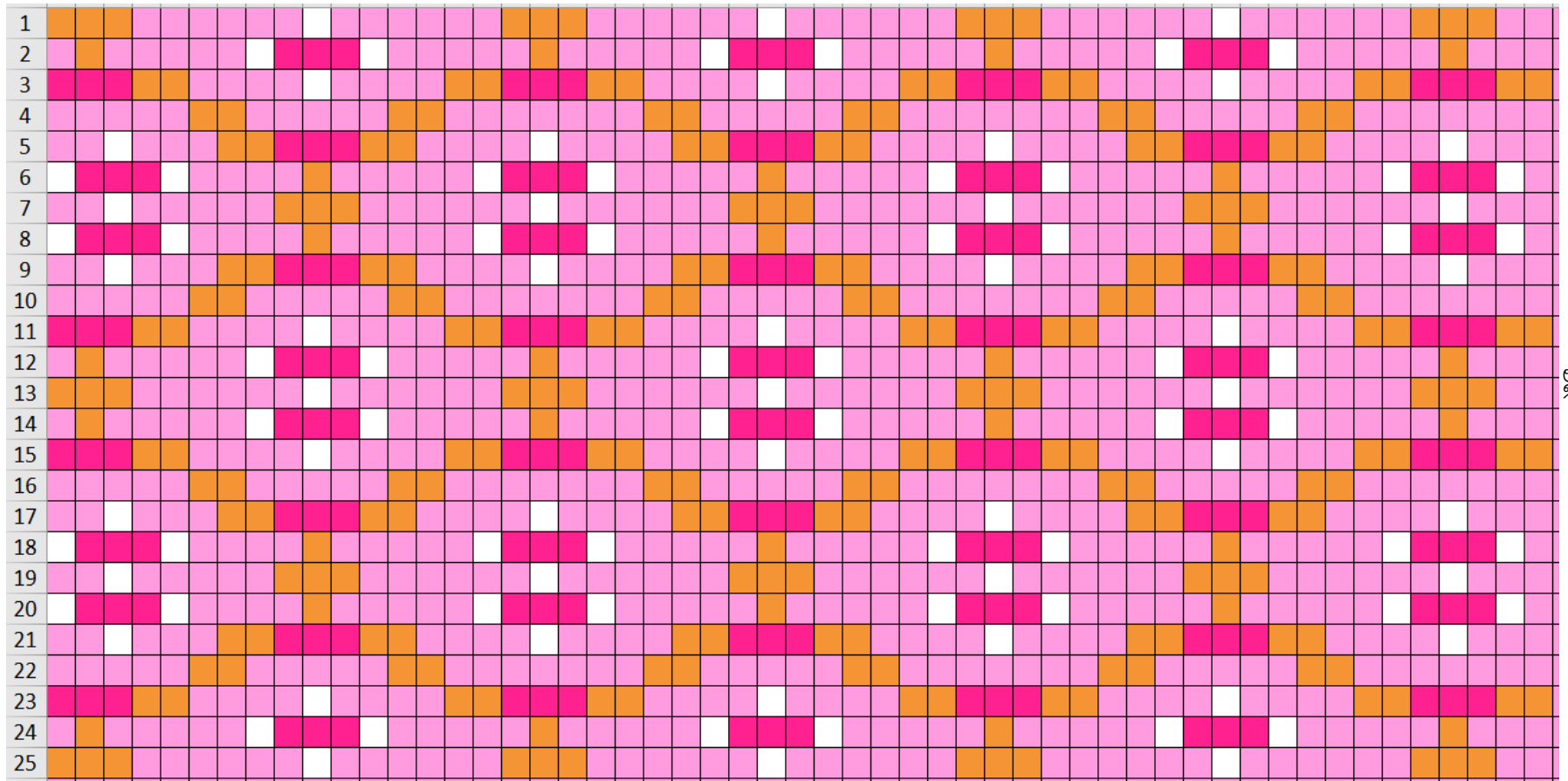
ภาพที่ ๔.๓๐ แบบลายปะกาตร็อบ

๒๑

รหัส M๒ ชื่อลาย กะลาสะนัน (แห)	จำนวน ๒๑ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นายพิษณุ โนนกลาง	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอบระโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

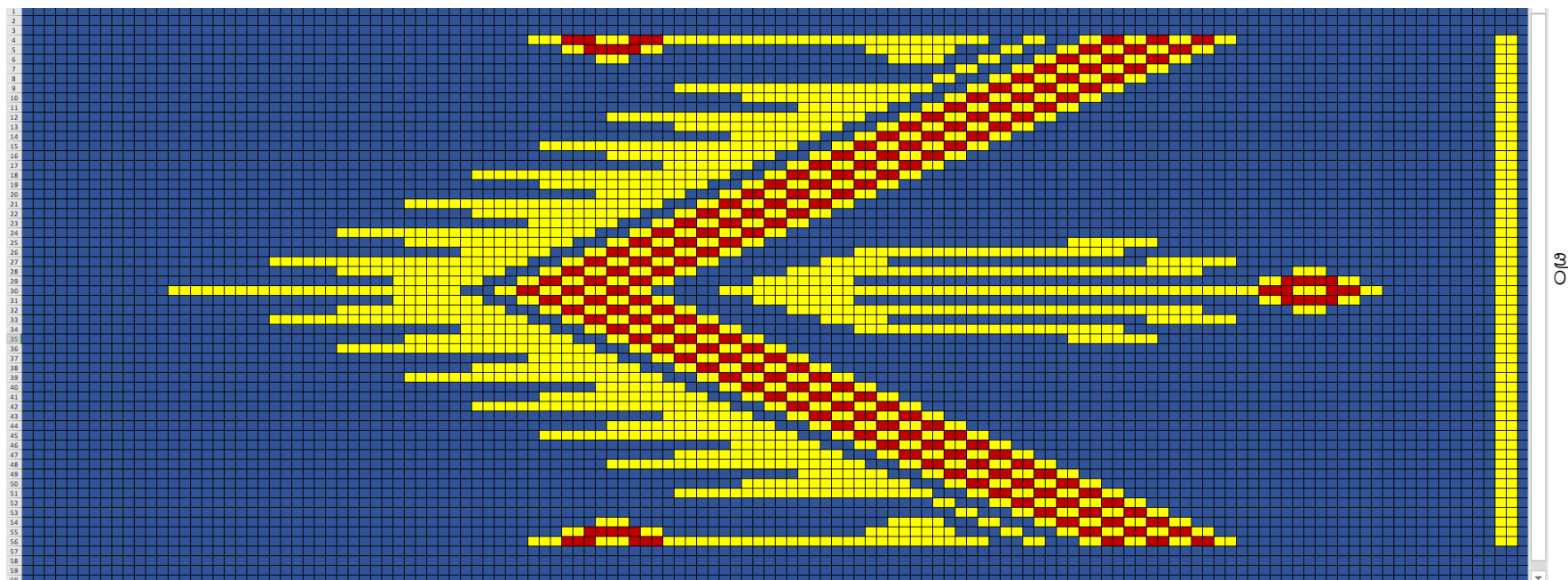
ภาพที่ ๔.๓๑ แบบลายกะลาสะนัน

๒๕

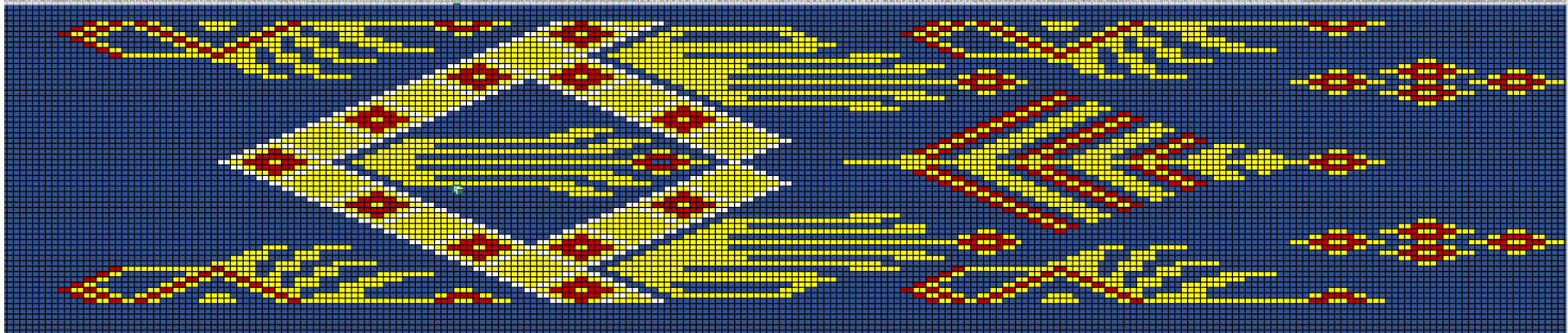
รหัส M๓ ชื่อลาย โกรกะแอก (ลูกกา)	จำนวน ๒๕ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นายภาณุพงศ์ ชินบุตร	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๒ แบบลายโกรกะแอก

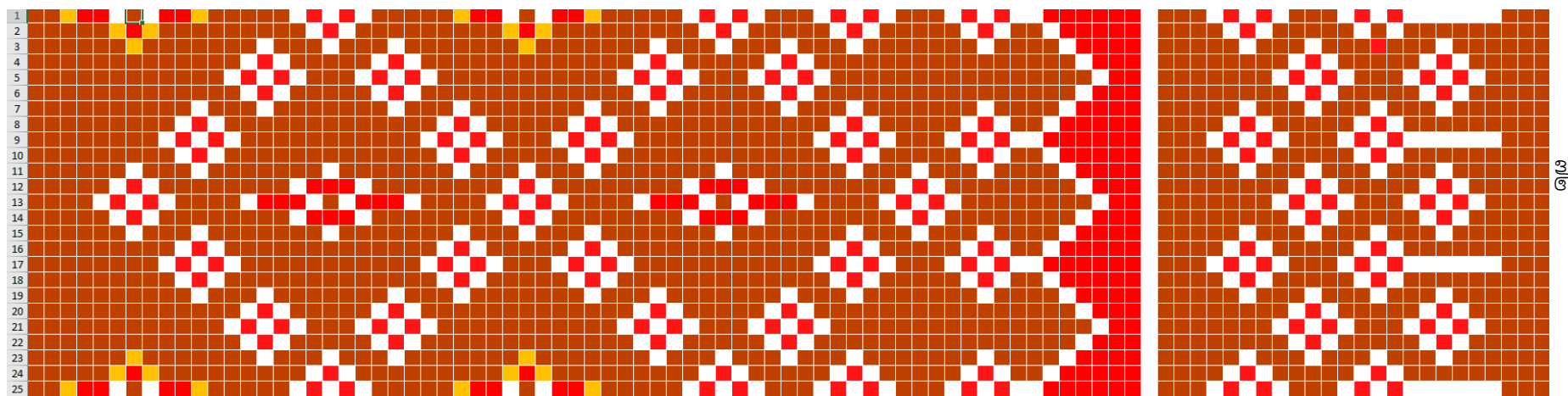
รหัส M๔ ชื่อลาย สกลนคร	จำนวน ๒๗ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นายมนัส คำพรมพะเนา	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๓ แบบลายสกลนคร

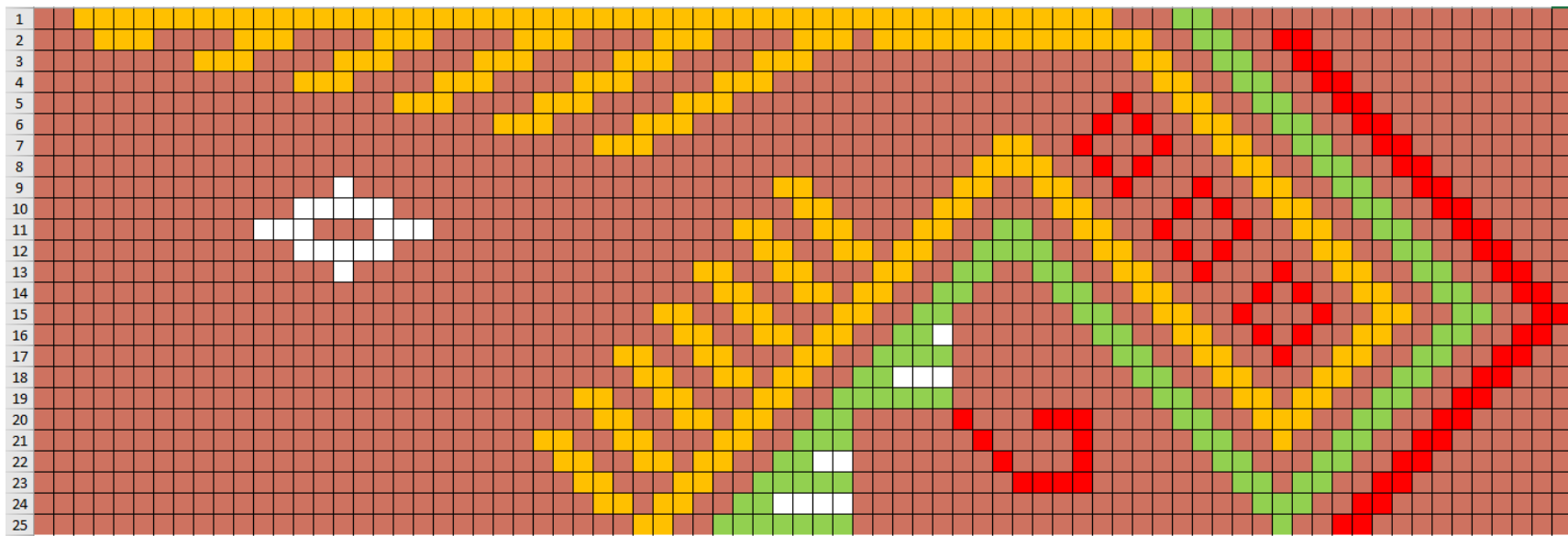
รหัส M๕ ชื่อลาย สกลนคร	จำนวน ๒๗ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นายมนัส คำพรมพะเนา	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอบระโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๔ แบบลายสกลนคร

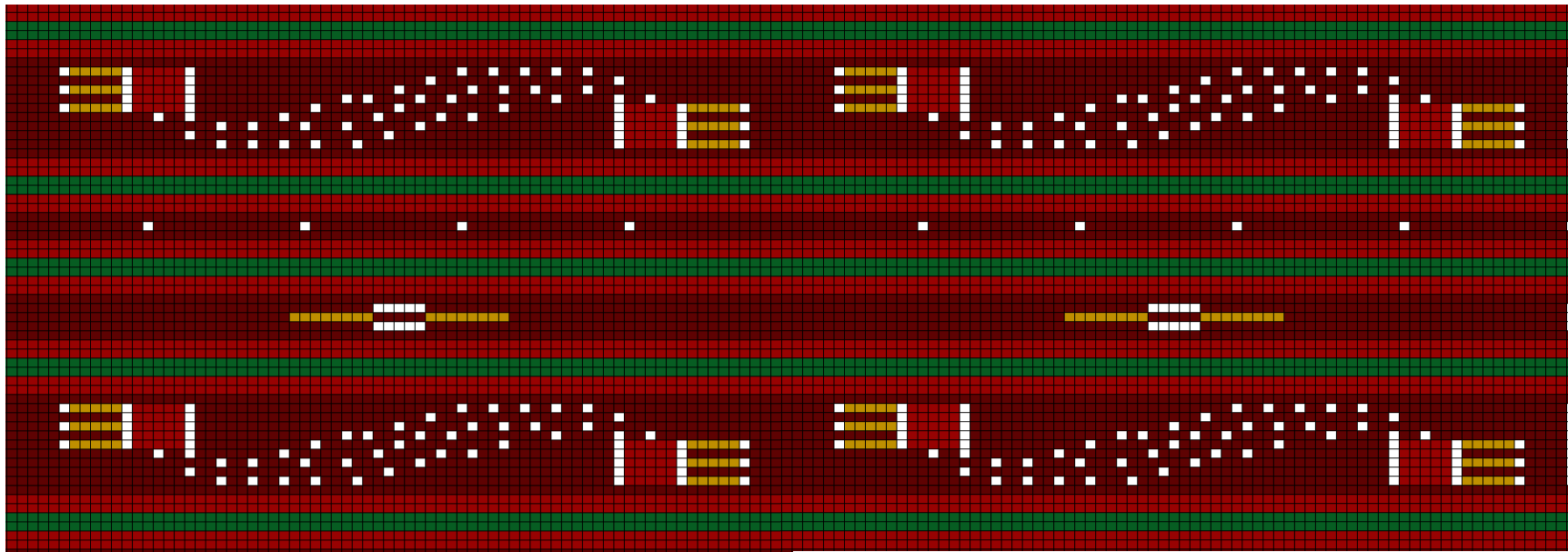
รหัส M๖ ชื่อลาย กุ่มปรับ (โคมห้า)	จำนวน ๒๕ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นายสหัสร์ ขำรัมย์	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๕ แบบลายกุ่มปรับ

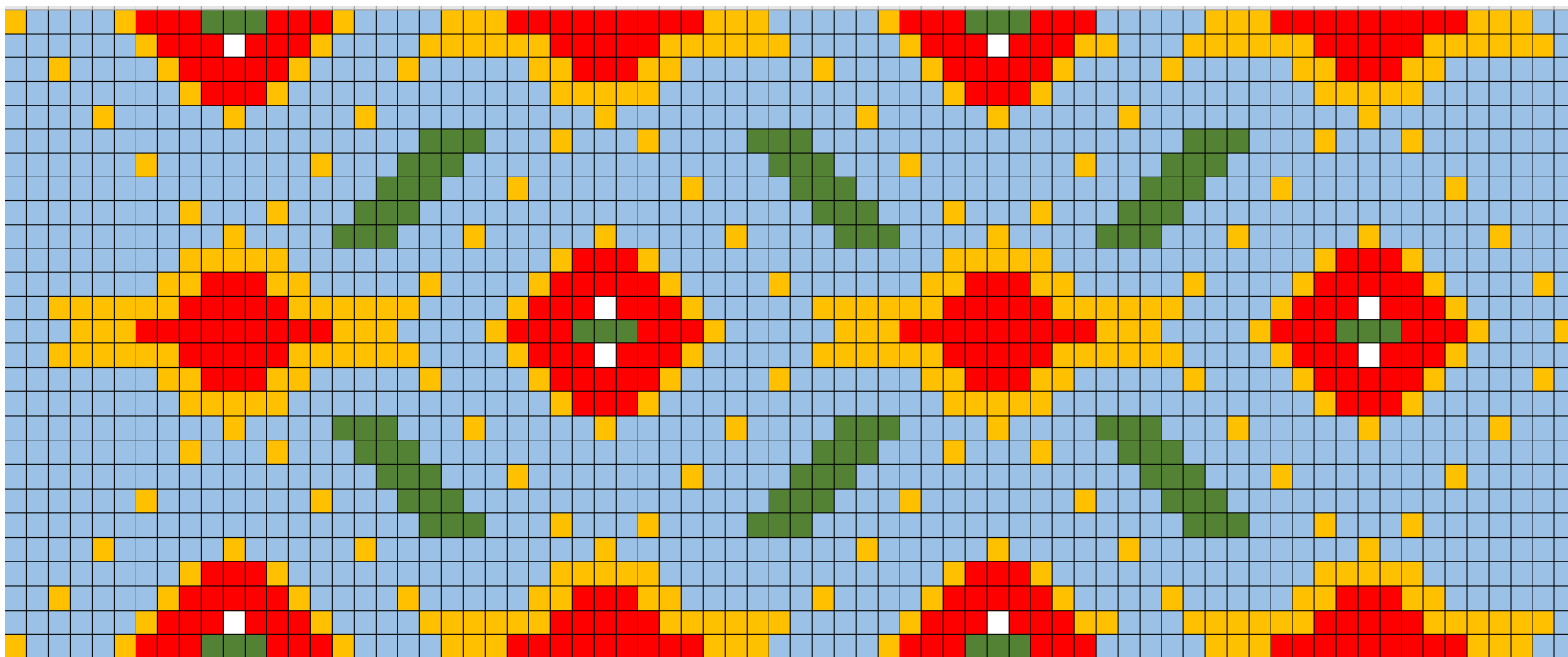
รหัส M๗ ชื่อลาย เนียะเดิมสรอล (นาคต้นสน)	จำนวน ๒๕ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นางสาวกานต์ติฎาภา กลมกุล	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๖ แบบลายเนียะเดิมสรอล

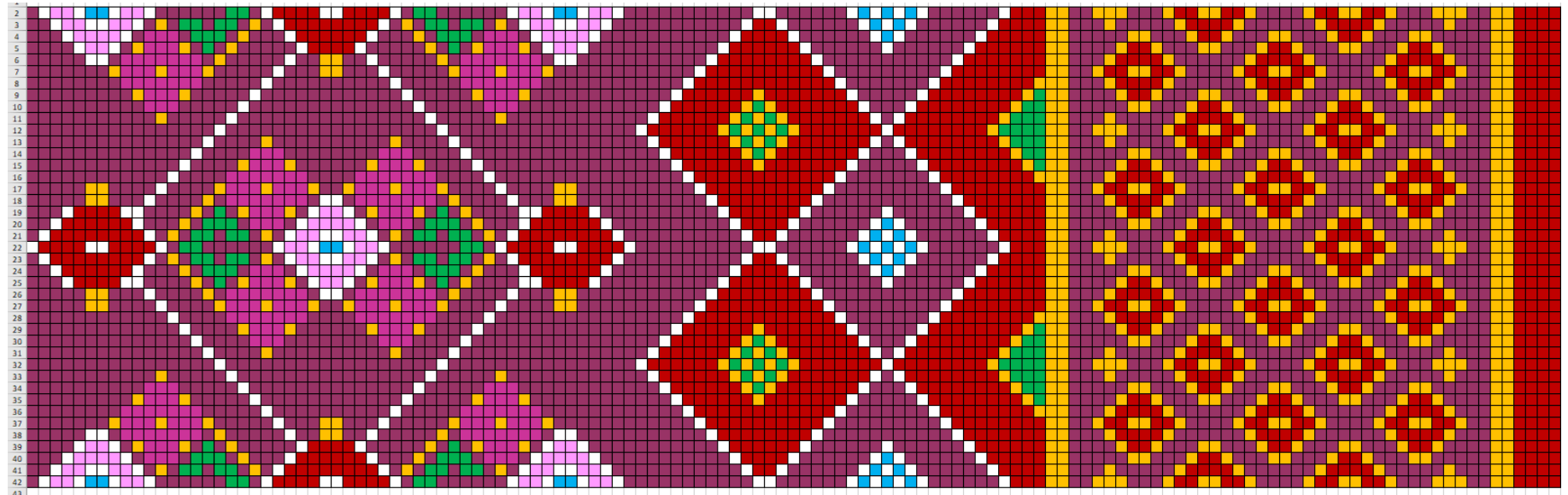
รหัส M๘ ชื่อลาย ตะปั่ว, ตะเกาะ (ตะขอ)	จำนวน ๑๗ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นางสาวจิรารัตน์ ชมภูยศ	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๗ แบบลายตะปั่ว

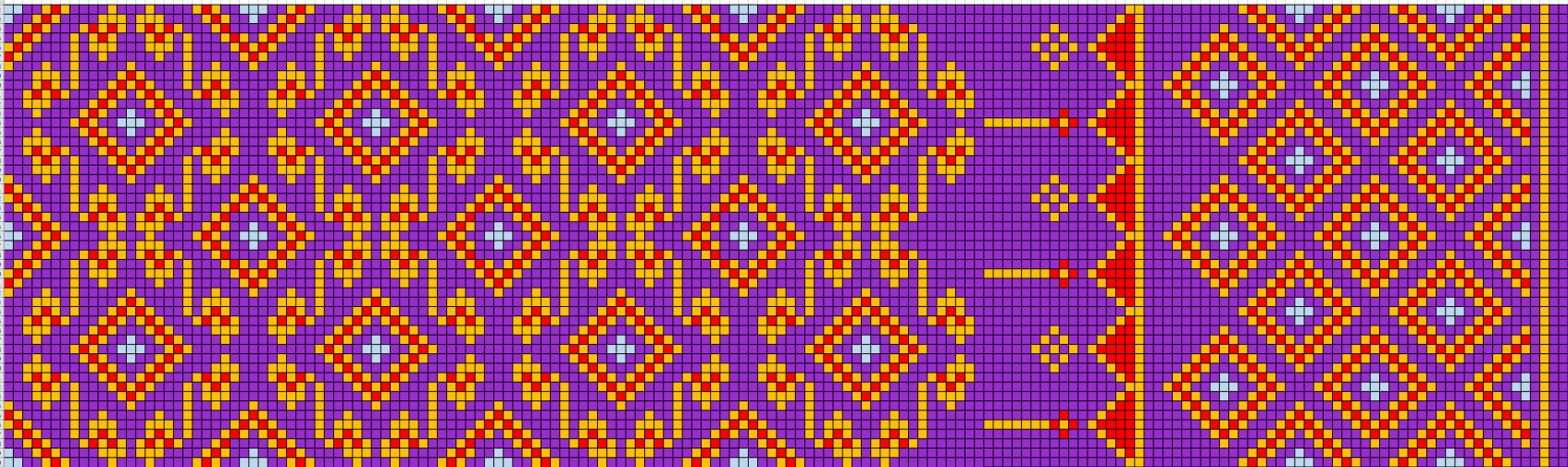
รหัส M๙ ชื่อลาย โคนฮิ่ง (ลูกฮิ่งอ่าง)	จำนวน ๒๗ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นางสาวศุภรัตน์ ปักการะ	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอบระโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๘ แบบลายโคนฮิ่ง

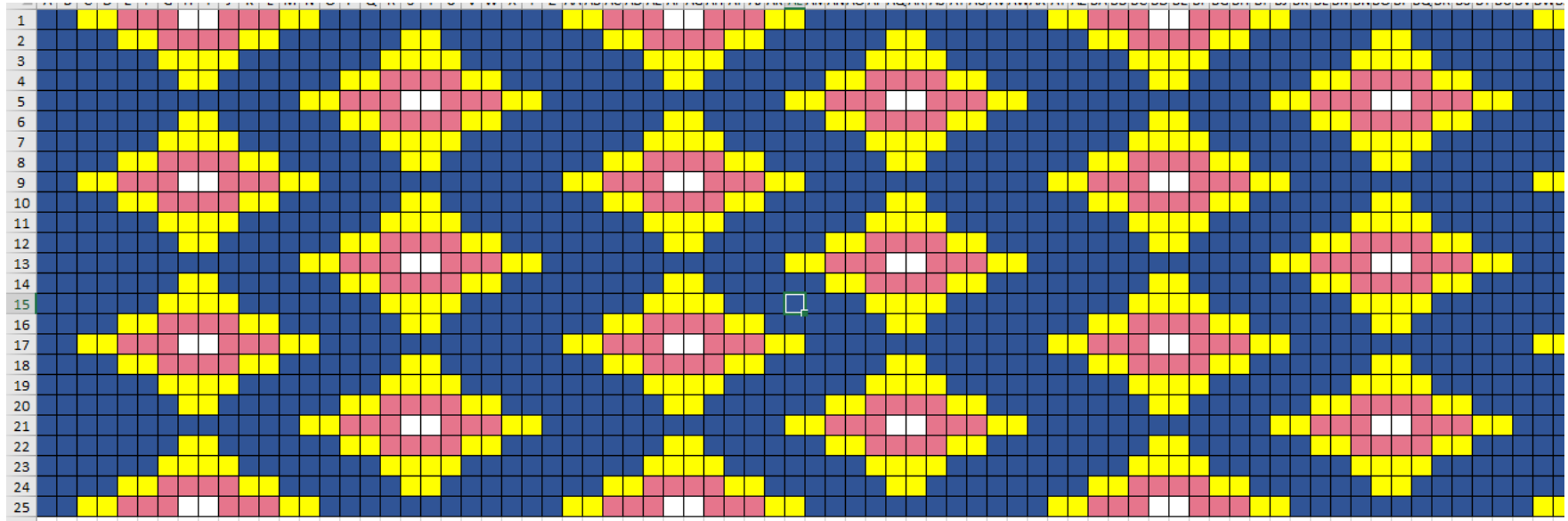
รหัส M๑๐ ชื่อลาย ปองกะตามตุก (ไข่แมงดา)	จำนวน ๔๑ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นางสาวธนาภรณ์ คงทรัพย์	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๓๙ แบบลายปองกะตามตุก

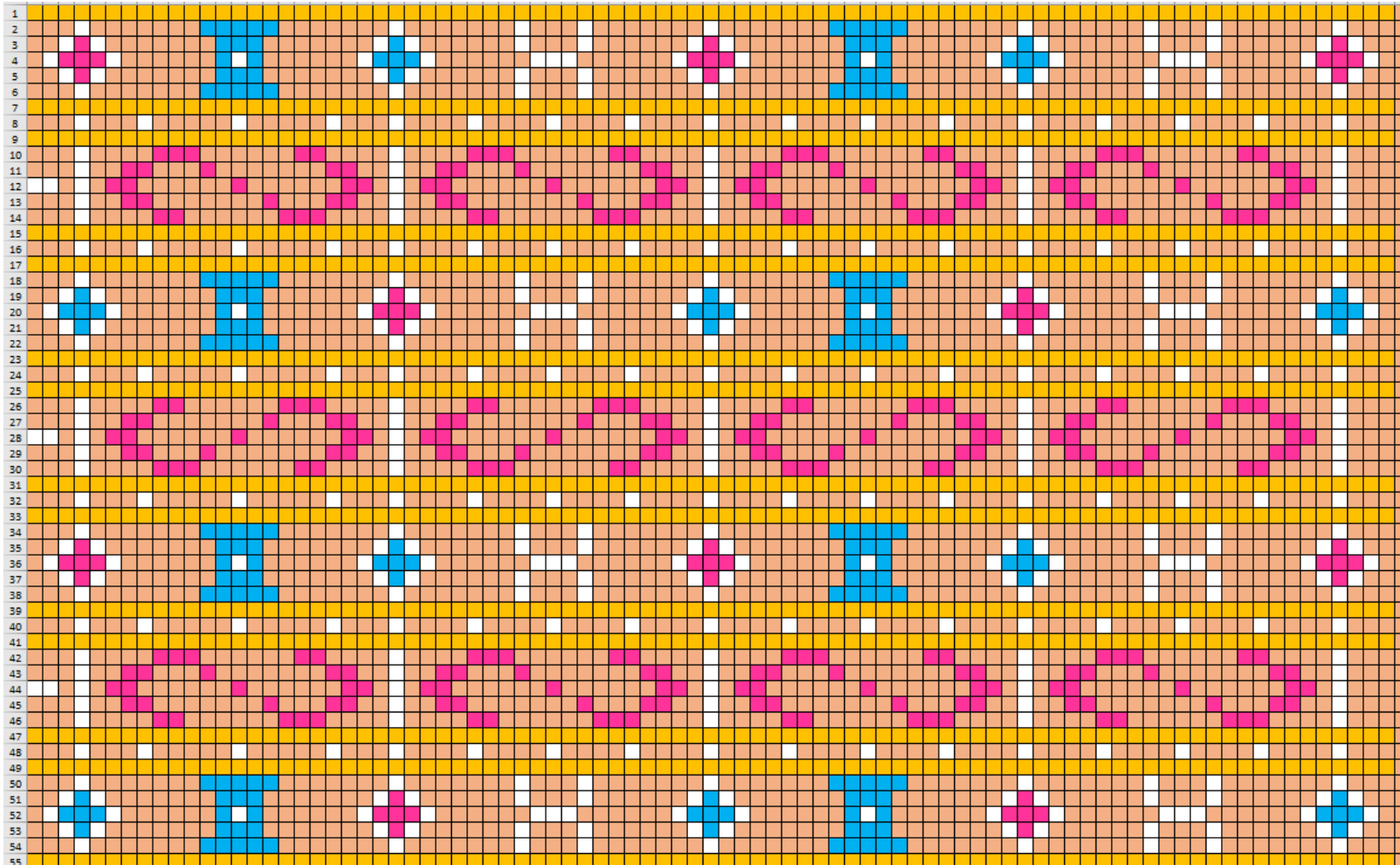
รหัส M๑๑ ชื่อลาย กะบาลอันจูล (หัวเข็มขัด)	จำนวน ๔๙ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านหนองม่วง
ผู้บันทึก นางสาวลิลลดา ประจันทั้ง	วันที่บันทึก ๑๒ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๐ แบบลายกะบาลอันจูล

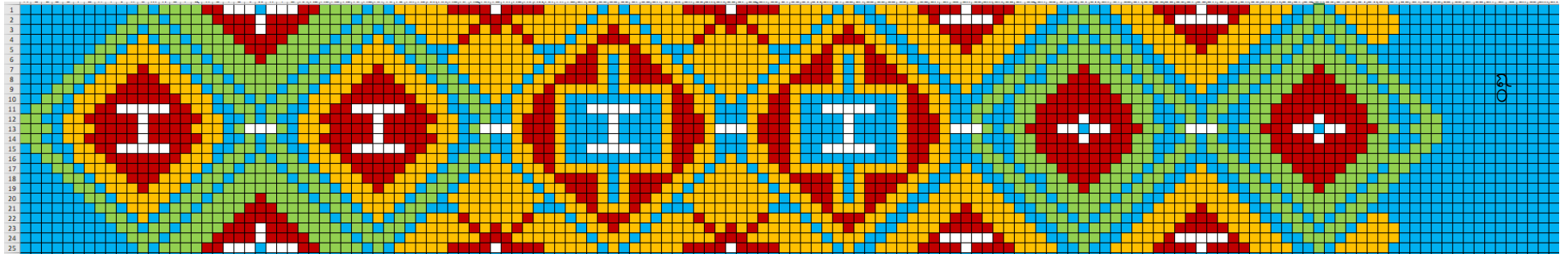
รหัส K๑ ชื่อลาย โกรกะแอก (ลูกกา)	จำนวน ๒๕ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายพันกร น้อยถนอม	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๑ แบบลายโกรกะแอก

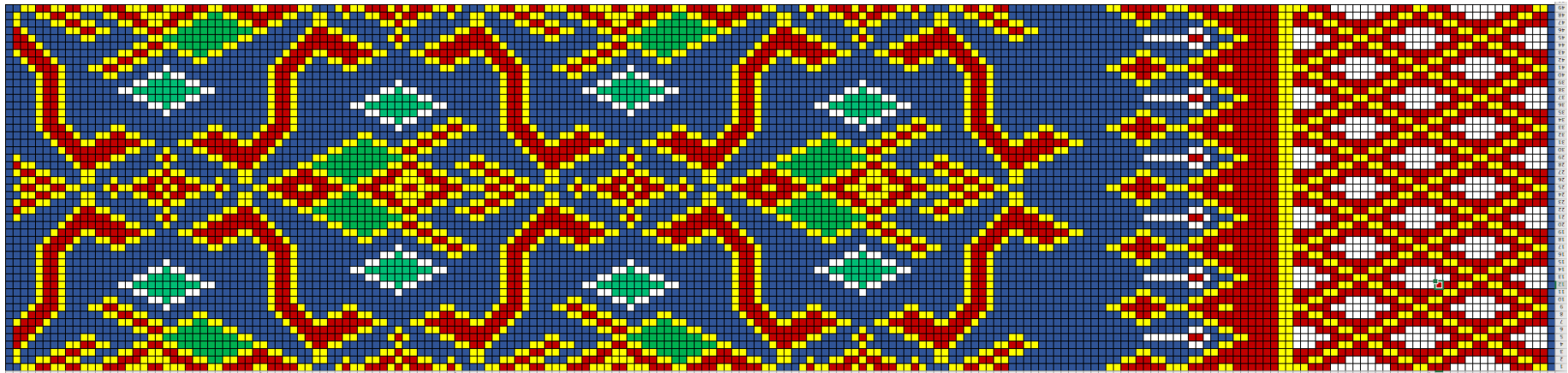
รหัส K๒ ชื่อลาย ตะเกาะ (ตะขอ)	จำนวน ๑๕ ลาย	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายพิษณุ โนนกลาง	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๒ แบบลายตะเกาะ

รหัส Km ชื่อลาย ปะกาตร็อบ (ดอกมะเขือ)	จำนวน ๒๕ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายภาณุพงศ์ ชินบุตร	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

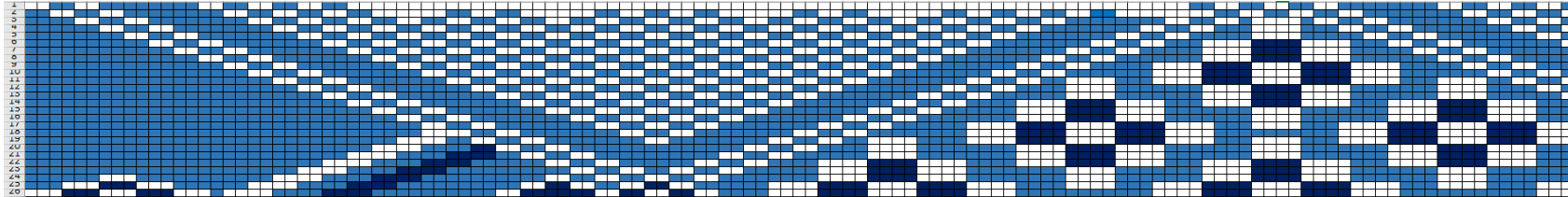
ภาพที่ ๔.๔๓ แบบลายปะกาตร็อบ

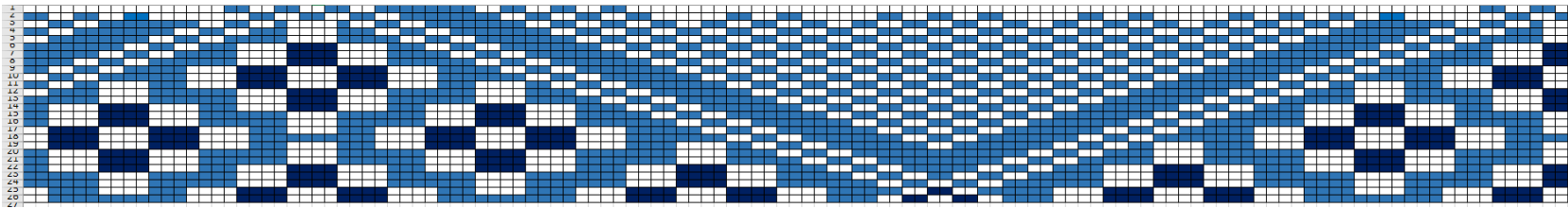
๑๒

รหัส K๔ ชื่อลาย เนียะเกี้ยว (นาคเกี้ยว)	จำนวน ๒๕ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายมนัส คำพรมพะเนา	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๔ แบบลายเนียะเกี้ยว

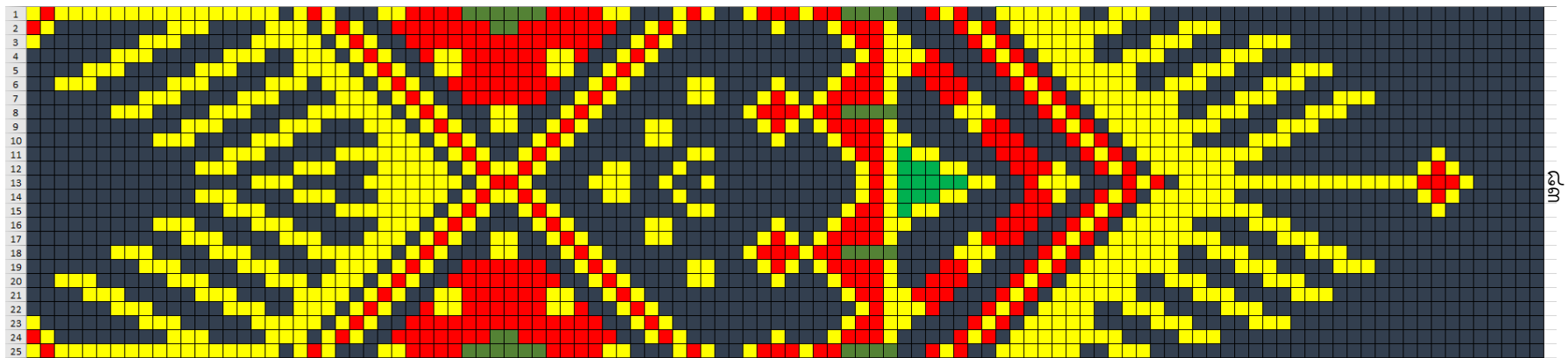

๕

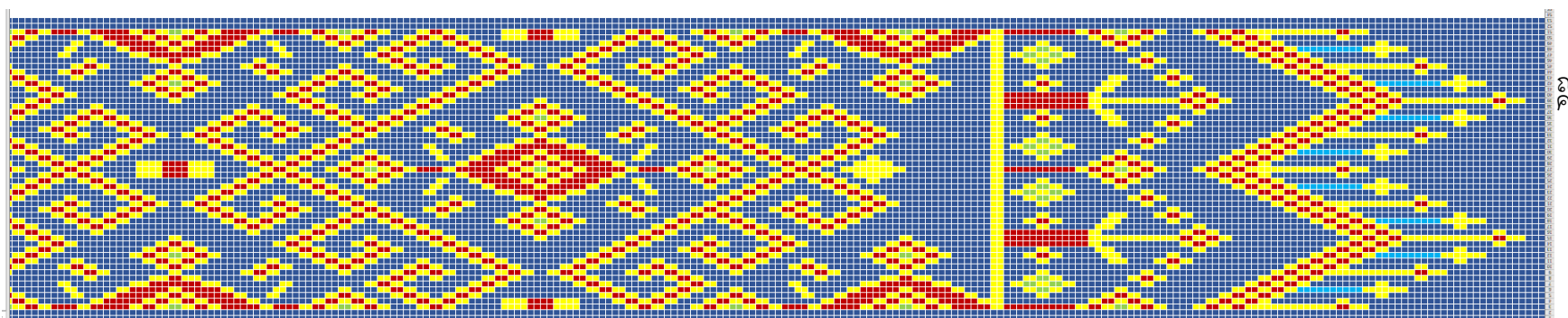
รหัส K๕ ชื่อลาย สรอล (ต้นสน)	จำนวน ๒๕ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายสมบัติ ประจัญสานต์	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๕ แบบลายสรอล

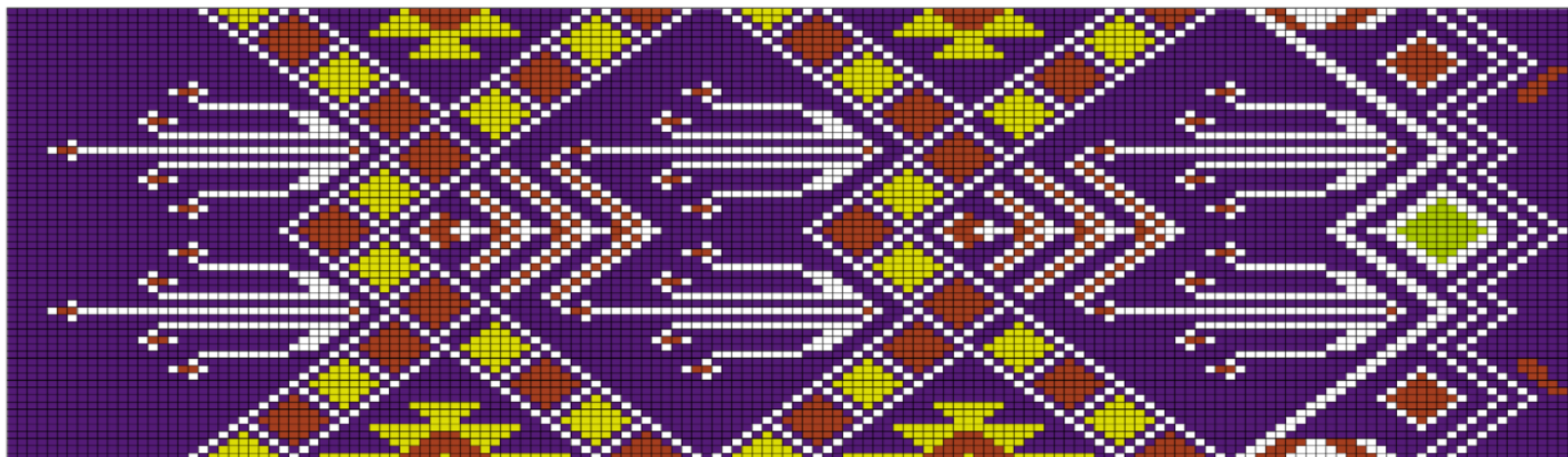
รหัส K๖ ชื่อลาย บายสะไรย (บายศรี)	จำนวน ๒๗ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายสหวัชช์ ขำรัมย์	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๖ แบบลายบายสะไรย

รหัส K๗ ชื่อลาย ตะเกาะ (ตะขอ)	จำนวน ๒๕ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นางสาวกานต์ติฎฐาภา กลมกุล	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

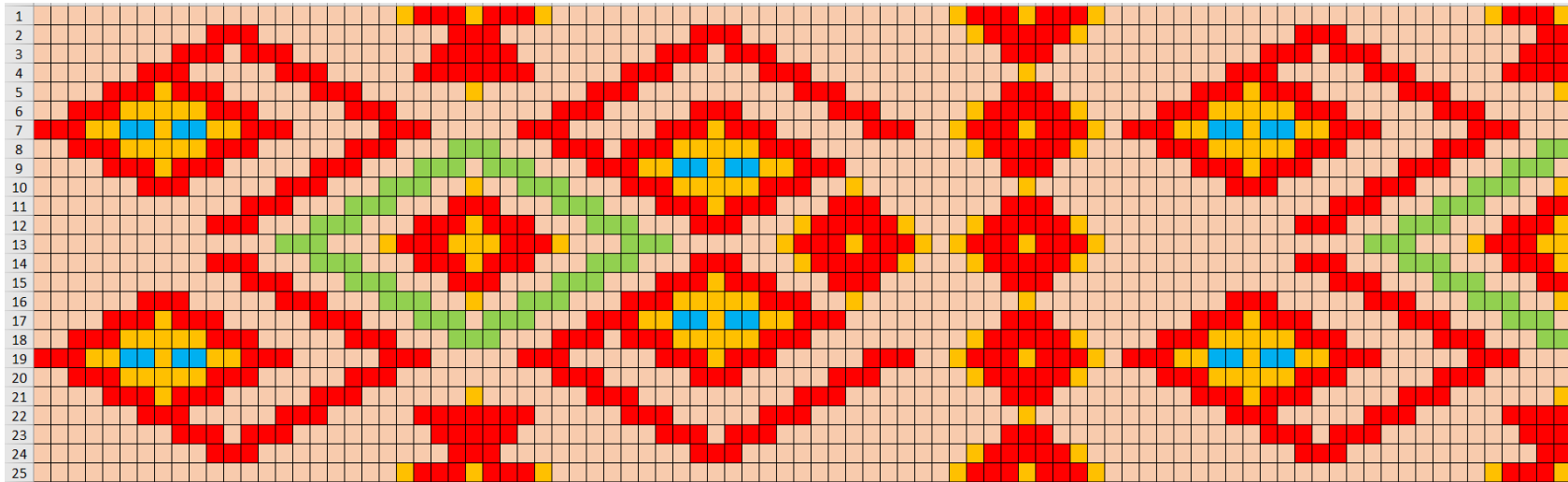
ภาพที่ ๔.๔๗ แบบลายตะเกาะ

๘๖

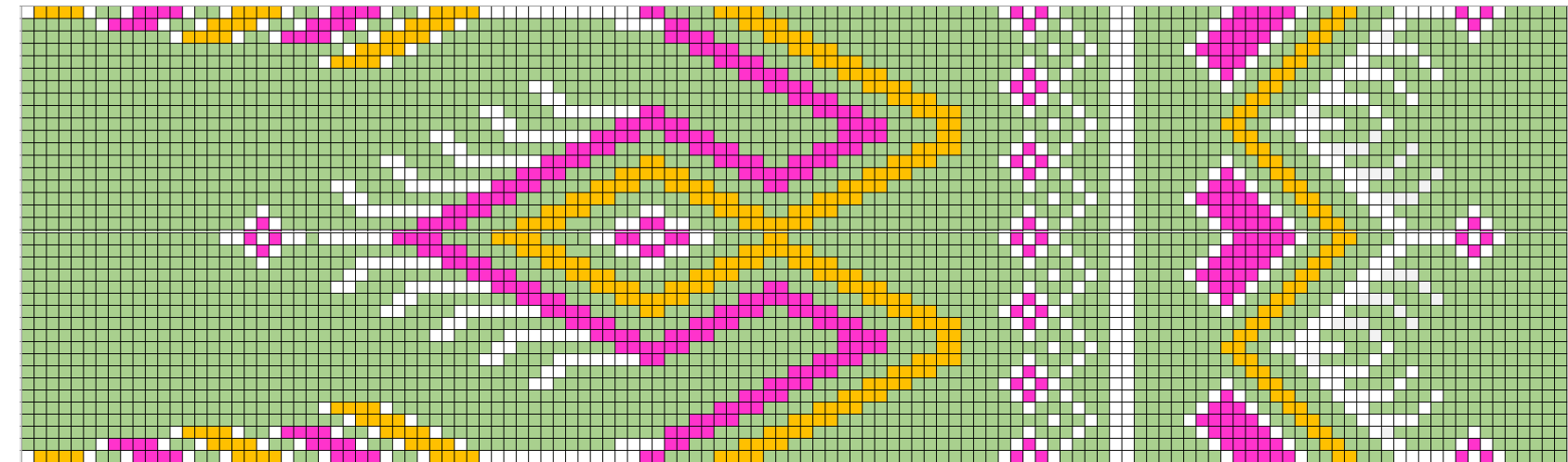
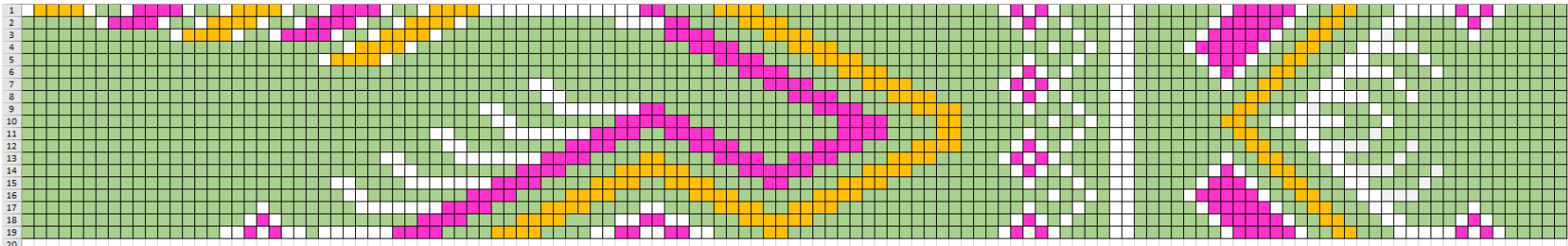
รหัส K๘ ชื่อลาย สกลนคร	จำนวน ๒๕ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นางสาวธิดารัตน์ ชมภูยศ	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๘ แบบลายสกลนคร

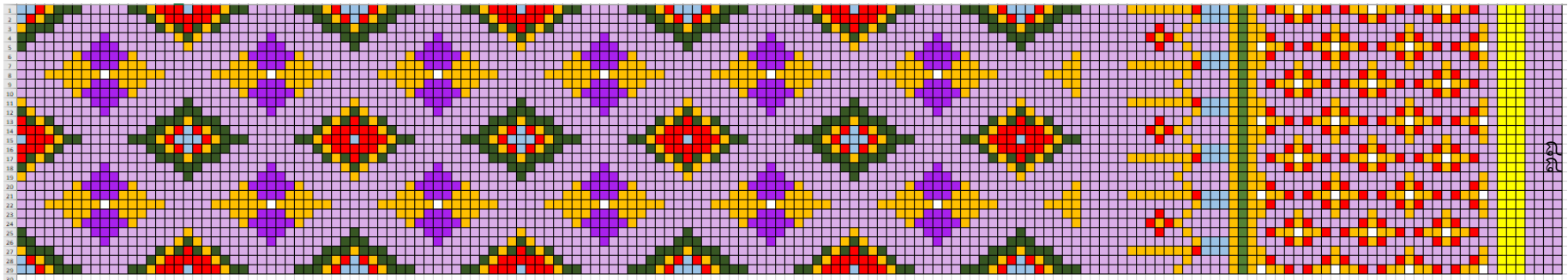
รหัส K๘ ชื่อลาย เนียะเกี้ยว (นาคเกี้ยว)	จำนวน ๒๕ ลาย	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายสมบัติ ประจัญสานต์	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๔๘ แบบลายเนียะเกี้ยว

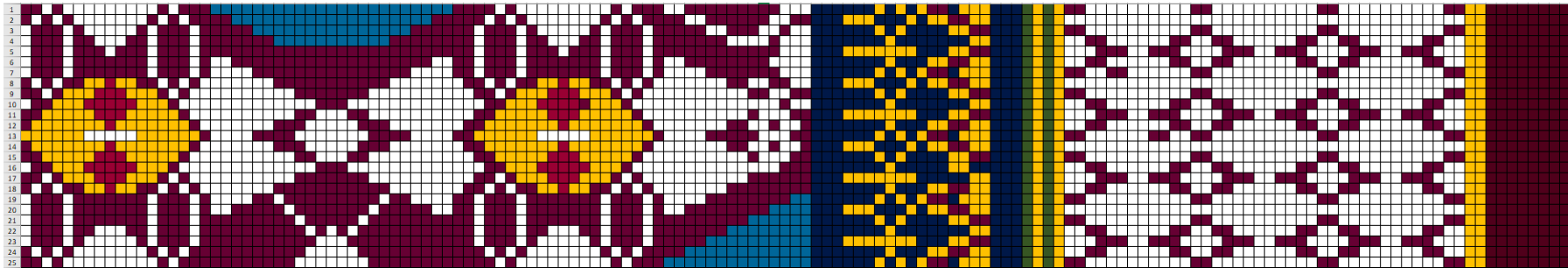
รหัส K๑๐ ชื่อลาย ปะกาเจาะอันเดอร์ (ดอกกระเจียว)	จำนวน ๓๗ ลาย	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายสมบัติ ประจวบศานต์	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๕๐ แบบลายปะกาเจาะอันเดอร์

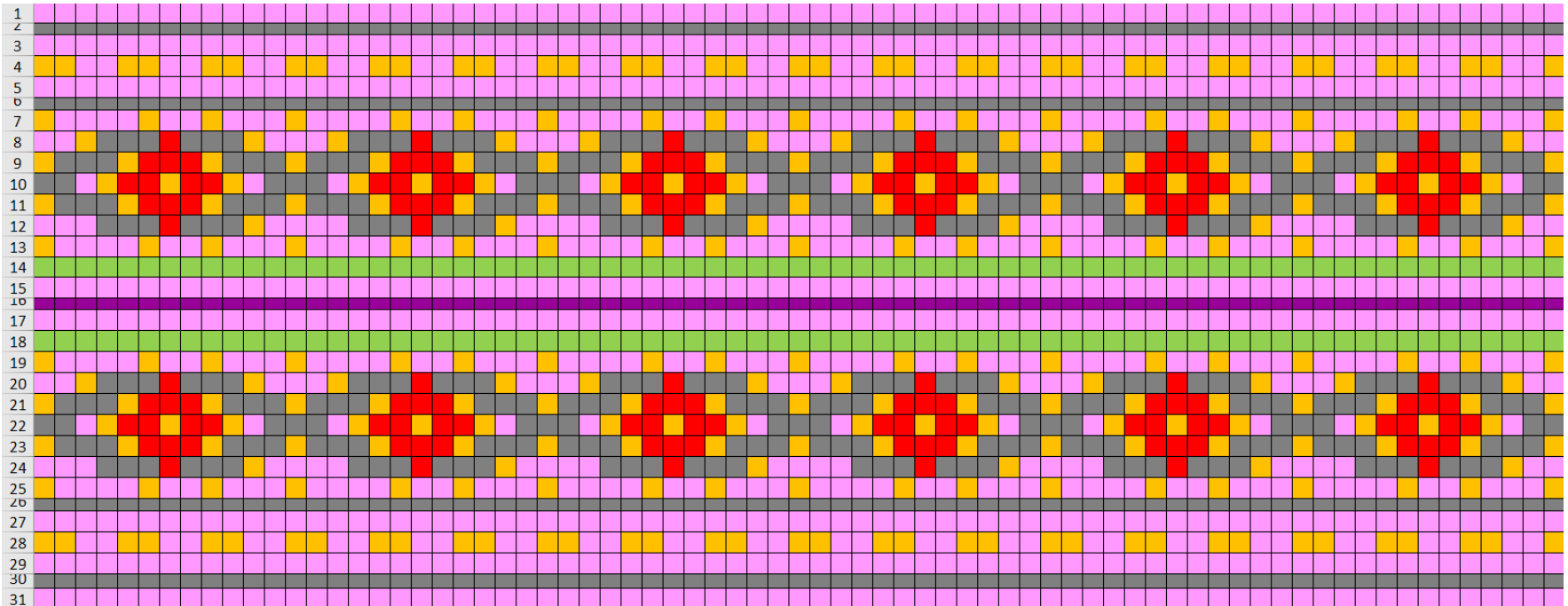
รหัส K๑๑ ชื่อลาย ปะกาตร็อบ (ดอกมะเขือ)	จำนวน ๒๗ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นางสาวลิลลดา ประจันทั้ง	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๕๑ แบบลายปะกาตร็อบ

รหัส K๑๒ ชื่อลาย ปะกาเม็ยะ (แหวนเพชร)	จำนวน ๒๕ ลำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายภาณุพงศ์ ชินบุตร	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๕๒ แบบลายปะกาเม็ยะ

หมายเหตุ โครงสร้างแบบหมี่คั่น

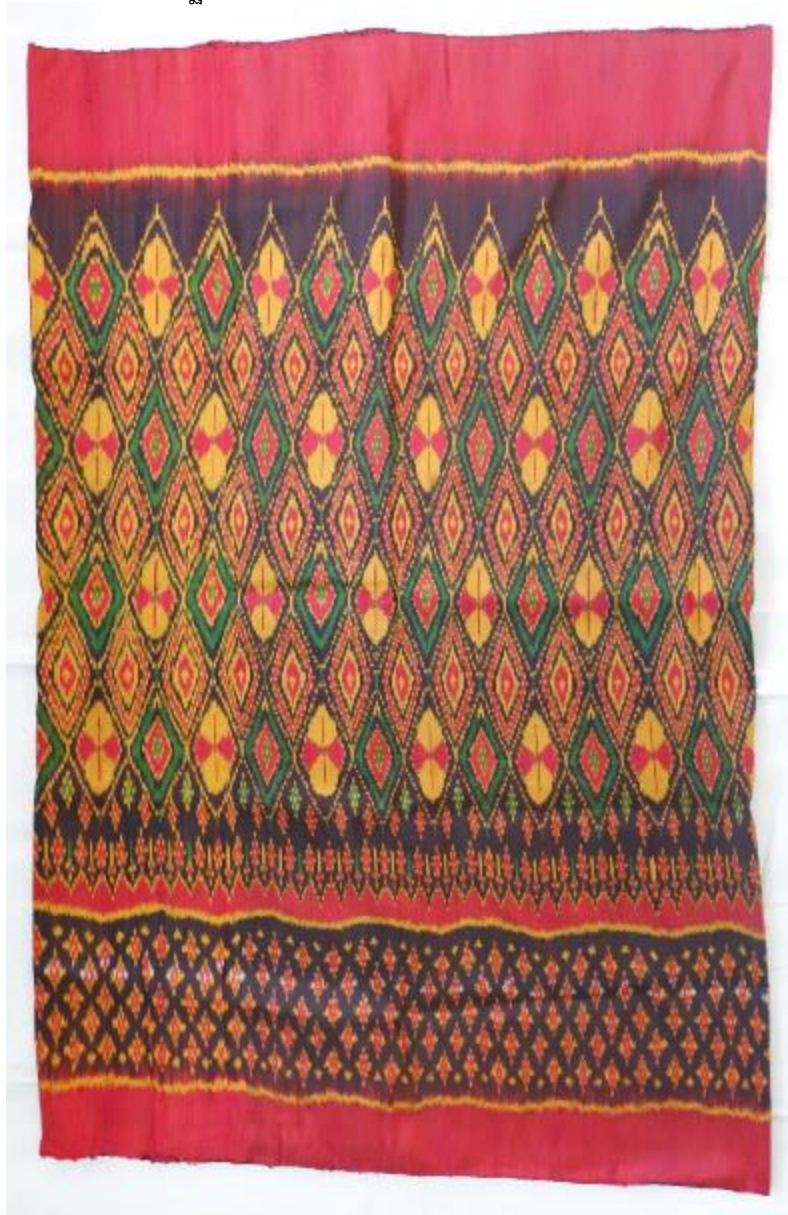
รหัส K๑๓ ชื่อลาย โฮลกูม (โฮลโคม) ทอแบบหมี่คั่น	จำนวน ๑๔ ล้ำ	สถานที่บันทึกลายผ้า บ้านโคกปราสาทพัฒนา
ผู้บันทึก นายสมบัติ ประจัญตานต์	วันที่บันทึก ๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๔	ตำบลละเวียง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ ๔.๕๓ แบบลายโฮลกูม

ผลงานผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรลายดั้งเดิมที่ได้รับการฟื้นฟู

กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองม่วง ได้ร่วมกันฟื้นฟูการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายดั้งเดิมจำนวน ๔ ผืน ประกอบด้วย ลายโกนฮ้าง ลายปะกาตร็อบ ลายสกนนคร

ผืนที่ ๑ ลายปะกาตร็อบ หรือลายดอกมะเขือ จำนวน ๒๕ ลำ
ผู้มัดหมี่ นางทองพูน เจือจันทร์
ผู้ทอ นางประเสริฐ ภาสตา

ภาพที่ ๔.๕๔ ไหมมัดหมี่ลายปะกาตร็อบ

ผืนที่ ๒
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ

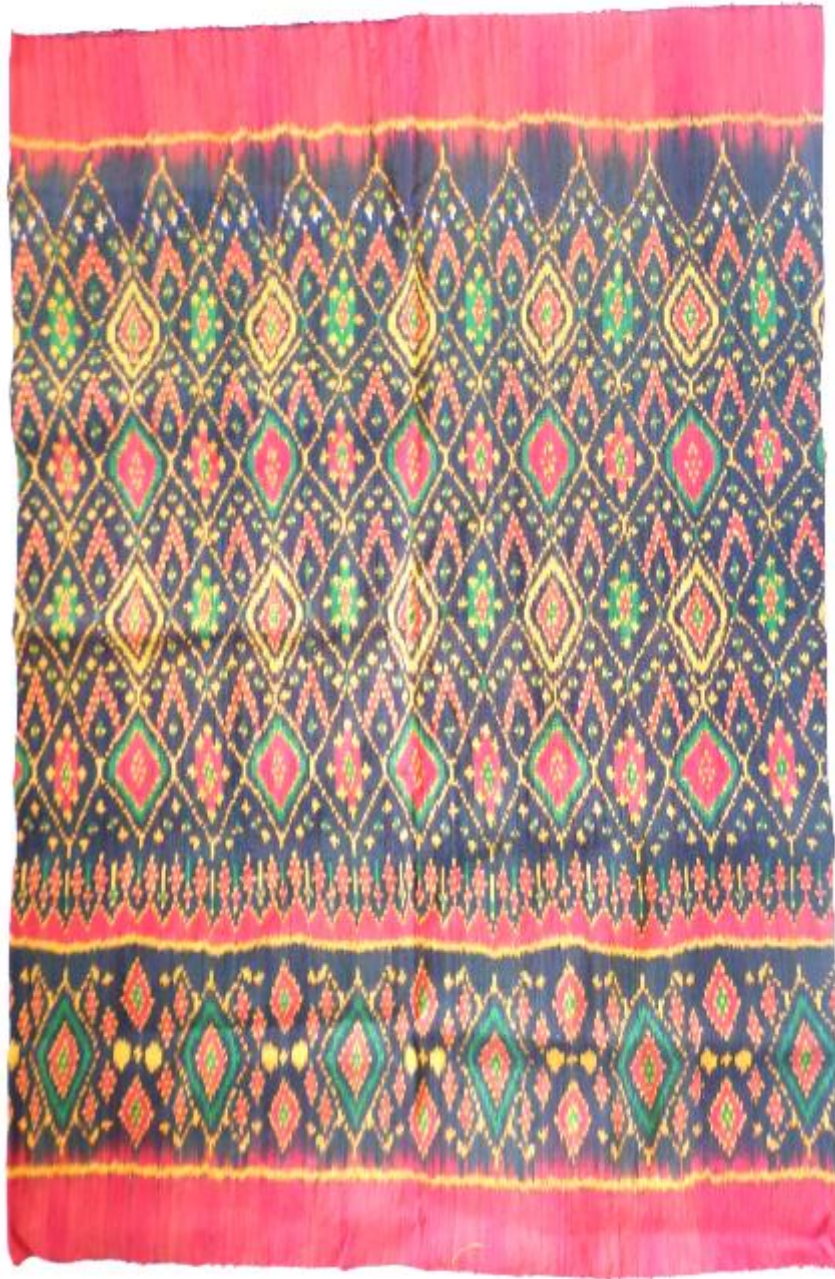
ลายโกนฮิง หรือลายอึ่งอ่าง จำนวน ๒๕ ลำ
นางทองพูน เจือจันทร์
นางประเสริฐ ภาสตา

ภาพที่ ๔.๕๕ ไหมมัดหมี่ลายโกนฮิง

ผืนที่ ๓
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ

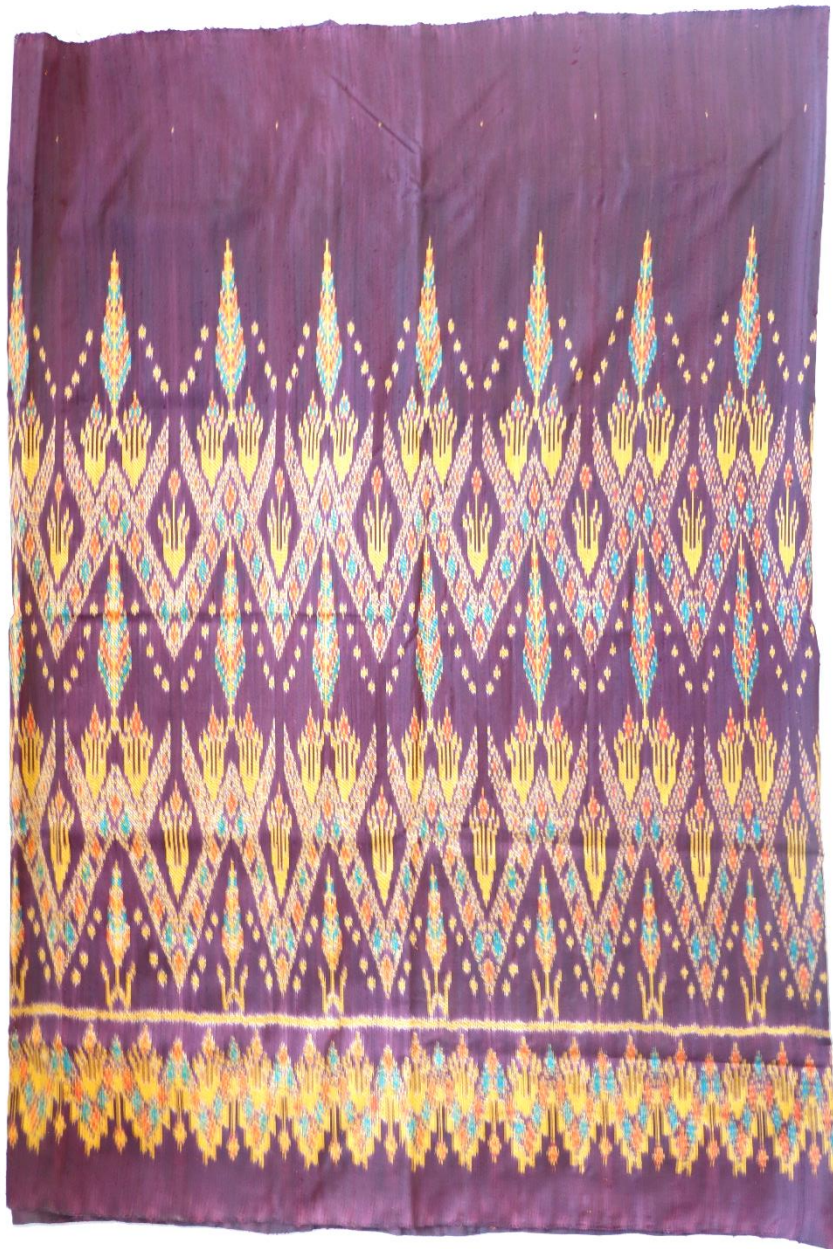
ลายปะกาตร็อบ หรือลายดอกมะเขือ จำนวน ๒๕ ลำ
นางทองพูน เจือจันทร์
นางประเสริฐ ภาสตา

ภาพที่ ๔.๕๖ ไหมมัดหมี่ลายปะกาตร็อบ

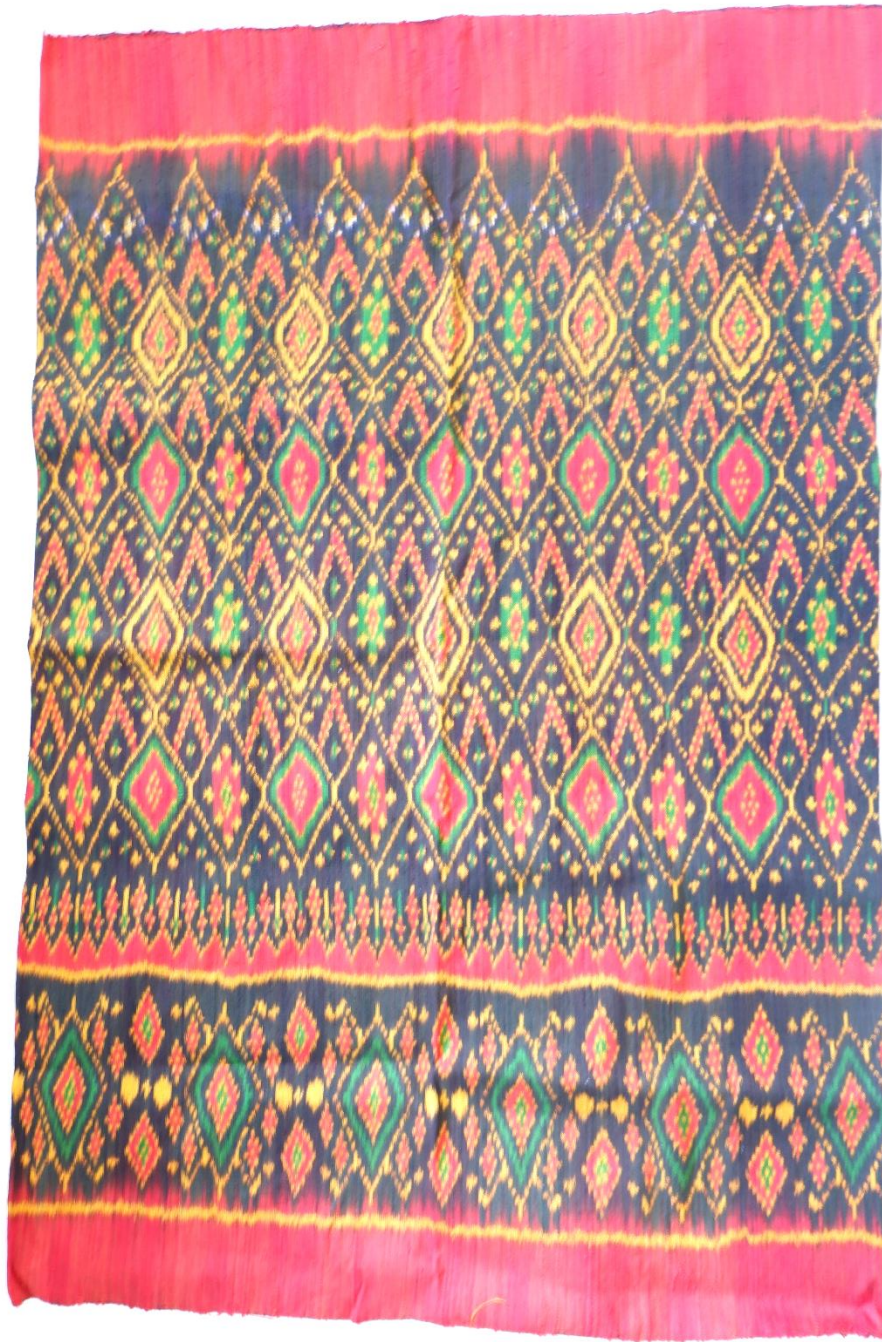
ผืนที่ ๔
ไหมมัดหมี่
ผู้ทอ

ลายสกลนคร จำนวน ๒๕ ลำ
นางทองพูน เจือจันทร์
นางประเสริฐ ภาสตา

ภาพที่ ๔.๕๗ ไหมมัดหมี่ลายสกลนคร

ผืนที่ ๕ ลายปะกาตริอบ หรือลายดอกมะเขือ จำนวน ๒๕ ลำ
ผู้มัดหมี่ นางทองพูน เจือจันทร์
ผู้ทอ นางประเสริฐ ภาสตา

ภาพที่ ๔.๕๘ ไหมมัดหมี่ลายปะกาตริอบ

กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกปราสาทพัฒนา ได้ร่วมกันฟื้นฟูการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลายดั้งเดิมจำนวน ๗ ผืน ประกอบด้วย ลายฉัตรกษัตริย์ ลายเนียะ ลายบายไสรย ลายปะกาตร็อบ ลายสกลนคร

ผืนที่ ๑ ลายฉัตรกษัตริย์ จำนวน ๒๕ ลำ
ผู้มัดหมี่ นางร้อง ยืนยง
ผู้ทอ นางสมบัติ วิทยาวงศ์ษา

ภาพที่ ๔.๕๙ ไหมมัดหมี่ลายฉัตรกษัตริย์

ผืนที่ ๒
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ
ลายปะกาตริอบ หรือลายดอกมะเขือ จำนวน ๒๕ ลำ
นางรื่อง ยืนยง
นางสำฤกษ์ ยืนยง

ภาพที่ ๔.๖๐ ไหมมัดหมี่ลายปะกาตริอบ

ผืนที่ ๓
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ

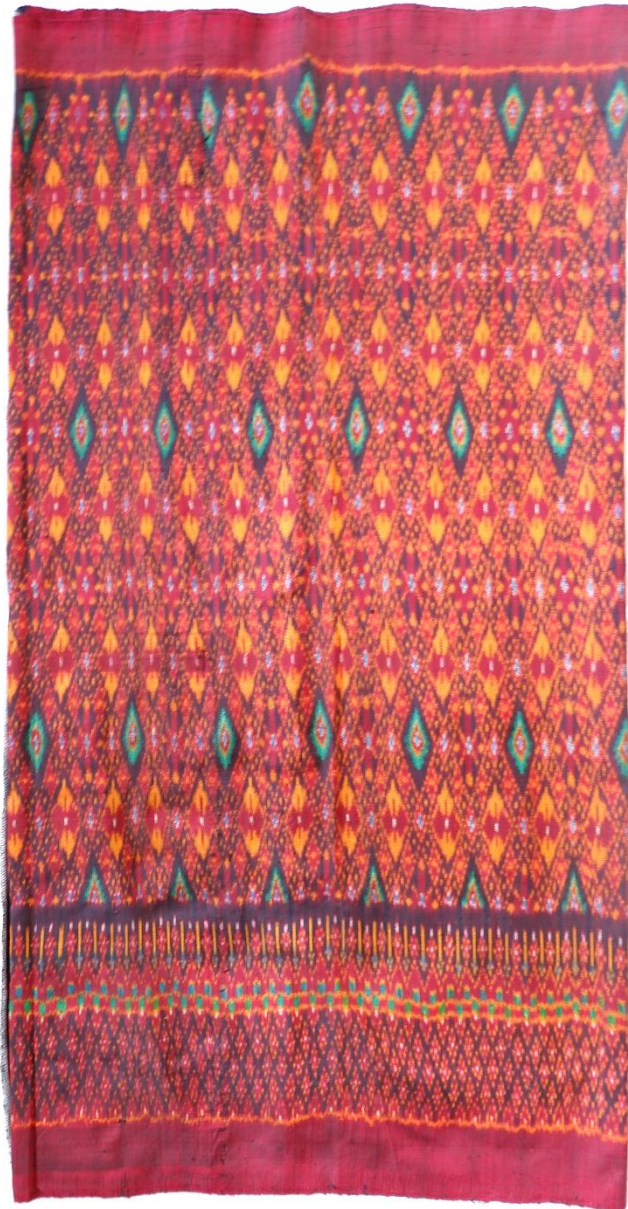
ลายเนียะ หรือลายนาค จำนวน ๒๕ ลำ
นางร้อง ยืนยง
นางสมบัติ วิทยาวงศ์ษา

ภาพที่ ๔.๖๑ ไหมมัดหมี่ลายเนียะ

ผืนที่ ๔
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ

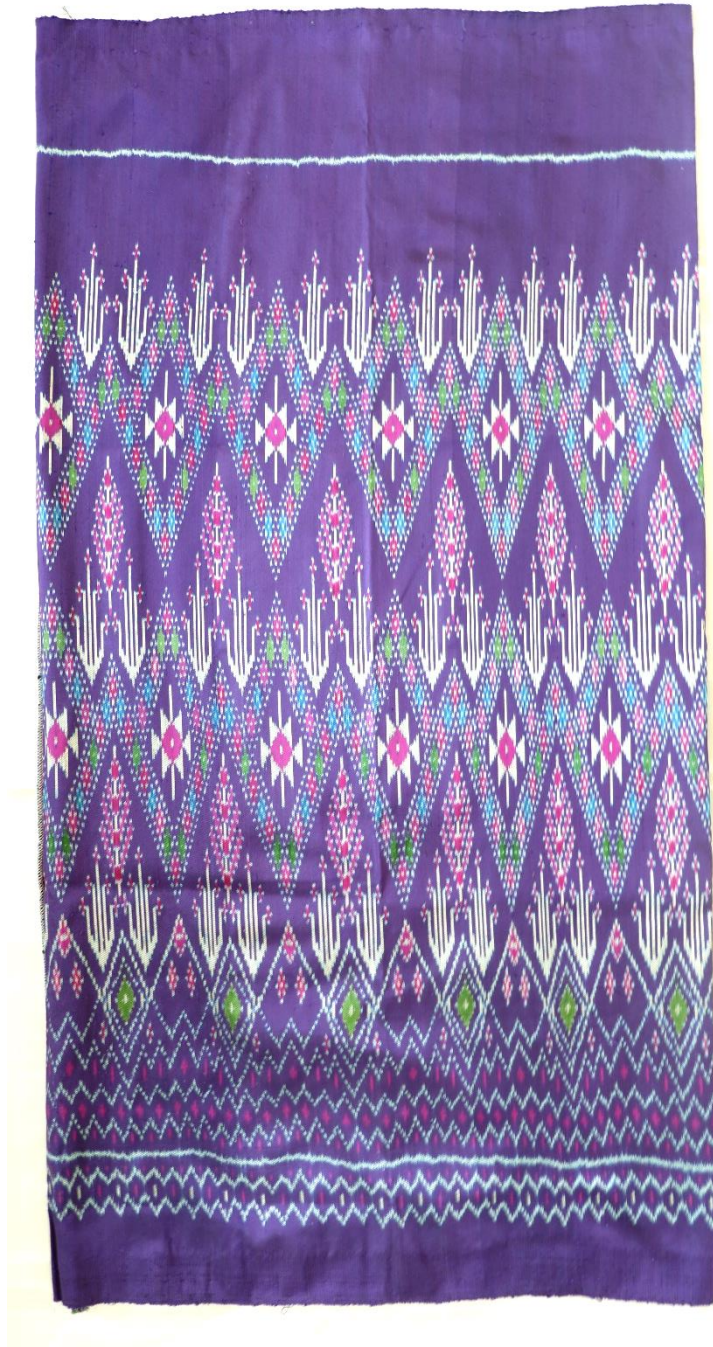
ลายปะกาเม็ยะ หรือลายแหวนเพชร จำนวน ๒๕ ล้ำ
นางร้อง ยืนยง
นางสุภาพ แซ่อึ้ง

ภาพที่ ๔.๖๒ ไหมมัดหมี่ลายปะกาเม็ยะ

ผืนที่ ๕
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ

ลายสกลนคร จำนวน ๒๕ ล้ำ
นางร้อง ยืนยง
นางร้อง ยืนยง

ภาพที่ ๔.๖๓ ไหมมัดหมี่ลายสกลนคร

ผืนที่ ๖
ไหมมัดหมี่
ผู้ทอ

ลายสรอล หรือลายต้นสน จำนวน ๒๕ ลำ
นางกongsุข บุญมาก
นางสมบัติ วิทยาวงศ์ษา

ภาพที่ ๔.๖๔ ไหมมัดหมี่ลายสรอล

ผืนที่ ๗
ผู้มัดหมี่
ผู้ทอ

ลายบายสโรย หรือลายบายศรี จำนวน ๒๕ ลำ
นางสำฤกษ์ ยืนยง
นางสมบัติ วิทยาวงศ์ษา

ภาพที่ ๔.๖๕ ไหมมัดหมี่ลายบายสโรย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยการฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้เทคนิคการพัฒนาชุมชน ซึ่งอาศัยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Methods Research) จากการดำเนินการวิจัยดังกล่าวได้ผลการวิจัย ดังนี้

สรุป

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งชาวไทยลาว ไทยเขมร ไทยกวย และไทยโคราชกระจายกันตั้งถิ่นฐานในแต่ละพื้นที่ชุมชนของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอประโคนชัยส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเขมรที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวเขมรถิ่นไทยเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น รวมถึงการผลิตผ้าทอมือด้วยภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันชุมชนบ้านหนองม่วง ตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย และบ้านโคกปราสาท พัฒนา ตำบลละเวีย อำเภอประโคนชัย กลุ่มทอผ้านิยมผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยลาวเพื่อสนองความต้องการของตลาด และนโยบายส่งเสริมการใช้ผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดที่เป็นผ้าชิ้นมัดหมี่ตีนแดง ซึ่งเป็นผ้าของชาติพันธุ์ไทยลาว จึงอาจเว้นระยะห่างในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยเขมร หากทิ้งไว้นานวัน อาจทำให้เกิดการสูญหาย ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวที่ต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมการผลิตมัดหมี่ไทยเขมร ตามแบบอย่างผ้าไหมมัดหมี่ดั้งเดิมอย่างเร่งด่วน เพื่อบันทึกลวดลายด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ นำผ้าผืนดั้งเดิมที่ชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นแบบในการผลิตซ้ำเพื่อสร้างทักษะให้กับช่างในชุมชน พื้นวิธีการผลิตถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังและการใช้ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีลวดลายและสีสันทันแบบดั้งเดิมให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือที่เกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อเพิ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมมัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมภายในชุมชน ๒) เพื่อเพิ่มผ้าไหมมัดหมี่แบบไทยเขมรดั้งเดิมพัฒนาสู่สินค้าทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ ดำเนินการวิจัย ใน ๗ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การประชุมถอดองค์ความรู้ ลวดลาย สีสันทันของผ้าไหมมัดหมี่ดั้งเดิม ๒) การอบรมเชิงปฏิบัติการการบันทึกลายลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเผยแพร่กระจาย ๓) การอบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูการผลิตผ้าไหมมัดหมี่แก่ช่างฝีมือผู้ผลิตในชุมชน ๔) การประชุมติดตามการผลิตในพื้นที่ ช่วงการมัดหมี่-การย้อม ๕) การประชุมติดตามการผลิตในพื้นที่ ช่วงการทอ ๖) การจัดเวทีสรุปบทเรียนโครงการและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เผยแพร่สื่อออนไลน์ และ ๗) เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ และส่งมอบให้แก่ผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑. การศึกษาลวดลายมัดหมี่แบบไทยเขมรของบ้านหนองม่วง ได้แก่ ลายปะกาตริอบ (ดอกมะเขือ) ปะกาอะอันเตอร์ (ดอกกระเจียว) สรอล (ต้นสน) โคนกะแอก (ลูกกา) เนียะ (นาค) อันเน็กเมียส (แมลงเต่าทอง) ปะกาเมียะ (แหวนเพชร) กะบาลอันจุล (หัวเข็มขัด) กุม (โคม) กะลาสะนัน (แห) และลายตะเกาะ (ตะขอ) และบ้านโคกปราสาทพัฒนา ได้แก่ ปะกาตริอบ (ดอกมะเขือ) กะแอกโกร (ฝูงลูกกา) โคนฮิง (ลูกอีง่า) ปวงกระตามตุก (ไข่แมงดา) เนียะเดิมสรอล (นาคต้นสน) กุมปรัม (โคมห้า) กะลาสะนัน (แห) ตะเกาะ (ตะขอ) และลายสกนกร รวมจำนวน ๒๑ ลาย การเรียกชื่อผ้ามัดหมี่ผืนหนึ่งว่าเป็นลายใดนั้นจะเรียกจากภาพเชิงสัญลักษณ์ที่มองเห็น บางผืนอาจเป็นลายเดียวกันวางลายซ้ำกันตลอดทั้งผืนผ้า บางผืนอาจมีลายจำนวนมากวางลายซ้ำกันตลอดทั้งผืนผ้า แต่จะเรียกชื่อเพียงลายเดียว เช่น ผ้าลายปะกาตริอบ (ดอกมะเขือ) ซึ่งในผืนนั้นอาจมีลายดอกมะเขือสลับกับลายหัวแหวน และมีลายประกอบอื่น ๆ ชื่อลายมีไว้เป็นเสมือนรหัสใช้ในการสื่อสาร จดจำและถ่ายทอดการผลิตจากผู้ถ่ายทอดโดยไม่มีการบอกเล่าที่มาหรือความหมายของลายนั้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด ส่วนการให้ลวดลายทำหน้าที่สื่อความหมายจะเริ่มคิดหาภายหลังตามหลักการสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภค เช่น ลายเนียะ (นาค ๒ ตัวพันกัน) สื่อความหมายของความรักสามัคคี เป็นต้น การเลือกผลิตลายใดหรือใช้สอยผ้ามัดหมี่ลวดลายใดพิจารณาในแง่ความงามของลวดลายเป็นสำคัญ โครงสร้างของผ้ามัดหมี่ประเภทจอนชิน (ผ้าชิ้นมัดหมี่) แบ่งเป็นหัวชิ้น ตัวชิ้น และตีนชิ้น ซึ่งบริเวณหัวชิ้นจะไม่มีลายมัดหมี่เป็นผ้าสีพื้นกว้างประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร (ไม่มีข้อกำหนดความกว้างของหัวชิ้นที่แน่นอน ผู้ออกแบบพิจารณาสัดส่วนโดยใช้ความงามเป็นเกณฑ์) บริเวณตัวชิ้นมีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดมีการวางลายมัดหมี่ประกบกันแน่นชิดแทบจะไม่มีที่ว่าง และบริเวณตีนชิ้น มีทั้งแบบไม่มีลายเชิงเป็นสีพื้น อาจมีเขื่อน หรือเส้นตรงที่เกิดจากการมัดเพื่อใช้ในการเรียงตำแหน่งของลายขณะทอ และแบบมัดหมี่เป็นลายเชิงกว้างประมาณ ๑๐-๒๐ เซนติเมตร (ไม่มีข้อกำหนดความกว้างของลายเชิงที่แน่นอน ผู้ออกแบบพิจารณาสัดส่วนโดยใช้ความงามเป็นเกณฑ์) การวางลายมัดหมี่แบบดั้งเดิมนิยมใช้การซ้ำของลายเดียวกันหรือหลายลวดลายจนเต็มผืนผ้าแทบจะไม่มีที่ว่าง ซึ่งแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะ แสดงฝีมือของช่างมัดหมี่สะท้อนถึงคุณสมบัติของหญิงที่ควรแก่การออกเรือน ลายส่วนใหญ่เกิดจากการคั่นหมี่แบบหมี่รวด (ตวงลด) ทำให้การก่อรูปของลายมีทิศทางกลับไปกลับมา แบบสะท้อนกลับในแต่ละซ้ำ (Repeat) ขนาดลายส่วนใหญ่มีขนาด ๒๕ ลำ (ครึ่งลาย) หรือขนาด ๔๙ ลำ (เต็มลาย) การมัดหมี่ที่เส้นพุ่งคราวหนึ่งเมื่อนำไปทอเป็นผืนผ้าได้ความยาวประมาณ ๒ เมตร นิยมคั่นหมี่ให้มีความยาวกว่าหน้ากว้างของผ้า เมื่อทอจะมีการสอดเส้นทกลับที่ริมผ้าจนเป็นเอกลักษณ์ ไม่พบการคั่นแบบหมี่ร้าย หรือลายที่มีทิศทางเดียวกัน

๒. การบันทึกลวดลายมัดหมี่แบบไทยเขมรของบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนาในตารางด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเผยแพร่ รวมจำนวน ๒๔ ลาย โดยมีการอบรมฝึกทักษะแก่เยาวชนให้สามารถอ่านลายจากผ้ามัดหมี่ต้นแบบแล้วทำการคัดลอกลายนั้นบันทึกลวดลายมัดหมี่ไทยเขมรของบ้านหนองม่วงและบ้านโคกปราสาทพัฒนาในตารางด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จำนวน ๑๑ คน

๓. การฟื้นฟูการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยเขมร โดยมีการอบรมฝึกทักษะภายในกลุ่มผู้ผลิต บ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนาให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการผลิตในขั้นตอนการมัดหมี่ และการทอรวมจำนวน ๗ คน ได้ผลงานผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายแบบไทยเขมร จำนวน ๑๑ ผืน และทำการจัดทำเป็นคู่มือถ่ายทอดความรู้ผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมร จำนวน ๑๐๐ เล่ม

ภาพที่ ๕.๑ ผ้าไหมมัดหมี่ลายไทยเขมรที่ได้รับการฟื้นฟู

อภิปรายผล

จากการศึกษาผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ้านไทร อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์มีจำนวน ๙ ประเภท ได้แก่ ผ้าสมอ (ผ้าลายตารางเล็ก) ผ้าสะคู หรือคอกหมู (ผ้าตารางลายตัดกันเป็นคู่) *ผ้าจะบันโซ* (ผ้าลายตั้ง) ผ้าอ้อมปรม (ผ้ามัดหมี่สองทาง) ผ้าโฮล (น้ำไหล) ผ้ากะนีว (หางกระรอก) ผ้าจองซิน (ผ้าซิ่นมัดหมี่) มีทั้งแบบไม่มีลายเชิง และแบบมัดหมี่ลายเชิงไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์มาเย็บต่อเหมือนเดิม ผ้าโสร่งและผ้าขาวม้าเก็บซิดเป็นลวดลาย และชุมชนบ้านโคกปราสาทพัฒนามีจำนวน ๑๐ ประเภท ได้แก่ ผ้าสมอ (ผ้าลายตารางเล็ก) ผ้าสะคู (ผ้าตารางลายตัดกันเป็นคู่) ผ้าละเบิก (ผ้าทอลายตารางหมากรุก) ผ้าอ้อมปรม (ผ้ามัดหมี่สองทาง) ผ้าโฮล (น้ำไหล) ผ้ากะนีว (หางกระรอก) ผ้าจองซิน (ผ้าซิ่นมัดหมี่) มีทั้งแบบไม่มีลายเชิง และแบบมัดหมี่ลายเชิงไม่ต้องนำมาผ้าปะโบร์มาเย็บต่อเหมือนเดิม *ผ้าโหนดลอก* (ผ้าทอยกดอก) ผ้าโสร่งและผ้าขาวม้า สอดคล้องกับการศึกษาของดวงเด่น บุญปก (๒๕๖๒) ที่ระบุว่าผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มผ้าไหมทอลายแบบดั้งเดิม (ผ้าอัตลักษณ์) ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีรูปแบบกรรมวิธีการทอและคงลวดลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษไว้อย่างเคร่งครัด มีจำนวน ๘ ชนิด ได้แก่ ๑) ผ้าโฮล ๒) ผ้ากะนีว (ผ้าหางกระรอก) ๓) ผ้าอ้อมปรม ๔) ผ้าอ้อนลูญซิม ๕) ผ้าละเบิก ๖) ผ้าสมอ ๗) ผ้าโหนดลอก (ผ้าทอยกดอก) ๘) ผ้าสาคู และ ๘) ผ้าปะโบร์ ซึ่งทั้งสองชุมชนมีการสืบทอดผ้าพื้นบ้านไว้ได้คล้ายคลึงกัน แต่ชุมชนบ้านหนองม่วงยังคงผลิตผ้าจะบันโซ คือผ้าที่มีลายริ้วทางแนวตั้งเพิ่มเติมจากการศึกษาของดวงเด่น บุญปก

การถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ของชุมชนบ้านหนองม่วง และบ้านโคกปราสาทพัฒนาเป็นการถ่ายทอดด้วยวิธีการบอกเล่า สานิต และปฏิบัติจริงในครัวเรือน โดยไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร บรรพบุรุษผู้ถ่ายทอดจะมอบหมายให้บุตรหลาน ผู้รับการถ่ายทอดจะซึมซับกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนจากการมองเห็น สังเกตหรือเป็นผู้ช่วยผลิตในชีวิตประจำวัน ผู้รับการถ่ายทอดเป็นผู้ช่วยปฏิบัติในบางขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน เช่น การเก็บใบหม่อน การเลี้ยงตัวดักแด้ การกวักไหม เป็นต้น จากนั้นจะเลื่อนไปสู่ขั้นตอนที่ต้องอาศัยความละเอียด รอบคอบ ความประณีต เช่น การสืบทอ การคันหมี่ การมัดหมี่ การย้อม การทอ เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของธัญญา ฉลาดและคณะ (๒๕๖๐, ๑๐๗) Pujeeb (๒๐๒๐) Tehrania & Collard (๒๐๐๙: ๒๘๗) และ Buckley (๒๐๑๒)

ลวดลายมัดหมี่ที่ปรากฏบนผืนผ้ามีลักษณะเป็นภาพเชิงสัญลักษณ์ (ภาพสัญลักษณ์) ที่ได้แรงบันดาลใจจากพืช สัตว์ สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ลวดลายที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับการศึกษา ลวดลายผ้าทอพื้นบ้านในหลายประเทศของเหล่านักวิจัย (Hobanthad et al., ๒๐๑๗; Lekka & Dascalopoulos, ๒๐๐๘: ๗๔; Grunbaum, ๒๐๐๖: ๑๖๗; Reinhardt & Welter, ๑๙๙๙: ๑๗๖) ส่วนการเรียกชื่อลายใช้เพื่อสื่อสารกันระหว่างการถ่ายทอด ในผืนนั้นอาจมีลายหลัก และมีลายประกอบอื่น ๆ แต่นิยมเรียกชื่อจากลายหลัก โดยชื่อลายมีไว้เป็นเสมือนรหัสใช้ในการสื่อสาร จดจำและถ่ายทอดการผลิตจากผู้

ถ่ายทอดโดยไม่มีการบอกเล่าที่มาหรือความหมายของลายนั้นแก่ผู้รับการถ่ายทอด ส่วนการให้ลวดลายทำ
หน้าที่สื่อความหมายจะเริ่มคิดหาภายหลังตามหลักการสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภค
สอดคล้องกับการศึกษาของ Gavin (๒๐๐๓) ที่ระบุว่าระบบการตั้งชื่อลายทำหน้าที่เป็นเครื่องช่วยจำสำหรับ
การออกแบบและช่วยให้สามารถสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ได้ และ Danerek & Danerek (๒๐๒๐: ๑๑๓) ที่
ระบุว่าช่างทอสามารถทำได้โดยไม่มีชื่อแม่ลาย เพราะการถ่ายทอดลวดลายจากรุ่นสู่รุ่นนั้นส่งผ่านการใช้ผ้าที่มี
อยู่เป็นหลัก แตกต่างจากการศึกษาของดวงเด่น บุญปก (๒๕๖๒) ที่ระบุว่าลวดลายที่ปรากฏในผ้าพื้นบ้าน
เขมรถิ่นไทยล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ความสวยงาม
วิถีทางประเพณี ความคิด ความเชื่อ มุมมองเกี่ยวกับสิริมงคล ความเจริญ อำนาจ ความน่าเกรงขาม และความ
ปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

๑. ชุมชนควรเร่งพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของผ้าทอมือพื้นบ้านอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยเขมร ให้มี
คุณภาพเพื่อยกระดับจากผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือนไปสู่สินค้าทางวัฒนธรรม เมื่อมีมาตรฐานและคุณภาพทั้งการ
เลือกใช้วัตถุดิบ ความประณีตของผืนผ้า การทอแน่น ริ้วผ้าเรียบ ลวดลายและสีสันสม่ำเสมอ สีไม่ตก ฯลฯ จะ
เพิ่มความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของคนในชุมชนผู้ผลิต รวมถึงการสร้างการยอมรับและจดจำของผู้บริโภค

๒. หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่หลักด้านวัฒนธรรม และการผลิตสินค้าชุมชนควรสร้างความตระหนัก
ถึงคุณค่าของผ้าทอพื้นบ้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ ส่งเสริมและให้การสนับสนุนด้านการ
ถ่ายทอด การผลิต และการตลาดผ้าประจำแต่ละถิ่นที่มีความหลากหลายเพื่อเป็นการสืบสาน รักษา และต่อ
ยอด อันจะทำให้ชุมชนเกิดแรงจูงใจในการอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสานและต่อยอดไปสู่สินค้าทางวัฒนธรรมที่มีความ
หลากหลายของแต่ละของชุมชนต่อไป

๓. ผู้บริหารและผู้นำหน่วยงาน หรือองค์กรในท้องถิ่น ควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ผ้า
ทอมือประจำถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนผ่านการผลิตและ
การบริโภคอย่างเป็นรูปธรรม

๔. สถาบันการศึกษาในชุมชน ท้องถิ่นควรเร่งการจัดสำรวจ วิจัย ทำฐานข้อมูลผ้าทอพื้นบ้าน
ฐานข้อมูลครูช่างภูมิปัญญาที่มีความสามารถในการถ่ายทอดสู่เยาวชน ดำเนินการถ่ายทอดการผลิต การ
ออกแบบ การแปรรูปผ่านการอบรมหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรท้องถิ่น หรือหลักสูตรวิชาชีพ รวมถึงส่งเสริม
องค์ความรู้ด้านการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

- Hsu, C. H. & Tsai, W. C. (၂၀၁၆). A design strategy of cultural and creative products on the global market. ၈th international conference, ccd ၂၀၁၆, held as part of hci international ၂၀၁၆, los angeles, ca, usa, august ၂-၈, ၂၀၁၆, proceedings, (pp.၈၁-၉၄). https://doi.org/10.1007/978-3-319-20801-4_4.
- Chow w. & Shieh, M.D. (၂၀၁၆). A study of the cultural and creative product design of phalaenopsis in Taiwan, *Journal of interdisciplinary mathematics*, ၂(၂), ၈၆-၉၆.
- Danerek, S & Danerek, M. (၂၀၂၀). Palu'e Ikat: Nomenclature and Iconography. *ARCHIPEL*, ၁၀၀(၂၀၂၀), ၁၈၈-၁၉၂.
- Gao, Y.-J. et al. (၂၀၁၆). Conceptual framework and case study of china's womanise scripts (女書) used in culture product design. *Journal of arts & humanities*, ၈(၀၈), ၆၈-၇၈.
- Gavin, T. (၂၀၀၈). *Iban ritual textiles*. KITLV Press.
- Gümüşer T. (၂၀၁၆). Modern interpretations of traditional wax batik technique in textile arts: a local case study in turkey. *New Design Ideas*, ၂(၁), ၂၀-၂၈.
- Grunbaum, B. (၂၀၀၁). What symmetry groups are present in Alhambra?. *Notices of the AMS*, ၄၈(၁), ၁၈၀-၁၈၈.
- Goldschmidt, G., & Smolkov, M. (၂၀၀၁). Variances in the impact of visual stimuli on design problem solving performance. *Design Studies*, ၂၈(၆), ၆၆၆-၆၈၆.
- Gonçalves, M. , Cardoso, C. , & Badke-Schaub, P. (၂၀၁၆). What inspires designers? Preferences on inspirational approaches during idea generation. *Design Studies*, ၈၆(၁), ၂၈-၄၈.
- Hamil, A. & Natchiar, K. (၂၀၁၁). A Study on consumer behaviour towards pothys textile in tirunelveli district. *International journal of research -GRANTHAALAYAH*, ၃(၆). ၂၁-၂၄.
- HeMin Du (၂၀၂၀). Cultural creative product design from the perspective of chinese ancient ware modelling. International conference on environment and water resources engineering (EWRE ၂၀၂၀), ၈၈၆(၂၀၂၀), ၁-၆.
- Hobanthat, S. et al. (၂၀၁၈). Matrix transformation analysis of mee laud technique in mudmee pattern. ၆၆ Kasetsart University Annual Conference, Bangkok. (pp.၁-၁၀). https://kukr.lib.ku.ac.th/proceedings/KUCON/search_detail/result/၈၁၁၈၀၆.
- Ilmakunnas, J. (၂၀၁၁). Embroidering women and turning men; Handiwork, gender, and emotions in Sweden and Finland, c. ၁၈၂၀-၁၈၆၀. *Scandinavian Journal of History*, ၃၈(၈), ၈၀၁-၈၈၁.

- Kalaiyarasi, S. (2014). An empirical study of the preferences and buying behavior of silk sarees among women consumers in vellore town. *International journal of business and administration research review*, 1(2), 12-20.
- Kezia-Clarissa, L. & Shinmi, P. (2015). An observation on the characteristics of design and aesthetics of balinese 'sacred cloths'. *Journal of the korean society of costume*, 21(1), 1-10.
- Kraft, K. (2004). Textile patterns and their epistemological functions. *Textile : the journal of cloth and culture*, 2(1), 1-10.
- Laistrooglai, N. (2015). Thai mudmee design and development for contemporary Use. *International journal of costume and fashion*, 1(1), 1-10.
- Leder, H. et al. (2006). Symmetry is not a universal law of beauty. *Empirical studies of the arts*, 1(1), 1-10.
- Lekka, L. & Dascalopoulos, S. (2008). Motif and symmetry characteristics of the ornamentation on traditional greek woven textiles from the area of the aegean. *Fibres & textiles in eastern europe*, 1(1), 1-10.
- Liu, W.K. (2008). Introduction to emotion password. In: The culture code: an ingenious way to understand why people around the world live and buy as they do, pp. 1-10. Bookzone, Taipei (2008) (in Chinese, semantic translation).
- Luo, S.-J. & Dong, Y.-N. (2015). Role of cultural inspiration with different types in cultural product design activities. *Int J Technol Des Educ*, 23(2015), 1-10.
- Malaga, R. S. (2000). The effect of stimulus modes and associative distance in individual creativity support systems. *Design Support Systems*, 2(2000), 1-10.
- Mcmanus, I. C. (2001). Symmetry and asymmetry in aesthetics and the arts. *European Review*, 1(1), 1-10.
- Prajonsant, S. (2015). The design of mud-mee silk from graphic pattern of khmer sanctuary plan in the lower northeastern part, Thailand. *Silpakorn university journal of social sciences, humanities, and arts*, 1(1), 1-10.
- Pujeeb, N. (2010). The development of natural dyed fabric product with shibori fabric dyeing technique. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 1(1), 1-10.
- Rapaille, C. (2008). *The culture code: an ingenious way to understand why people around the world live and buy as they do*. Crown Business.
- Reinhardt, P. A. & Welter, L. (2008). Symmetry analysis of embroideries on greek women's chemises. *Clothing and textiles research journal*, 1(1), 1-10.
- Robertson, K. & Vinebaum, L. (2015). Crafting community. *Textile : the journal of cloth and culture*, 1(1), 1-10.

- Sivakavitha S. & Selvasundaram K. (୨୦୧୦). An empirical study on consumer perception towards branded silk sarees in kanchipuram district. *European journal of molecular & clinical medicine*, ୩(୩), ୧୧୧୯-୧୧୨୧.
- Tehrani, J. J. & Collard, M. (୨୦୦୯). On the relationship between interindividual cultural transmission and population-level cultural diversity: a case study of weaving in Iranian tribal populations. *Evolution and human behavior*, ୩୦(୨୦୦୯), ୧୯୬-୩୦୦.
- Wang, M. Q. & Wu, J. L. (୨୦୧୧). Research on consumer behavior of silk products in east China. *Journal of beijing institute of clothing technology (natural science edition)*, ୩୧(୩), ୧୩-୧୬.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย นายสมบัติ ประจัญสานต์ ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์

หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์

๓๑๐๐๐

ที่อยู่ สาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐-๔๔๖๑-๑๒๑ ต่อ ๓๕๐๐ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐-๖๓๙๖-๙๑๙๕๕
E-mail address: sombat.pj@bru.ac.th หรือ sombatprajonsant@gmail.com

ประวัติการศึกษาระดับอุดมศึกษา

๑) ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (สถาปัตยกรรม เกียรตินิยมอันดับ ๑) ปีการศึกษา ๒๕๓๘
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

๒) ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรม) ปีการศึกษา ๒๕๔๔
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผลงานทางวิชาการ

บทความทางวิชาการ บทความวิจัย

๑) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๕). แนวทางการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ๒(๑).จำนวน ๗ หน้า.

๒) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๖). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับการวางผังแม่บททางกายภาพ. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒(๒). หน้า ๒-๑๒.

๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๗). สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มีแนวความคิดการออกแบบจากปราสาทขอม. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ๓(๑) จำนวน ๑๑.

๔) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๗). การรับรู้ทางสถาปัตยกรรมและความคิดเห็นที่มีต่อสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มีแนวความคิดการออกแบบจากปราสาทขอม. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๓(๑). จำนวน ๑๕ หน้า.

๕) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๗). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ระดับชุมชน กรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอกสารการประชุมทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปี พ.ศ. ๒๕๔๗. จำนวน ๑๒ หน้า

๖) สมบัติ ประจัญสานต์.(๒๕๔๙). เสื้อดำ ดำแพร ชินไหม : ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มแม่น้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒(๒). หน้า ๑๒๕-๑๓๘.

๗) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๒). แนวทางพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ๔(๑). หน้า ๗๑-๘๓.

๘) สมบัติ ประจัญศานต์.(๒๕๕๓). วิธีการคำนวณ ค่า K ที่สถาปนิกควรรู้. **วารสารอาชาสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์** (๐๖: ๕๓- ๐๗: ๕๓). หน้า ๑๐๙-๑๑๐.

๙) สมบัติ ประจัญศานต์.(๒๕๕๓). ค่า K กับงานก่อสร้างอาคารราชการที่สถาปนิกควรรู้. **วารสารอาชา สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์** (๑๐: ๕๓- ๑๑: ๕๓). หน้า ๑๑๐-๑๑๓.

๑๐) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๑). แนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ** หน้า ๓๕๐-๓๖๐.

๑๑) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๕). สภาพการอนุรักษ์อุโบสถพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น. บทคัดย่อ หน้า ๑๗๓.

๑๒) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๕). การออกแบบลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับปราสาทขอมในจังหวัดบุรีรัมย์. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น. บทคัดย่อ หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

๑๓) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๕). การจัดโครงสร้างในผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้าน. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน. บทคัดย่อ หน้า ๓๐๑-๓๐๒.

๑๔) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). การออกแบบลายผ้าทอพื้นบ้านจากต้นแบบลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอมในจังหวัดบุรีรัมย์. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น. บทคัดย่อ หน้า ๑๔๙-๑๕๐.

๑๕) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). การยอมรับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอมในจังหวัดบุรีรัมย์. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น. บทคัดย่อ หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

๑๖) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). การออกแบบต้นแบบลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทหินพิมายในจังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการวิชาการระดับชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บทคัดย่อ หน้า ๙๔.

๑๗) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทปราสาทหินพิมายในจังหวัดนครราชสีมา. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บทคัดย่อ หน้า ๙๔.

๑๘) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญศานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ และกิตติฤกษ์ ปีตาหะสังข์. (๒๕๕๖). โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บุรีรัมย์. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บทคัดย่อ หน้า ๙๓.

๑๙) Sombat Prajonsant. (๒๐๑๓). “Designing Color Scheme for Contemporary Mudmee Silk Products” . proceedings in The ๑th Asia Color Association Conference “ ACA๒๐๑๓ Thanyaburi Blooming Color for Life” . Patoomthani: Rajamangala University of technology Thanyaburi. pp.๒๒๗-๒๓๐.

๒๐) Sombat Prajonsant. (๒๐๑๔). “Unique Mudmee Silk Desing from Khmer Temples Plan in BuriRam Province” . proceedings in The ๖th International Conference “ ASEAN in The Next Decade” . Surin: Surindra Rajabhat University. pp.๖๕-๖๙.

๒๑) Sombat Prajonsant. (๒๐๑๔). “ Mud-Mee Silk Design of Graphic Patterns Adopting from Architectural decoration of Khmer Temples in Buriram Province” . proceedings in The ๗th Silpakorn University International Conference on Academic Research and Creative Arts : Integration of Art and Science “Decades of silpakorn Creativity Framing sand Reframing for ASEAN” . Sinlapakorn University. pp.PE-๑-PE-๖.

๒๒) สมบัติ ประจัญศานต์, วิสาข์ แผงเวียง, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ และกิตติฤกษ์ ปีตาหะสังข์. (๒๕๕๗). “รูปแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการกับการวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์”. วารสารการ พัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. ๒(๒). หน้า ๒๑๕-๒๒๔.

๒๓) สมบัติ ประจัญศานต์ และคณะ. (๒๕๕๗). “แนวทางสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่ลำน้ำ ห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์”. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๙(๒). หน้า ๒๑-๒๙.

๒๔) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๘). “การยอมรับผลิตภัณฑ์ผ้าพิมพ์ลายเรขศิลป์จาก ลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอม”. รายงานสืบเนื่องการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ และนานาชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ (National and International Research Conference ๒๐๑๕ : NIRC๒๐๑๕) มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). หน้า ๙๙๗-๑๐๐๕ .

๒๕) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๘). “แนวทางสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยที่เป็นมิตรของ ผู้สูงอายุในพื้นที่ลำน้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์”. รายงานสืบเนื่องการประชุมเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ (National and International Research Conference ๒๐๑๕ : NIRC๒๐๑๕) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา (สกอ.). หน้า ๕๖๓-๕๗๐.

๒๖) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๘). “การออกแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหมมัดหมี่ ลวดลายเรขศิลป์ส่วนประดับของปราสาทขอม”. รายงานสืบเนื่องการประชุมเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ พ.ศ.๒๕๕๘ (National and International Research Conference

๒๐๑๕ : NIRC๒๐๑๕) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). หน้า ๙๙๒-๙๙๖.

๒๗) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญสานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา และกิตติฤกษ์ ปิตาทะสังข์. (๒๕๕๘). “ประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ ๒”. รายงานสืบเนื่องการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ (National and International Research Conference ๒๐๑๕ : NIRC๒๐๑๕) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). หน้า ๕๔๗-๕๕๔.

๒๘) Sombat Prajonsant, Visar Feangwiang, Pipat Prajonsan. (๒๐๑๕). “Local Wisdom in Designing Vernacular Buddhist Holy Temples that Creating the Thermal Comfort : case study of Khun Kong temple’s Sim in Nang Rong district, BuriRam province ” Kku International Journal of Humanities and Social Sciences. ๕(๑). pp. ๓๑-๔๗.

๒๙) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๘). “การออกแบบโครงสร้างในผ้าไหมมัดหมี่ร่วมสมัย”. การประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติโครงการราชภัฏวิจัย ครั้งที่ ๓ “INACRU III” เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). หน้า ๑-๗.

๓๐) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๘). “การออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์จากลวดลายส่วนประดับของปราสาทเมืองต่ำในจังหวัดบุรีรัมย์”. การประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติโครงการราชภัฏวิจัย ครั้งที่ ๓ “INACRU III” เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). หน้า ๑-๖.

๓๑) สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา และกฤษณ์ ปิตาทะสังข์. (๒๕๕๘). “รูปแบบเรียนการสอนที่บูรณาการการวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์”. วารสารวิชาการโสมภูมิ. ๒(๒). หน้า ๔๕-๕๗.

๓๒) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๘). “ลวดลายเรขศิลป์ส่วนประดับปราสาทขอมบนผ้าไหมมัดหมี่ต่อการออกแบบเครื่องแต่งกาย”. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. ๓(๓). หน้า ๓๓๑-๓๓๘.

๓๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). “การก่อรูปลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่”. วารสารวิชาการ AJNU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๗(๑). หน้า ๑๗๓-๑๘๓.

๓๔) สมบัติ ประจัญสานต์ และคณะ. (๒๕๕๙). “เรียนนอกห้อง : กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น”. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ๘(๓). หน้า ๕๐-๖๗.

๓๕) สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และพิพัฒน์ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). “สภาน่าสบายในสิมวัดหนองบัวเจ้าป่า”. วารสารพื้นที่โขง ซี มูล. ๓(๓). หน้า ๓๓๑-๓๓๘.

๓๖) Sombat Prajonsant. (๒๐๑๖). The Design of Mud-mee Silk from Graphic Pattern of Khmer Sanctuary Plan in the Lower Northeastern Part, Thailand. **Silpakorn university journal of social sciences, humanities, and arts** . ๑๖(๓). pp. ๑๑๕-๑๓๒.

๓๗) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). “การยอมรับผลิตภัณฑผ้าไหมมัดหมี่ลายเรขศิลป์ส่วนระดับของปราสาทขอมในเขตอีสานใต้ ประเทศไทย”. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๑๑(พิเศษ การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ราชภัฏวิจัยครั้งที่ ๔). หน้า ๔๖-๕๓.

๓๘) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). “การเปลี่ยนค่าน้ำหนักด้วยสีไหมเส้นยืนในผ้าไหมมัดหมี่” รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๑. หน้า ๔๑๓-๔๑๙.

๓๙) สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และพิพัฒน์ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). “สภาวะน่าสบายในสิมอีสาน”. วารสารวิชาการ AJNU ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๗(๒). หน้า ๑-๑๐.

๔๐) สำคัญ ฮ่อบรรทัด, สมบัติ ประจัญสานต์ และดร.สวีน วงศ์ปรเมษฐ์. (๒๕๖๐). “การวิเคราะห์การแปลงเมทริกซ์ของลายมัดหมี่ที่ใช้เทคนิคการค้นแบบหมี่ลวด”. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕๕. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า ๑-๑๐.

๔๑) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๐). “การกำหนดขนาดพื้นที่สังฆกรรมตามพุทธบัญญัติ”. เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ โฮมภูมิ ครั้งที่ ๓ ภูมิปัญญาสู่อนาคต: Wisdom for the Future เครือข่ายสถาบันการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๘ สถาบัน. หน้า ๑๐๙-๑๒๐.

๔๒) ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา, สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และกฤษณ์ ปิตาทะสังข์. (๒๕๖๐). “การศึกษาศักยภาพสิมวัดท่าเรือ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน”. เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ โฮมภูมิ ครั้งที่ ๓ ภูมิปัญญาสู่อนาคต: Wisdom for the Future เครือข่ายสถาบันการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๘ สถาบัน. หน้า ๔๕-๕๔.

๔๓) ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา, สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และกฤษณ์ ปิตาทะสังข์. (๒๕๖๑). “การสำรวจสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยบูรณาการการเรียนรู้ ทัศนศึกษา อุโบสถพื้นถิ่นวัดสวนใน จังหวัดบุรีรัมย์”. รายงานการประชุมวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ ๔ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร. หน้า ๕๕๗-๕๖๒.

๔๔) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญสานต์ และกฤษณ์ ปิตาทะสังข์. (๒๕๖๑). “การพัฒนาผ้าบ้านสำเร็จรูปจากงานหัตถกรรมกก”. รายงานการประชุมวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ ๔ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร. หน้า ๔๒๔-๔๒๘.

๔๕) สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา. (๒๕๖๑). “สถานภาพผลงานวิชาการการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์”. รายงานการประชุมวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมระดับชาติ ครั้งที่ ๔ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร. หน้า ๖๖๕-๖๗๒.

๔๖) ฤกษ์ ปิตาทะสังข์, วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญตานต์ และปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา. (๒๕๖๑). “สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยใช้สิมวัดหนองบัวเจ้าป่าเป็นฐาน กรณีศึกษา วัดหนองบัวเจ้าป่า อำเภอเสตีก จังหวัด บุรีรัมย์”. รายงานการประชุมวิชาการทางการออกแบบสร้างสรรค์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑ ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า ๑๘๗-๑๘๖.

๔๗) สมบัติ ประจัญตานต์, วิสาข์ แผงเวียง, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา. ฤกษ์ ปิตาทะสังข์ และ ดนัย นิลสกุล. (๒๕๖๑). “ประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ ๕”. วารสารวิชาการ รмыสาร. ๑๖(ฉบับพิเศษ ม.ค.-เม.ย.). หน้า ๒๘๕-๓๐๗.

๔๘) สมบัติ ประจัญตานต์. (๒๕๖๒). “ผ้าพันคอพิมพ์ลายเรขศิลป์จากลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอมกับการยอมรับผลิตภัณฑ์”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. ๓๙(๓). หน้า ๒๐-๓๒.

๔๙) สมบัติ ประจัญตานต์. (ม.ป.ป.). “การสร้างคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านสินค้าที่ระลึก”. คู่มือพัฒนาศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยวให้ชุมชน. หน้า ๔๗-๖๒.

๕๐) สมบัติ ประจัญตานต์. (๒๕๖๓). “กระบวนการเรียนรู้การออกแบบและผลิตผ้าไหมมัดหมี่ทอมือ หมู่บ้านท่องเที่ยวไหม จังหวัดบุรีรัมย์”. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ๑๒(๒). หน้า ๑๓๒-๑๔๓.

๕๑) สมบัติ ประจัญตานต์, วิสาข์ แผงเวียง และปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา. (๒๕๖๓). “ฐานข้อมูลสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์”. วารสารมนุษยสังคมสาร. ๑๘(๑). หน้า ๑-๓๒.

๕๒) สมบัติ ประจัญตานต์. “การออกแบบลายมัดหมี่จากเครื่องแขวนไทยดอกไม้สดแบบวิมานแทน”. วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๗(๒). หน้า ๗๙-๘๗.

บทความประกอบงานสร้างสรรค์

๑) สมบัติ ประจัญตานต์. (๒๕๖๐). “ก้านขดจากลายประดับขอมสู่งานไหมมัดหมี่”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ โฮมภูมิ ครั้งที่ ๓. ขอนแก่น : เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบ ๘ สถาบันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, หน้า ๑๗-๒๗.

๒) สมบัติ ประจัญตานต์. (๒๕๖๐). “ผังพื้นปราสาทขอมสู่งานไหมมัดหมี่”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ โฮมภูมิ ครั้งที่ ๓. ขอนแก่น : เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบ ๘ สถาบันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, หน้า ๒๙-๓๘.

๓) สมบัติ ประจัญตานต์. (๒๕๖๑). “ไหมมัดหมี่ในผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือหนัง”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางการออกแบบสร้างสรรค์ระดับชาติ Thailand design and research conference ง าน TDR-Con ๒๐๑๘: Thailand Design and Research Conference ๒๐๑๘ ประจำปี ๒๕๖๑. ขอนแก่น : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า ๒๓๕-๒๔๒.

๔) สมบัติ ประจัญตานต์. (๒๕๖๑). “โพธิ์จักรพรรดิ เครื่องแขวนไทยดอกไม้สด : จากงานประณีตศิลป์สู่ลายมัดหมี่”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางการออกแบบสร้างสรรค์

ระดับชาติ Thailand design and research conference งานTDR-Con ๒๐๑๘: Thailand Design and Research Conference ๒๐๑๘ ประจำปี ๒๕๖๑. ขอนแก่น : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า ๒๒๗-๒๓๓.

ตำรา

ตำรา เอกสารประกอบการสอน จำนวน ๙ เรื่อง ดังนี้

๑) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๕๐). การออกแบบสถาปัตยกรรม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒๘๓ หน้า.

๒) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๕๕). การประมาณราคาการก่อสร้างบ้านพักอาศัย. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๕๕ หน้า.

๓) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๕๕). การประมาณราคาการก่อสร้างบ้านพักอาศัย. ฉบับปรับปรุง . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๕๕ หน้า.

๔) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๕๓). การเตรียมงานวิจัยทางสถาปัตยกรรม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒๗๐ หน้า.

๕) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๕๘). การเตรียมงานวิจัยทางสถาปัตยกรรม. ฉบับปรับปรุง . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒๖๙ หน้า.

๖) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๖๑). ๙ วัด ๙ อุโบสถพื้นถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒๙๘ หน้า.

๗) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๔๙). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาเทคโนโลยีอาคาร ๓. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒๓๑ หน้า.

๘) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๕๔). เอกสารคำสอน การเตรียมงานวิจัยทางสถาปัตยกรรม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๑๓ หน้า.

๙) สมบัติ ประจักษ์สานต์. (๒๕๖๑). เอกสารคำสอน การสำรวจสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๒๙๘ หน้า.

ผลงานวิจัย

๑) สมบัติ ประจักษ์สานต์, นันทนัช พิเชฐวิทย์, พันธุ์ศักดิ์ พ่วงพันธ์, กรรติน พ่วงพันธ์, รุ่งฤดี อนุสรณ์ และสมเกียรติ ศรีปัดดา. (๒๕๕๕). โครงการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ เสนอต่อ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติร่วมกับสำนักงานสถาสถาบันราชภัฏ. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.

๒) สมบัติ ประจักษ์สานต์, ณชอิสร์ ศรีสุขพรชัย และณัฐพล ตริรัตน์กุล. (๒๕๕๕). โครงการจัดทำผังแม่บททางกายภาพมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. เสนอต่อสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.

๓) สมบัติ ประจักษ์สานต์, นันทนัช พิเชฐวิทย์, พันธุ์ศักดิ์ พ่วงพันธ์, กรรติน พ่วงพันธ์ และ รุ่งฤดี อนุสรณ์. (๒๕๕๖). โครงการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา : ผ้าทอพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.

๔) สมบัติ ประจัญสานต์, นันทนัช พิเชฐวิทย์, รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และวัชระ วชิรภัทรกุล. (๒๕๔๖). โครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน ภูมิศึกษา: ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เสนอต่อ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕) สมบัติ ประจัญสานต์, นันทนัช พิเชฐวิทย์, รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และวัชระ วชิรภัทรกุล. (๒๕๔๗). โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้คุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ระดับในผ้าทอพื้นบ้าน ภูมิศึกษา: ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ บ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๖) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๗). โครงการวิจัยประเมินผลกลุ่มอาชีพสหกรณ์ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ปี พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๕ ภูมิศึกษา: ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย. เสนอต่อ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๗) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ และสมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๘). โครงการวิจัยประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน จังหวัดบุรีรัมย์ (ADP) อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๘) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๘). โครงการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ OPC ปี ๒๕๔๗ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดหมี่ กลุ่มแม่บ้านประชาสามัคคี หมู่ที่ ๕ ตำบลรอบเมือง กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมบ้านวังใหม่ ตำบลกกโพธิ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าห่มทอมือกลุ่มแม่บ้านประชาสามัคคี หมู่ที่ ๑ ตำบลรอบเมือง และกลุ่มสตรีทอผ้าตำบลภูเขาทอง อำเภอนางรอง พอกจังหวัดร้อยเอ็ด. เสนอต่อ คณะอนุกรรมการมาตรฐานและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ในคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๙) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๔๙). โครงการวิจัยสภาพการอนุรักษ์อุบาสถพื้นถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๐) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, ผดุงชาติ ยิงดี และสมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๐). โครงการวิจัยประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน จังหวัดสุรินทร์ (ADP) อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. เสนอต่อ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๑) สมบัติ ประจัญสานต์, ดนัย นิลสกุล และจักรกริช พรหมราษฎร์. (๒๕๕๐). โครงการวิจัยแนวทางการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้. เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แล้วเสร็จปี พ.ศ.๒๕๕๐. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๒) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ และสมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๒). โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการงานพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อ

การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๑. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๒). **โครงการวิจัยแนวทางพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน.** เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๔) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ และสมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๒). **โครงการสังเคราะห์วิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืนเขตชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.** เสนอต่อ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค ๓. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๕) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, สมบัติ ประจัญสานต์ และสุจิตรา ยางนอก. (๒๕๕๒). **โครงการวิจัยรูปแบบวิธีการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการทำวิทยานิพนธ์ สำหรับนักศึกษาปริญญาโท จังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดโครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการทำวิทยานิพนธ์ ของนิสิตนักศึกษาปริญญาโท พื้นที่ภาคอีสาน (CBMAG : Community Based Master Research Grant) . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๖) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, สมบัติ ประจัญสานต์, สุจิตรา ยางนอก และขวัญภา ศิริไพศาลกุล. (๒๕๕๒). **โครงการวิจัยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านท่องเที่ยวอุทยานลำน้ำมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๗) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ, สมบัติ ประจัญสานต์, สุจิตรา ยางนอก และขวัญภา ศิริไพศาลกุล. (๒๕๕๓). **โครงการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่มีต่อการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของรัฐบาล.** เสนอต่อ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค ๓. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๘) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๔). **โครงการพัฒนาและวิจัยเพื่อสุขภาวะชุมชนอยู่ดีมีสุขปีที่๑.** เสนอต่อสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองคู อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๑๙) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๔). **โครงการวิจัยพัฒนาต้นแบบลดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลดลายส่วนประดับของปราสาทขอมในจังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๐) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๕). **โครงการวิจัยอัตลักษณ์ผ้าทอบุรีรัมย์.** เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๑) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๕). **โครงการวิจัยการออกแบบลายผ้าทอพื้นบ้านจากต้นแบบลดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลดลายส่วนประดับของปราสาทขอมในจังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๒) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). โครงการวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอมในจังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๓) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญศานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ และกฤษณ์ พิตาหะสังข์. (๒๕๕๖). โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๔) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). โครงการวิจัยการออกแบบลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทหินพิมายในจังหวัดนครราชสีมา. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๕) สมบัติ ประจัญศานต์, นลินทิพย์ พิมพ์กัณฑ์, คคนางค์ ช่อชู และฟ้าประทาน เต็มขุนทด. (๒๕๕๖). โครงการวิจัยแนวทางพัฒนาสุขภาพระดับสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๖) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๖). โครงการวิจัยแนวทางจัดสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่ในลุ่มน้ำห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๗) สมบัติ ประจัญศานต์, วิสาข์ แผงเวียง และพิพัฒน์ ประจัญศานต์. (๒๕๕๘). โครงการวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบอุโบสถพื้นถิ่นที่สร้างสถานะสบาย : กรณีศึกษาอุโบสถในจังหวัดบุรีรัมย์ เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๘) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญศานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ และกฤษณ์ พิตาหะสังข์. (๒๕๕๗). โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ปีที่ ๒. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๒๙) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๗). โครงการวิจัยการยอมรับผลิตภัณฑ์ผ้าพิมพ์ลายลวดลายเรขศิลป์จากส่วนประดับปราสาทขอม. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๐) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๘). โครงการวิจัยการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์จากส่วนประดับปราสาทขอม ในจังหวัดบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๑) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๕๘). โครงการวิจัยการออกแบบโครงสร้างในผ้าไหมมัดหมี่ร่วมสมัย. เสนอต่อ เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๒) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญศานต์ และกฤษณ์ พิตาหะสังข์. (๒๕๕๘). โครงการวิจัยพัฒนาสื่อสารสนเทศชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบอุโบสถพื้นถิ่นที่สร้างสถานะสบาย : กรณีศึกษา อุโบสถในจังหวัดบุรีรัมย์ เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๘). **โครงการวิจัยการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ที่มีลวดลายเรขศิลป์จากผังพื้นของปราสาทในเขตอีสานใต้ ประเทศไทย** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ๑๘๖ หน้า.

๓๔) สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และพิพัฒน์ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). **โครงการวิจัยภูมิปัญญาการวางทิศทางการเสริมอีสาน กรณีศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๕) วิสาข์ แผงเวียง, สมบัติ ประจัญสานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ และกฤษณ์ พิตาหะสังข์. (๒๕๕๘). **โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ปีที่ ๓.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๖) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๘). **โครงการวิจัยการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่จากลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอมในเขตอีสานใต้.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๗) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). **โครงการวิจัยการพัฒนาสินค้าผ้าไหมมัดหมี่เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ : อิทธิพลของสีไหมเส้นยืนในงานผ้าไหมมัดหมี่** เสนอต่อ เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๘) ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์, สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และกฤษณ์ พิตาหะสังข์. (๒๕๕๙). **โครงการวิจัยแนวทางการจัดการสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๓๙) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๙). **โครงการวิจัยภูมิปัญญาการกำหนดพื้นที่ภายในสิมอีสาน.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๐) ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์, สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียงและกฤษณ์ พิตาหะสังข์. (๒๕๕๙). **โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ปีที่ ๔.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๑) สำคัญ ฮ่อบรรทัด, สมบัติ ประจัญสานต์ และดร.สวิน วงศ์ปรเมษฐ์. (๒๕๕๙). **โครงการวิจัยภูมิปัญญาการก่อรูปของลายมัดหมี่.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๒) สมบัติ ประจัญสานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์, วิสาข์ แผงเวียง, กฤษณ์ พิตาหะสังข์. และ ดนัย นิลสกุล. (๒๕๖๐). **โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ปีที่ ๕.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยออกแบบผ้ามัดหมี่โดยการผสมสานสีด้วยสายตา.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๔) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยออกแบบผ้าไหมมัดหมี่โดยการเปลี่ยนค่าน้ำหนักของสีด้วยเส้นยืนสีกลาง.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๕) วิสาข์ แผงเวียง, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์, สมบัติ ประจัญสานต์ และกฤษณ์ ปิตาทะสังข์. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยการพัฒนาผ้าบ้านสำเร็จรูปจากหัตถกรรมกก.** เสนอต่อ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๖) กฤษณ์ ปิตาทะสังข์, สมบัติ ประจัญสานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ และวิสาข์ แผงเวียง. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวชุมชนโดยใช้ลมเป็นฐาน กรณีศึกษา ลิมวัดหนองบัวเจ้าป่า อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๗) ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์, สมบัติ ประจัญสานต์, กฤษณ์ ปิตาทะสังข์ และวิสาข์ แผงเวียง. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยการสำรวจสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภายใต้การเรียนรู้แบบบูรณาการ : กรณีศึกษาลิมวัดกลางนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๔๘) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยลวดลายผังพื้นปราสาทขอมในผ้าไหมมัดหมี่.** บุรีรัมย์ : ศูนย์เอกสารซีพี.

๔๙) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๐). **โครงการวิจัยออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายส่วนประดับทางสถาปัตยกรรมของปราสาทขอม ในประเทศกัมพูชา.** บุรีรัมย์ : ศูนย์เอกสารซีพี.

๕๐) สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง และปิยชนม์ สังข์ศักดิ์. (๒๕๖๑). **โครงการ วิจัยฐานข้อมูลสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๑) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๑). **โครงการวิจัยออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายเครื่องแขวนไทยดอกไม้สด.** เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๒) สมบัติ ประจัญสานต์, ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์, วิสาข์ แผงเวียง, กฤษณ์ ปิตาทะสังข์ และदनัย นิลสกุล. (๒๕๖๑). **โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของสาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม ปีที่ ๖.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๑). **โครงการวิจัยผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม พัฒนาสู่สินค้า ECO Premium OTOP.** เสนอต่อโครงการ Innovation Hubs เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐ กลุ่มเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) . บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๔) ปิยชนม์ สังข์ศักดิ์ดา, สมบัติ ประจัญสานต์, วิสาข์ แผงเวียง, กฤษณ์ ปิตาทะสังข์ และ ดนัย นิลสกุล. (๒๕๖๒). **โครงการประเมินความสำเร็จของโครงการบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสาขาวิชาเทคโนโลยี สถาปัตยกรรม ปีที่ ๗.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๕) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๔). **แผนงานวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่สินค้า สร้างสรรค์เชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเขตชีวมณฑลภูเขาไฟทั้ง ๖ ลูกใน จังหวัดบุรีรัมย์.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๖) รุ่งรัตน์ หัตถกรรม, สมบัติ ประจัญสานต์, พุทธชาติ ลีมีศิริเรืองโร และณัฐวุฒิ ทะนันไธสง. (๒๕๖๔). **โครงการวิจัยการสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้ เขตชีวมณฑลภูเขาไฟ ๖ ลูก จังหวัดบุรีรัมย์.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๗) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๕). **โครงการวิจัยเทคนิคการออกแบบลายแบบพราเถียน ในงานไหมมัดหมี่.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

๕๗) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๖๕). **โครงการวิจัยการฟื้นฟูผ้าไหมมัดหมี่ไทยเขมรอำเภอ ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.** บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

การเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานการออกแบบสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

๑) ปี พ.ศ.๒๕๕๖ ได้รับคัดเลือกจากเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ เป็นตัวแทนนำเสนอนิทรรศการผลงานวิจัย “การออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจาก ลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอม จังหวัดบุรีรัมย์” ในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ประจำปี ๒๕๕๖ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา (สกอ.) ระหว่างวันที่ ๒๗-๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ ณ โรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ นครปฐม.

๒) ปี พ.ศ.๒๕๕๖ ได้รับคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ให้ร่วมนำเสนอนิทรรศการ ผลงานวิจัย “การออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์ ๒ มิติจากลวดลายส่วนประดับของปราสาท ขอม จังหวัดบุรีรัมย์” ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ ๒๕๕๖ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ (วช.) ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ณ เซ็นทรัลเวิลด์ แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

๓) สมบัติ ประจัญสานต์. (๒๕๕๗). “ไหมมัดหมี่ลายเรขศิลป์จากปราสาทขอม.” **วารสาร ฉบับพิเศษราชภัฏมทวฒนธรรมสมบัติอีสานใต้สู่อาเซียน.** ๑๔-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. หน้า ๓๙-๔๓.

๔) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้ร่วม นำเสนอนิทรรศการผลงานออกแบบสร้างสรรค์ “ผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์จากส่วนประดับทาง สถาปัตยกรรมของปราสาทขอม ” ในงานวันนักประดิษฐ์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ ศูนย์การประชุม อิมแพ็ค ฟอรั่ม เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

๕) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้นำเสนอนิทรรศการวิจัย เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบ อุโบสถพื้นถิ่นที่สร้างสภาวะสบาย กรณีศึกษา : อุโบสถพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ” ในการประชุมใหญ่

โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ครั้งที่ ๒ โดยความร่วมมือของ ๗๐ มหาวิทยาลัย HERP CONGRESS II (The Second Higher Education Research Promotion Congress) ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๒-๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

๖) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้นำเสนอนิพนธ์การวิจัย เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบอุโบสถพื้นถิ่นที่สร้างสภาวะสบาย ทัศนศึกษา : อุโบสถพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์” ในการประชุมในงานมหกรรมอุดมศึกษา ๒๕๕๗ ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี

๗) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้นำเสนอนิพนธ์การวิจัย เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบอุโบสถพื้นถิ่นที่สร้างสภาวะสบาย ทัศนศึกษา : อุโบสถพื้นถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์” ในการประชุมในงานมหกรรมอุดมศึกษา ๒๕๕๗ ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

๘) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ นำเสนอโปสเตอร์ผลงานวิจัย “การออกแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์จากลวดลายส่วนประดับของปราสาทขอม” ในงานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ ๒๕๕๗ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ระหว่างวันที่ ๗-๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ เซ็นทรัลเวิลด์ แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

๙) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ นำเสนอโปสเตอร์ผลงานวิจัย “ภูมิปัญญาการออกแบบอุโบสถพื้นถิ่นที่สร้างสภาวะสบาย ทัศนศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์” ในงานประชุมวิชาการโครงการวิจัยเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นวัตกรรมด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ “Cheinno Congress II” ในวันที่ ๑๙-๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ จัดโดยสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ณ ห้องประชุมสุพรรณิการ์ อาคารเฉลิมพระเกียรติ ๕๐ พรรษามหาชริลางกรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๑๐) ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จัดแสดงผลงานสร้างสรรค์งานศิลป์ “ผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายเรขศิลป์จากผังพื้นของปราสาทขอม” ในรูปแบบนิพนธ์การในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ (National and International Research Conference ๒๐๑๕ : NIRC๒๐๑๕) ในงานมหกรรมราชภัฏบุรีรัมย์วิชาการและวัฒนธรรมนานาชาติ (Buriram Rajabhat International Conference and Cultural Festival ๒๐๑๕ : BRICC Festival ๒๐๑๕) จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๑๑) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ รองศาสตราจารย์ สมบัติ ประจัญสานต์ อาจารย์ วิสาข์ แผงเวียง และ อาจารย์ พิพัฒน์ ประจัญสานต์ ได้นำเสนอนิพนธ์การผลงานวิจัยเรื่อง **ภูมิปัญญาท้องถิ่นทิศทางการวางลิมอีสาน ทัศนศึกษา : จังหวัดบุรีรัมย์** ในการประชุมใหญ่โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ครั้งที่ ๒ โดยความร่วมมือของ ๗๐ มหาวิทยาลัย HERP CONGRESS IV (The Fourth Higher Education Research Promotion Congress) ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๘-๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

๑๒) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ร่วมแสดงผลงานการสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ เรื่อง ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ผังพื้นของปราสาทขอมในเขตอีสานใต้ ในการประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยและสร้างสรรค์ ระดับชาติและนานาชาติ "ศิลปากรวิจัยและสร้างสรรค์ ครั้งที่ ๙ : บูรณาการศาสตร์และศิลป์" ในวันที่ ๑๑ - ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษา และหอศิลป์สนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม

๑๓) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้รับการคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในนำเสนอผลงานในรูปแบบนิทรรศการผลงานวิจัยด้านการออกแบบพัฒนาผ้าไหมมัดหมี่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๙ ของรองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสถานต์ ในการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัย อุดมศึกษาทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๑ ในระหว่างวันที่ ๑๙ -๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙ ณ อาคารสุรพัฒน์ ๒ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

๑๔) ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนถึงแนวคิดการออกแบบและผลงานผ้าไหมมัดหมี่ลาย ผังพื้นปราสาทขอม และตีพิมพ์บทสัมภาษณ์ ดังนี้

วีรศักดิ์ จันทร์ส่งแสง. (๒๕๖๐). "ศาสนสถานโบราณในงานใหม่". POSTTODAY. ๑๔(๕,๐๙๙) ๒๒ มกราคม. หน้า B๓.

๑๕) ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับคัดเลือกให้นำเสนอนิทรรศการผลงานวิจัยเรื่อง "ภูมิปัญญาการกำหนดพื้นที่ภายในลิมอีสาน" ในการประชุมใหญ่โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ครั้งที่ ๕ (The ๕th Higher Education Research Promotion Congress : HERP Congress V) จัดโดยสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ระหว่างวันที่ ๒-๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

๑๖) ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จัดแสดงผลงานวิจัยแบบนิทรรศการ "ภูมิปัญญาการก่อรูปของลายมัดหมี่" คณะนักวิจัย ประกอบด้วย สำคัญ อ้อบรรทัด สมบัติ ประจัญสถานต์ และดร.สวิง วงศ์ประเมษฐ์ ในการประชุมใหญ่โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา ครั้งที่ ๕ (The ๕th Higher Education Research Promotion Congress : HERP Congress V) จัดโดยสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ระหว่างวันที่ ๒-๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

๑๗) ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จัดแสดงผลงานออกแบบสร้างสรรค์ ลวดลายผ้ามัดหมี่ "ผังพื้นปราสาทขอมสู่งานไหมมัดหมี่" จำนวน ๓ ผลงาน และ "ก้านขดจากลายประดับขอมสู่งานไหมมัดหมี่" จำนวน ๓ ผลงาน ในนิทรรศการแสดงผลงานสร้างสรรค์ ประชุมวิชาการระดับชาติ โสมภูมิ ครั้งที่ ๓ จัดโดย เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบ ๘ สถาบันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในวันที่ ๑๗-๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๑๘) ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับการคัดเลือกจากเครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ให้นำผลงานวิจัยเชิงออกแบบสร้างสรรค์ ผ้าไหมมัดหมี่ลายส่วนประดับปราสาทขอม จัดแสดงในงานตลาดนัดเปิดโลกผลงานวิจัยและนวัตกรรม ครั้งที่ ๒ ณ อาคารประชานิยมกลางบางรัก ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

๑๙) ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ รองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญสานต์ ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)ให้นำผลงานวิจัยเชิงออกแบบสร้างสรรค์ผ้าไหมมัดหมี่ลาย ผังพื้นปราสาทขอมเขตีสานใต้ ประเทศไทย จัดแสดงในงานตลาดนัดเปิดโลกผลงานวิจัยและนวัตกรรม ครั้งที่ ๒ ณ อาคารไปรษณีย์กลางบางรัก ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

๒๐) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้คัดเลือกจากโครงการศูนย์กลางนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐S ภายใต้โครงการ Innovation Hubs เครือข่ายอีสานใต้ โดยนำผลงาน “ผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม พัฒนาสู่สินค้า ECO Premium OTOP” ร่วมจัดแสดงนิทรรศการ ในงาน STYLE APRIL ๒๐๑๘ ระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๓ เมษายน ๒๕๖๑ Hall ๑๐๕ ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา จัดโดย กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

๒๑) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้รับเชิญให้จัดแสดงนิทรรศการผลงานวิจัยการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ ๒ โครงการวิจัยในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ (National and International Research Conference ๒๐๑๘ : NIRC๒๐๑๘) ในงานมหกรรมราชภัฏบุรีรัมย์ วิชาการและวัฒนธรรมนานาชาติ ครั้งที่ ๒ (Buriram Rajabhat International Conference and Cultural Festival II BRICC Festival ๒๐๑๘) จัดโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในวันที่ ๑๔-๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

๒๒) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้คัดเลือกจากโครงการศูนย์กลางนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐S ภายใต้โครงการ Innovation Hubs เครือข่ายอีสานใต้ โดยนำผลงาน “ผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม พัฒนาสู่สินค้า ECO Premium OTOP” ร่วมจัดแสดงนิทรรศการ ในงาน **Thailand Innovation Hubs ๔.๐S** ระหว่างวันที่ ๔ - ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ณ รอยัล พารากอนฮอลล์ ชั้น ๕ ศูนย์การค้าสยาม พารากอน

๒๓) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้รับเชิญให้จัดแสดงนิทรรศการผลงานวิจัยการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ ใน โครงการ "Innovation Hubs Creative Economy เศรษฐกิจสร้างสรรค์เครือข่ายวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่คัดเลือกผลงานผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม พัฒนาสู่สินค้า ECO Premium OTOP ในวันที่ ๓-๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ณ อาคารไปรษณีย์กลาง บางรักTCDC กรุงเทพฯ

๒๔) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ "โพธิ์จักรพรรดี จากเครื่องแขวนไทยดอกไม้ สด สู้ งาน ไหม มัด หมี่ " ใน งาน TDR-Con ๒๐๑๘: THAILAND DESIGN AND RESEARCH CONFERENCE ๒๐๑๘ การประชุมวิชาการทางการออกแบบสร้างสรรค์ระดับชาติ Thailand design and research conference ประจำปี ๒๕๖๑ ในวันที่ ๒๓-๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒๕) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้รับเชิญให้จัดแสดงผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม ภายใต้โครงการ UCCN ในงาน "Creative Market: Think by Head, Made by Hand" นิทรรศการแบรนด์ของคนอีสาน ในวันที่ ๒๘-๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ณ ชั้น ๑ ศูนย์การค้า เซ็นทรัล พลาซ่า ขอนแก่น จัดโดย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒๖) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับเชิญให้จัดแสดงนิทรรศการผลงานวิจัยการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ ใน โครงการวิจัยในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ (National and International Research Conference ๒๐๑๙ : NIRC๒๐๑๙) ในงานมหกรรมราชภัฏบุรีรัมย์ วิชาการและวัฒนธรรมนานาชาติ ครั้งที่ ๓ (Buriram Rajabhat International Conference and Cultural Festival III BRICC Festival ๒๐๑๙) จัดโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

๒๗) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้คัดเลือกจากโครงการศูนย์กลางนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐S ภายใต้โครงการ Innovation Hubs เครือข่ายอีสานใต้ โดยนำผลงาน “ผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม พัฒนาสู่สินค้า ECO Premium OTOP” ร่วมจัดแสดงผลงานในงาน Thailand Research Expo ๒๐๑๙ ระหว่างวันที่ ๗-๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชัน เซ็นเตอร์

๒๘) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงานออกแบบผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม ในรายการทุกทิศทั่วไทย ๑ เมษายน ๒๕๖๒ ทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เวลา ๑๕.๓๐-๑๖.๓๐ น.

จุฑามาศ ผูกโพธิ์. (ผู้จัดรายการ). (๒๕๖๒, ๑ เมษายน). พัฒนาผ้าไหมมัดหมี่ จ.บุรีรัมย์. [ชุมชนทั่วไทย]. กรุงเทพฯ : สถานีโทรทัศน์ Thai PBS.

๒๙) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงานออกแบบผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม ในรายการทุกทิศทั่วไทย ๓ เมษายน ๒๕๖๒ ทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เวลา ๑๕.๓๐-๑๖.๓๐ น.

จุฑามาศ ผูกโพธิ์. (ผู้จัดรายการ). (๒๕๖๒, ๓ เมษายน). พัฒนาลายมัดหมี่สมมาตร. [ชุมชนทั่วไทย]. กรุงเทพฯ : สถานีโทรทัศน์ Thai PBS.

๓๐) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์สำคัญ ฮ่อบรรทัด และรองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญตานต์ เรื่อง การพัฒนาลายผ้ามัดหมี่สมมาตรประเภท pm บนกรุปสมมาตร ๒ มิติ ได้รับการเผยแพร่ผลงานวิจัยในเผยแพร่ในสื่อบ่มองโลกมองเรา ของสถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ทางช่อง ๒๘ SD เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๒

บรรพต ธนาเพิ่มสุข. (ผู้จัดรายการ). (๒๕๖๒, ๓๐ เมษายน). การพัฒนาลายผ้ามัดหมี่สมมาตรประเภท pm บนกรุปสมมาตร ๒ มิติ. [มองโลกมองเรา]. กรุงเทพฯ : สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ ทางช่อง ๒๘ SD.

๓๑) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงาน เรื่อง การพัฒนาลายผ้ามัดหมี่สมมาตรประเภท pm บนกรุปสมมาตร ๒ มิติ ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สำคัญ ฮ่อบรรทัด และรองศาสตราจารย์สมบัติ ประจัญตานต์ได้รับการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

พัฒนาลายผ้าไทยด้วยทฤษฎีทางคณิตศาสตร์. (๒๕๖๒). **เดลินิวส์**. ๙ พฤษภาคม. หน้า ๒๓.

๓๒) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงานออกแบบผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม ในนิตยสารไม่ลองไม่รู้ ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒๑๔ ประจำเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๒

กองบรรณาธิการ. (๒๕๖๒). “ผ้าพันคอไหมมัดหมี่ลายจำหลักจากปราสาทขอม”. **นิตยสารไม่ลองไม่รู้**. ๑๙ (๒๑๔) พฤษภาคม. หน้า ๖๘-๖๙.

๓๓) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงานการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยสู่ชุมชน ในรายการหัวใจในลายผ้า ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เวลา ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น.

อัญชลี โปสุวรรณ. (ผู้จัดรายการ). (๒๕๖๒, ๒๗ พฤษภาคม). ชุมชนนักร้องแบบแห่งบ้านนาโพธิ์. [หัวใจในลายผ้า]. กรุงเทพฯ : สถานีโทรทัศน์ Thai PBS.

๓๔) ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เผยแพร่ผลงานออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายจำหลักปราสาทขอมในรายการหัวใจในลายผ้า ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เวลา ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น.

อัญชลี โปสุวรรณ. (ผู้จัดรายการ). (๒๕๖๒, ๑ กรกฎาคม). มัดหมี่ลายจำหลักปราสาทขอมจากช่างทอชนาโพธิ์. [หัวใจในลายผ้า]. กรุงเทพฯ : สถานีโทรทัศน์ Thai PBS.

๓๕) ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เผยแพร่ผลงานออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายพราเอเลียน ในงาน ISAN CREATIVE FESTIVAL ๒๐๒๑ ระหว่างวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ถึง ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๔ ณ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์กรมมหาชน) TCDC Khon Kaen จังหวัดขอนแก่น

๓๖) ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เผยแพร่ผลงานออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลายพราเอเลียน ในเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ ๒๕๖๕ (Bangkok Design Week ๒๐๒๒) ระหว่างวันที่ ๕-๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ณ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์กรมมหาชน) เขตบางรัก กรุงเทพฯ

ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์

๑) สมบัติ ประจวบศานต์. (๒๕๖๓). **โครงการการถ่ายทอดเทคนิคการออกแบบผลงานสีทางสายตาในผ้าไหมมัดหมี่ สีน้าทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม จังหวัดบุรีรัมย์**. เสนอต่อโครงการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์เชิงชุมชน สังคม จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒. **บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**.

๒) สมบัติ ประจวบศานต์. (๒๕๖๓). **การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันให้ผู้ประกอบการยุคใหม่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือพื้นเมืองอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มุ่งสู่ตลาดออนไลน์**. โครงการบริการวิชาการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒. **บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**.

๓) สมบัติ ประจัญศานต์. (๒๕๖๔). โครงการการถ่ายทอดความรู้เทคนิคออกแบบ
 โครงสีในผ้าไหมมัดหมี่ร่วมสมัยเพื่อเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จังหวัดบุรีรัมย์. เสนอต่อ
 โครงการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์เชิงชุมชน สังกัดจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
 (วช.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓. บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ผลงานทรัพย์สินทางปัญญา

- ๑) ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปกรรม จำนวน ๒๔ ผลงาน
- ๒) ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปกรรม จำนวน ๑๙๒ ผลงาน
- ๓) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปกรรม จำนวน ๒๔๖ ผลงาน
- ๔) ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปกรรม จำนวน ๒๓ ผลงาน
- ๕) ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายผ้า จำนวน ๖ ผลงาน
- ๖) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายผ้า จำนวน ๑๐ ผลงาน
- ๗) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายบนวัสดุแผ่นผืน จำนวน ๑๔
 ผลงาน
- ๘) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายบนแก้วน้ำ จำนวน ๒ ผลงาน
- ๙) ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายบนกระตักน้ำ จำนวน ๑
 ผลงาน
- ๑๐) ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายบนวัสดุแผ่นผืน จำนวน ๑๐
 ผลงาน
- ๑๑) ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน ๑๐ ผลงาน